din actualitatea internațională

Negocierile de la Viena

Progrese dorite, progrese consemnate

În desfășurarea de pînă acum a negocierilor de dezarmare convențională de la Viena (C.F.E.), cu participarea statelor membre ale celor două alianțe militare din Europa, runda actuală (a 7-a) deține, fără îndoială, un loc important. Plasată, ca și cele din lunile precedente, sub cerința sincronizării planului militar cu cel politic, respectiv a aducerii convorbirilor de dezarmare și creștere a securității la „nivelul" marilor schimbări de pe continent, ea ar fi urmat, aparent, să rămînă tributară dificultăților nou apărute, diminuării ritmului de lucru și absenței de rezultate concrete, palpabile, datorită, în special, nesoluționării unor aspecte de fond ale reunificării Germaniei, ale stabilirii statutului militar al viitoarei Germanii unificate. Pe de altă parte, voința politică și bunele intenții inițiale nu păreau a fi comportat schimbări esențiale sau nesesizabile. Dimpotrivă. În mai multe împrejurări din ultimele luni, inclusiv cu ocazia Conferinței de la Copenhaga asupra „dimensiunii umane" a procesului C.S.C.E., miniștrii de externe ai statelor europene și-au reafirmat interesul major în privința stimulării proceselor pozitive de pe continent, a configurării unei Europe noi, unite, a păcii și securității și, în acest scop, a organizării, pînă la sfîrșitul anului, a unei întîlniri la nivel înalt a tuturor celor 35 de state semnatare ale Actului final de la Helsinki. Întîlnire care, la rîndul ei, ar urma să depindă hotărîtor — după cum s-a subliniat nu o dată, în termeni dintre cei mai clari și neechivoci — de realizarea unor progrese reale la negocierile de la Viena, de convenirea unor acorduri sau înțelegeri echilibrate, substanțiale, care să ofere suport material preconizatei întîlniri a șefilor de state și de guverne și să fie ratificate de ei.

Aflată sub imperiul unor aparențe atît de diferite (riscul impasului, pe de o parte, datorită controverselor referitoare la problema germană, și necesitatea intensificării, a grăbirii consensului necesar, ca urmare a apropierii scadențelor fixate), tratativele actuale au reușit, totuși, un anumit echilibru, o străpungere semnificativă, în special prin acordul asupra plafoanelor globale și a definițiilor comune pentru tancurile și vehiculele blindate de luptă (VBC). Realizat la 14 iunie, pe baza unei propuneri franco-polone, noul acord completează înțelegerile anterioare cu privire la artilerie și permite, neîndoios, o perspectivă mai calmă, mai optimistă, asupra rezultatului final al negocierilor și a obținerii lui la timpul potrivit. Pe plan tehnic, el limitează la 20 000 numărul tancurilor pe care fiecare dintre cele două alianțe, respectiv N.A.T.O. și Tratatul de la Varșovia, este autorizată să le mențină în Europa, de la Atlantic la Urali, după încheierea tratatului C.F.E., și la 30 000 numărul corespunzător de vehicule blindate. Completînd acordul de anul trecut asupra definiției pieselor de artilerie, el răspunde, pe deplin, primului obiectiv major al actualelor negocieri dintre N.A.T.O. și Tratatul de la Varșovia, și anume reducerea la cel mai scăzut nivel posibil a armamentelor terestre din Europa, în așa fel încît să se prevină orice risc de atac prin surprindere sau o ofensivă militară de proporții pe continent.

Pe plan politic, și aceasta după aprecierea generală, noul acord relansează, de o manieră spectaculoasă, ansamblul negocierilor de dezarmare convențională de la Palatul Hofburg, mai ales dacă se au învedere relativul impas din ultimele luni și dificultățile suscitate de imersiunea rapidă a procesului reunificării germane.

„Este o străpungere în sine" — sublinia, de altfel, șeful delegației franceze, ambasadorul François Plaisant, vădit satisfăcut de succesul inițiativei comune franco-polone. „Așteptăm, de aceea, o evoluție decisivă în alte sfere ale negocierilor, în special în cele privind elicopterele și avioanele de luptă. Aceasta întărește speranța noastră de a ajunge, la timp, la un tratat C.F.E. în vederea reuniunii la nivel înalt a celor 35 de state participante la procesul C.S.C.E., programată, pentru sfîrșitul anului, la Paris".

Exprimînd o opinie similară, reprezentantul R.F.G., Ruediger Hartmann, aprecia, cu aceeași ocazie, că înțelegerile asupra tancurilor și vehiculelor blindate reprezintă „un pas important pe calea spre un acord global". „Negocierile — menționa el — au atins un punct de la care nu mai există întoarcere".

Totuși, avînd în vedere multiplele dificultăți „tehnice" și politice de pînă acum, Ruediger Hartmann a reiterat necesitatea unui consens similar asupra elicopterelor și a avioanelor de luptă în Europa, categorii în legătură cu care pozițiile exprimate continuă să fie foarte depărtate. „Fără un acord, aici, asupra limitării la cel mai scăzut nivel posibil a nivelului avioanelor de luptă, a apreciat el, nu vom putea avea o veritabilă stabilitate pe continent". În consens cu alți participanți și cu opiniile presei internaționale, reprezentantul vest-german a arătat că „problema esențială", în acest domeniu, este aceea a avioanelor forțelor aeronavale sovietice cu baza la sol ; dispunînd de un total de 1 800—2 800 de aparate de acest tip, U.R.S.S. a dorit și dorește ca ele să fie excluse de la negocierile C.F.E., pe considerentul că ar avea „o vocație strict defensivă", iar nu ofensivă.

Țările N.A.T.O., în schimb, insistă asupra unei abordări globale și a extinderii „razei de acțiune" a actualelor tratative asupra ansamblului mijloacelor de luptă terestre ale celor două părți. Pentru reprezentantul vest-german, de pildă, un acord asupra limitării tipului de avioane menționat este „cu atît mai necesar, cu cît, la ora actuală, un mare număr de avioane de luptă sovietice sînt plasate sub comandamentul marinei". În sfîrșit, fără un acord în acest domeniu, nu va putea exista, în opinia sa, nici un acord în ce privește elicopterele, atît sub raportul definiției propriu-zise, a categoriilor incluse, cît și al plafoanelor stabilite pentru fiecare din cele două alianțe.

O sursă de noi și posibile dificultăți o constituie, de asemenea, problema capitală a efectivelor militare de pe continent. După prima etapă a negocierilor asupra „cerului

I. Madoșa

(continuare în pag. 7)

Champs Elysées-ul s-a transformat, duminica trecută, în aproape două hectare de cîmp cu grîu : unii secerau, alții coseau. O întreagă harababură, dacă treaba aceasta nu ar fi fost, totuși, o acțiune sponsorizată de Centrul Național al Tinerilor Fermieri. Acțiunea, care, se pare, a avut haz, a costat 27 milioane de franci și a avut o menire. Aceea de a atrage atenția opiniei publice asupra aspectelor pozitive ale agriculturii. În fundal, se profilează Arcul de Triumf, spre gloria, de o zi, a fermierilor francezi

STOP CADRU

Rezistența nicaraguană (RN, „contras") a anunțat încetarea formală a luptei armate, materializată prin depunerea armelor de către statul său major. Predarea armamentului s-a realizat în prezența grupului de observatori militari ai ONU pentru America Centrală (ONUCA), al cărui mandat se încheie la 29 iunie. Între liderii „contras" s-au aflat Israel Galeano (alias „comandant Franklin") și Oscar Sovalbarro („Ruben"). În imagine : comandantul șef al armatei nicaraguane, generalul Humberto Ortega, și președintele Violeta Chamorro, după o ceremonie în cursul căreia au fost decorați membri ai grupului de observatori ai ONU

CSCE Conference
THE HUMAN DIMENSION
Copenhagen 5 - 29 June 1990

Înaintea finalului

Cînd aceste rînduri vor vedea lumina tiparului, Conferința de la Copenhaga asupra „dimensiunii umane" a procesului C.S.C.E. va mai avea, practic, o singură zi pînă la încheierea lucrărilor. Timp de trei săptămîni și jumătate (5—29 iunie), participanții la acest important forum al celor 35 de state semnatare ale Actului final de la Helsinki au procedat la un atent și cuprinzător schimb de opinii asupra stadiului și modalităților aplicării cît mai depline a angajamentelor anterior asumate cu privire la drepturile și libertățile fundamentale ale omului, au venit cu numeroase idei și propuneri noi referitoare la ansamblul problemelor din acest domeniu, la dezvoltarea și promovarea în continuare a procesului unitar al securității și cooperării pe continentul european. De altfel, însăși inaugurarea lucrărilor la nivelul miniștrilor de externe ai „celor 35" (statele europene, minus Albania, plus S.U.A. și Canada) este elocventă pentru rolul conferit eforturilor C.S.C.E. și dimensiunii lor umane în contextul noii situații din Europa, al schimbărilor politice, militare și de altă natură care au influențat profund relațiile dintre statele participante, au făcut să apară premise și promisiuni inedite de destindere, de convergență, apropiere sau identitate a punctelor de vedere.

Exprimînd noul climat din raporturile intereuropene, acceptarea largă a unor valori și principii democratice, forumul din capitala Danemarcei are toate șansele de a lua sfîrșit (spre deosebire de cel anterior, de la Paris, din iunie 1989), prin adoptarea unui document final substanțial, echilibrat, de natură să confere noi garanții respectării și aplicării drepturilor omului pretutindeni în Europa, să aducă o reală contribuție la promovarea obiectivelor de ansamblu ale procesului C.S.C.E. Este semnificativ, de altfel, că una dintre propunerile cele mai importante de la actuala Conferință, referitoare la instaurarea unui „stat de drept" în Europa, la asigurarea primatului și a respectului legii, a întrunit, încă din primele zile, adeziunea unui mare număr de delegații, de participanți. Prezentată de Franța și Marea Britanie, în prelungirea unora dintre preocupările evidențiate și la reuniunea anterioară, de la Paris, această inițiativă — intitulată **„Stat de drept — primatul dreptului"** — vizează, potrivit precizărilor oficiale, punerea la punct a unor „referințe comune", a unor principii general-acceptate, în așa fel încît, pe plan european, să existe și să-și facă simțită prezența „un fel de cod juridic, respectat de toți". Ținerea periodică de alegeri libere, garantarea libertăților fundamentale, independența justiției, dreptul de a părăsi liber orice țară, inclusiv pe cea proprie, și de a reveni — sînt cîteva dintre prevederile de bază ale propunerii menționate, în jurul căreia s-au cristalizat, de la început, largi și elocvente promisiuni de consens. Inițial, delegația americană a exprimat, e adevărat, o poziție ușor reticentă, apreciind că „nu trebuie să se meargă atît de departe"; dar, în final, acordul ei era previzibil și așteptat. De asemenea, delegația sovietică, solicitînd unele „modificări de detaliu", își exprimase, din capul locului, disponibilitatea de a accepta esențialul.

O altă problemă frecvent abordată (inclusiv de către delegația română, care a propus Conferinței adoptarea unei declarații cu privire la drepturile persoanelor aparținînd minorităților etnice, naționale și religioase, urmărind stabilirea unui limbaj comun în acest domeniu și elaborarea de standarde general acceptate pe plan european) a fost aceea a minorităților. Practic, fiecare delegație a simțit nevoia să-și expună concepția și opiniile în această privință, mai ales în contextul schimbărilor politice de pe continent, al apariției sau reapariției unor fenomene de tensiune, de instabilitate, ca urmare a premiselor diferite de la care s-a pornit sau se pornește. De aceea, elaborarea unui limbaj comun, a unor standarde general-acceptate în această sferă își dezvăluie importanța deosebită și actualitatea. Chiar dacă, după cum se apreciază, problema nu poate să fie și nu va fi soluționată la Copenhaga, prezența ei marcată pe agenda convorbirilor și „debutul" unei dezbateri, ce va intra, probabil, și în atenția preconizatei reuniuni paneuropene, de la Paris, trebuie menționate. În același sens, se impune a fi amintită insistența unor delegații, inclusiv a celei franceze, asupra necesității ca discutarea acestor aspecte, de reală importanță, să nu ducă, în nici un caz, la repunerea în cauză a frontierelor actuale, ci, dimpotrivă, să contribuie la instaurarea unui climat de bună vecinătate, de autentică securitate și cooperare pe continent.

Așteptat cu deosebit interes, documentul final al Conferinței de la Copenhaga se va referi, desigur, la toate aceste preocupări și probleme, într-o formă care să dea expresie voinței comune a statelor și popoarelor europene de a cultiva normele, valorile și principiile unei vieți sociale și politice democratice, într-o ambianță de liniște, cooperare și securitate. Prevederile lui, în caz de omologare, se vor înscrie, neîndoios, ca un pas semnificativ pe calea aprofundării „dimensiunii umane" a procesului C.S.C.E., a promovării și îmbogățirii lui cu noi valențe.

I. M.

Ancheta internațională

„Lumea azi"

După cum arătam în nr. 24, din 14 iunie, trimisul nostru la Conferința de la Copenhaga, I. Madoșa, s-a adresat șefilor delegațiilor participante cu următoarea întrebare: Care este, după aprecierea dumneavoastră, rolul dimensiunii umane a procesului C.S.C.E. în contextul eforturilor de restabilire a unității europene, de edificare a securității și de dezvoltare a cooperării pe continent? *După răspunsurile primite și publicate atunci, din partea unui mare număr de participanți, inserăm acum considerațiile conducătorului delegației Olandei, ambasadorul* Max van der Stoel:

— Apreciez că nu poate exista o pace durabilă în Europa dacă drepturile omului și libertățile fundamentale nu sînt respectate pretutindeni. De aceea, este esențial să facem tot posibilul, pe durata Conferinței de la Copenhaga, pentru a înfăptui o operă constructivă, pe temeliile puse de Actul final de la Helsinki, din 1975. Ar trebui să convenim asupra pașilor următori, în așa fel încît să fie asigurată libertatea individului și să prevenim abuzul de putere de către guvernanți. Este deosebit de important ca, prin documentul final al Conferinței, guvernele să-și asume angajamentul organizării de alegeri libere, al respectării domniei legii și a drepturilor pentru minoritățile naționale.

În noua situație creată în Europa, după prăbușirea regimurilor care violau drepturile omului, putem privi cu încredere mai departe, spre un rezultat fructuos al Conferinței de la Copenhaga. Acesta, la rîndul său, ar fi un pas important spre eliminarea diviziunilor artificiale ce au marcat continentul timp de atîția ani.

STOP CADRU

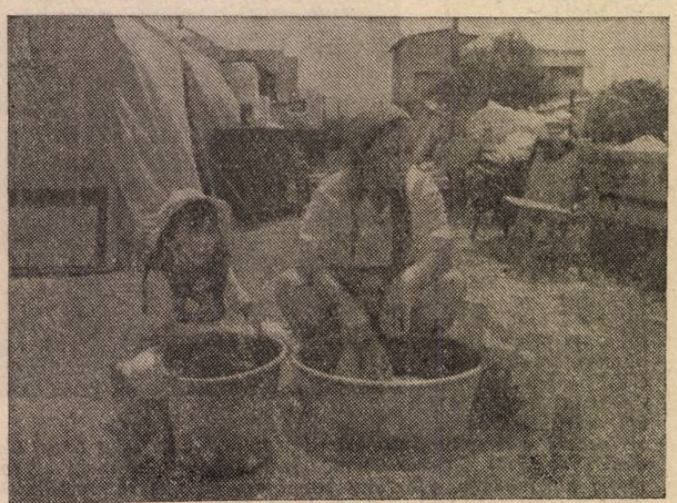

Familia Jibly, compusă din cinci membri, a fost obligată să părăsească orașul Tel Aviv și să-și instaleze un cort în Fetah Fikva, una din suburbiile orașului. Motivul este imposibilitatea de a plăti chiria. Numeroși cetățeni israelieni se află în această situație, întrucît nu pot concura cu emigranții evrei sovietici ale căror plăți pentru servicii sociale sînt subvenționate de stat. În ultimele luni, în unele cartiere, inclusiv mărginașe, chiriile s-au dublat, lipsa de locuințe ieftine devenind o problemă acută

Şi, totuşi, se mişcă...

■ **Vizita fulger, efectuată de primul ministru al Lituaniei, Kazimiera Prunskiene, la Varşovia, nu fusese anunţată anterior, ea fiind solicitată la Atena de premierul lituanian, care i-a comunicat ambasadorului Poloniei în Grecia că doreşte să aibă o convorbire cu primul ministru Tadeusz Mazowiecki. Pe aeroportul din Varşovia, doamna Prunskiene a declarat presei : „În prezent, esenţial pentru Lituania şi Polonia este să înceapă consolidarea legăturilor lor politice şi economice. Este important ca graniţa polono-lituaniană să fie, în primul rînd, frontiera dintre Polonia şi Lituania şi nu o frontieră cu Uniunea Sovietică, cu toate controalele sale politice şi militare, aşa cum se întîmplă la ora actuală". „Pînă în prezent, a continuat ea, nu s-a ivit nici un prilej pentru organizarea unei astfel de întîlniri. Deci, sînt cu atît mai mulţumită să mă opresc la Varşovia, cu cît polonezii şi lituanienii au multe să-şi spună. Ei doresc consolidarea relaţiilor lor de bună vecinătate. Este timpul să analizăm direct problemele noastre comune".**

Negocierile de la Viena

(urmare din pag. 5)

deschis", de la Ottawa, din luna februarie, chestiunea forţelor convenţionale, de la Atlantic la Urali, aflate sub incidenţa tratatului C.F.E., părea să-şi fi găsit o soluţionare definitivă, corespunzătoare, acceptabilă intereselor de securitate ale ambelor părţi. Printr-un gest de reală deschidere, de voinţă politică şi apropiere reciprocă, S.U.A. şi U.R.S.S. au convenit atunci, la nivelul miniştrilor de externe, să-şi limiteze la 195 000 de militari efectivele reciproce din Europa centrală, în condiţiile în care Washingtonul va avea un plus de 30 000 de oameni în Marea Britanie şi în ţările aliate din sudul continentului. De cîteva luni, însă, paralel cu accentuarea procesului reunificării germane, Moscova ridică, la negocierile de la Viena, nu doar chestiunea iniţială a „trupelor străine" staţionate în Europa centrală, ci şi pe aceea a „efectivelor trupelor naţionale". Cu alte cuvinte, pe acea a efectivelor Bundeswehr-ului vest-german şi ale Armatei populare est-germane, mai ales în perspectiva inexorabilei unificări a celor două state germane.

După opinia comentatorilor, acest „dosar exploziv", aflat şi în atenţia altor capitale europene, ar putea bloca negocierile de la Viena şi ar putea amîna, alături de celelalte dificultăţi, realizarea înţelegerilor dorite pentru viitorul apropiat. Propuneri şi soluţii de compromis există, desigur. Dintre acestea, unele sînt discutate, de mai mult timp, la importantele convorbiri „2+4", al căror deznodămînt convenabil („pînă în luna noiembrie", cum s-a apreciat la ultima întîlnire, de la Münster, a miniştrilor de externe ai R.F.G. şi U.R.S.S.) ar influenţa, fără îndoială, şi buna desfăşurare a negocierilor de la Viena. O alta se referă, pur şi simplu, la amînarea chestiunii efectivelor pentru o a doua fază globală a tratativelor de la Viena, preconizată de mai mult timp şi urmînd a-şi începe lucrările îndată după reuniunea general-europeană la nivel înalt de la Paris. Mai ales după recentul acord asupra tancurilor şi vehiculelor blindate, de la 14 iunie, care a redeşteptat încrederea într-un compromis rezonabil, o atare eventualitate este insistent evocată de specialişti. Dar, o soluţie propriu-zisă, chiar în lunile care urmează, sub impactul rapidelor şi profundelor schimbări de ordin politic, nu este şi nu trebuie exclusă cu desăvîrşire. Progresele de pînă acum mai pot fi întregite, în toate sferele de interes comun.

din actualitatea internaţională

MOSCOVA

Repetiţie generală...?

Corespondenţă de la Nicolae Creţu

Mai nou, la Moscova circulă o glumă cu Serghei Ivanici care ar vrea să emigreze, dar este în vîrstă şi nu se mai poate „restructura", aşa că ar dori să plece într-o ţară în care toate se petrec ca în Uniunea Sovietică. Unde să găsească această ţară ? — este întrebarea lui Serghei Ivanici...

Într-adevăr, viaţa politică în Uniunea Sovietică cunoaşte o evoluţie deosebit de trepidantă. Poate niciodată în istoria sa, marele palat al Kremlinului nu a găzduit două congrese simultan — Congresul Deputaţilor Poporului al Federaţiei ruse, cea mai mare şi mai puternică republică unională — şi Congresul constitutiv al partidului comunist din aceeaşi Republică Sovietică Federativă Socialistă Rusă. Deşi nu au mai fost folosite calificativele obişnuite congreselor — de „importantă istorică", de „punct de cotitură", de o „nouă pagină"... —, cele două foruri reprezintă, ele însele, momente de istorie. Au început, în timp, la o distanţă de aproape o lună unul de altul, dar s-au încheiat aproape odată, ambele avînd acelaşi fundal de criză economică, politică, socială, etnică — fenomen ce confruntă Uniunea Sovietică în totalitatea ei.

Congresul Deputaţilor Poporului a adoptat Declaraţia cu privire la suveranitatea de stat a R.S.F.S.R. — document care stipulează prioritatea prevederilor Constituţiei republicane în raport cu cele ale Constituţiei U.R.S.S., precum şi hotărîrea referitoare la delimitarea funcţiilor de conducere ale organizaţiilor şi întreprinderilor de pe teritoriul republicii, ca element fundamental a unui nou acord unional.

După cîteva uşi imense, într-o altă sală a aceluiaşi Kremlin, s-au întrunit, la început, în conferinţă şi, apoi, în congres constituant al partidului comunist al R.S.F.S.R., alţi delegaţi ai Rusiei. Criza din cadrul partidului era asemănătoare cu cea din întreaga societate, fiind reflectată, de la bun început, atît de raportul de bază, cît şi de cele trei „coreferate" prezentate de curentele ce sînt afluenţii aceleiaşi albii a P.C.U.S. — „Platforma democratică" din cadrul P.C.U.S., „platforma marxistă" din cadrul aceluiaşi P.C.U.S. şi „Iniţiativa Congresului comuniştilor din Rusia". Punctele de vedere din Congres şi dominanta lor pot fi lesne deduse din paleta participanţilor la acest forum : 210 conducători de întreprinderi industriale, 130 de conducători de colhozuri şi sovhozuri, 245 reprezentanţi ai intelectualităţii ştiinţifice şi creatoare, 34 ziarişti, 245 muncitori, 118 ţărani colhoznici şi... 1 171 activişti de partid de diverse ranguri, reprezentanţii „aparatului şi nomenclaturii".

Carnetele de membru al tuturor erau la fel de „roşii" ca şi mandatele de delegaţi, toţi fiind comunişti. Mandatele nu-i deosebeau, însă, pe comuniştii apreciaţi drept „conservatori" de cei consideraţi „radicali", „separatişti", „naţionalişti", „centrişti", cei „de stînga" şi cei „de dreapta". Dezbaterile au arătat că, în realitate, „frontul" cuprindea pe susţinătorii sistemului administrativ de comandă şi adversarii lor care promovează o democraţie ce-şi cere dreptul la existenţă — cu alte cuvinte, pe cei aşa-numiţii „aparatnici" şi pe cei care vor un partid care să-şi recapete întreaga credibilitate. Aceasta, pentru că sondajele de opinie indică faptul că doar 18 la sută — după cum scrie „Pravda" — mai cred că P.C.U.S. este forţa politică de avangardă, în timp ce 53 la sută din cei chestionaţi nu mai consideră P.C.U.S. că forţa conducătoare în societate.

Moscova. La Congresul de constituire a Partidului Comunist al R.S.F.S.R. — preşedintele Mihail Gorbaciov, secretarul general al P.C.U.S., şi Boris Elţîn, preşedintele Sovietului Suprem al R.S.F.S.R. Comuniştii Rusiei reprezintă aproape 60 la sută din totalul membrilor P.C.U.S. ; participanţii la Congres au declarat că ei consideră P.C. al R.S.F.S.R. drept „o parte inalienabilă" a P.C.U.S.

Raportul principal „Cu responsabilitate pentru soarta Rusiei şi a întregii ţări", prezentat de Mihail Gorbaciov, a reliefat dramatismul instabilităţii social-economice, chemînd la luciditate şi la măsuri practice pentru scoaterea ţării din criză. El a exprimat speranţa că apariţia, pe scena politică a ţării, a Partidului Comunist al R.S.F.S.R. va influenţa favorabil situaţia nu numai din Federaţia rusă, ci şi din întreaga Uniune.

Atmosfera în care s-a desfăşurat Congresul constituant al noului partid a fost marcată de critică sub toate formele ei, de la cea civilizată la cea primitivă şi agresivă, lipsită de obiectivitate. Dacă, pînă acum, Mihail Gorbaciov era criticat, în principiu, de „cei de sînga" pentru „liberalismul" său, la Congresul constituant al P.C. din R.S.F.S.R., atacul frontal l-a primit din partea „celor mulţi" din „aparat", care au început să-şi dea seama că pierd din influenţă că, pentru ei, există „pericolul" unei colaborări constructive între Gorbaciov şi Elţin, preşedintele Sovietului Suprem al R.S.F.S.R. — ipoteză despre care se spune că fură somnul nomenclaturii; într-o asemenea perspectivă, giganticul aparat de partid şi administrativ ar putea deveni de prisos, în condiţiile pluralismului politic.

Atacurile au fost foarte directe. Reputatul şi consecventul Egor Kuzmici Ligaciov, membru al Biroului Politic, îşi făcea „autocritica" pentru faptul că nu a insistat să se discute, în Biroul Politic şi într-o plenară a Comitetului Central al P.C.U.S., teme precum „ce se întîmplă în ţările din Europa răsăriteană" şi „problema germană"; el susţinea că „sistemul socialist s-a destrămat şi imperialismul s-a consolidat" şi, în fine, că economia de piaţă nu e o problemă de „discuţii restrînse". În acest context, este simpto-

matică, în „Sobesednik", cunoscuta adversară a direcțiilor de acțiune ale actualei conduceri, Nina Andreeva, afirma că, „în 1989, Gorbaciov a trecut de partea oportuniștilor de dreapta, că ocupă poziții renegate, plasîndu-se în fruntea mișcării spre economia de piață, spre plurapartitism, spre social-democratism în politică și ideologie". Și criticile au continuat, venite, însă, tot de sus. A.G. Melnikov, prim secretar al Comitetului regional Kemerovo al P.C.U.S., vorbind în numele a 220 000 de comuniști, l-a atacat pe secretarul general al C.C. al P.C.U.S. că „evită cuvîntul partid și comuniști"; și — a mai remarcat primul secretar din Kemerevo — „muncitorii ies din rîndul P.C.U.S., tineretul nu intră în partid, partidul îmbătrînește și își pierde conținutul de clasă". În cele din urmă, pe un ton solemn, Melnikov a amintit Congresului că, „la 1 iulie 1990, conferința de partid din Kuzbas a adoptat, cu majoritate covîrșitoare de voturi, o rezoluție de neîncredere în Comitetul Central al P.C.U.S. și în Biroul său Politic, cerînd demisia tuturor membrilor acestor organisme de partid".

De o virulență puțin obișnuită la adresa conducerii țării, partidului și guvernului a fost intervenția generalului A.M. Makasov, comandantul trupelor din regiunea militară Privoljie-Ural. El a subliniat între altele : „Comuniștii din armată și flotă sînt indignați de inactivitatea C.C. și a Biroului Politic, ca și de cea a guvernului, pentru atitudinea lor față de cei care-i apără"... „Ce vremuri vitrege pentru Uniune și pentru Rusia, cînd — din victorie în victoria așa-zisei noastre diplomații —, armata sovietică este izgonită fără luptă din țările pe care părinții noștri le-au eliberat de sub fascism" — a exclamat generalul adăugînd : „În orice stat, pentru incapacitatea forțelor armate se trage la răspundere. Și, dacă nu o face guvernul, o poate face poporul, aruncînd cu pietre în trădători". Susținînd că exprimă un punct de vedere al unor „cadre" nu numai din armată, ci și din alte cercuri, același general a supus unei fervente critici actuala politică de deschidere, de destindere și dezarmare, de consolidare a încrederii între state, de afirmare a noii gîndiri pe plan intern și internațional, promovată de conducerea sovietică, pozițiile adoptate, precum cele față de N.A.T.O., Germania și Japonia, încheindu-și intervenția cu cuvintele : „Noi comuniștii din armată nu concepem Uniunea fără Rusia și Rusia în afara Uniunii. Pentru asta sîntem gata de luptă". Atacurile au mers pînă acolo, încît i s-a reproșat lui Mihail Gorbaciov că este vinovat că a dus partidul în stare de criză și țara pe marginea prăpastiei.

Oricît calm și oricîtă răbdare ar fi avut, Mihail Gorbaciov a fost silit să intervină și să spună că „unii tovarăși se adresează cu prea mare ușurință, fără respectul cuvenit la adresa secretarului general al partidului și a președintelui țării. Nu este vorba, în mod concret, despre mine. Mîine sau poate peste zece, douăsprezece zile, ar putea fi un alt secretar general sau președinte al partidului" — a afirmat Mihail Gorbaciov.

La Congresul constituant, ampla paletă a opiniilor, de la o extremă la alta, s-a reflectat și în momentul alegerii primului secretar al Comitetului Central al partidului. La primul tur au fost prezente aproape toate „punctele de vedere" din sînul partidului. Candidații au fost : Vladimir Kuptzov, șef de sector al C.C. al P.C.U.S., Alexandr Melnikov, reprezentantul celor din Kemerovo, Oleg Shenin și Ivan Polozkov, lideri ai organizației de partid din ținutul Krasnoiarsk, Oleg Lobov, al doilea secretar al C.C. al P.C. din Armenia, fost colaborator al lui Boris Elțîn, Nikolai Polovodov, muncitor, și Vladimir Lisenko, liderul grupării radicale „Platforma democratică din cadrul P.C.U.S.". După două tururi de scrutin, ca prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist din Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă, a fost ales Ivan Kuzmici Polozkov. Este aceeași persoană, care, în numele C.C. al P.C.U.S., a candidat la funcția de președinte al Sovietului Suprem al R.S.F.S.R., unde a fost ales Boris Elțîn. Și atunci, ca și acum, Ivan Polozkov și-a exprimat nemulțumirea că presa sovietică îl caracterizează ca un „om cu vederi conservatoare". N-a putut trece neobservat incidentul că, atunci cînd, ajuns în Prezidiul Congresului, Ivan Polozkov era felicitat și i se strîngea mîna, din sală s-a strigat fără nici un dram de politețe pentru noul conducător : „Am format partidul Ninei Andreeva, propun ca aceasta să fie aleasă ca al doilea secretar"...

Congresul constituant s-a încheiat în aceeași atmosferă de „centrifugare", cum a fost și la deschidere. Fapt remarcat, cîteva delegații, printre care cele din Moscova, Leningrad, Kuibîșev, Ulianovsk, Astrahan, au hotărît să nu-și prezinte reprezentanții în componența C.C., afirmînd că nu poate fi creat un partid nou pe baza vechilor principii. „Plataforma democrată", prin liderul ei, Vladimir Lisenko, a declarat că nu intră în partidul nou creat și își continuă pregătirile pentru cel de-al XXVIII-lea Congres al P.C.U.S., călăuzindu-se după deviza că „P.C.U.S. poate fi salvat numai prin reformarea lui radicală".

Ce știm acum este faptul că Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă are un președinte al parlamentului în persoana lui Boris Elțîn, un șef al guvernului — în persoana lui Ivan Silaev, care a afirmat că va dovedi că nu este conservator, și un prim secretar al P.C. din R.S.F.S.R. — în persoana lui Ivan Polozkov. Să fie ei, oare, cei trei stîlpi de susținere ai Rusiei ?

Încheind Congresul Deputaților Poporului, Boris Elțîn, sublinia : „Am demonstrat că orice moment de criză și situații de impas pot fi depășite dacă ne străduim să ascultăm și să ne ascultăm unii pe alții, dacă vom începe să ne însușim arta compromisului politic... Toți înțelegem că gigantul Rusia se trezește".

Să fie oare Congresul constitutiv al P.C. din R.S.F.S.R. o repetiție generală pentru cel de-al XXVIIII-Congres al P.C.U.S. ?

STOP CADRU

Întrevederea cu președintele Nicaraguei, Violeta Chamorro, a constituit doar una din întîlnirile pe care secretarul de stat american, James Baker, le-a avut cu președinții țărilor centro-americane, prezenți la recenta reuniune la nivel înalt din Guatemala

COREEA

Propuneri de reunificare

Se cunoaște faptul că, de la „căderea" zidului Berlinului și apariția pe scena istoriei a problemei germane, a devenit tot mai actuală problema reunificării, a căderii unor ziduri mai mult sau mai puțin concrete, care despart națiuni și împiedică realizarea aspirațiilor lor legitime. După recenta reunificare a Yemenului, iată că se discută tot mai mult despre situația celor două Corei, care rămîn încă despărțite. Se pune, tot mai mult întrebarea, firească : cît timp va mai trece pînă la dărîmarea ultimului zid ce îl cunoaște istoria contemporană ? Propuneri au fost făcute deja. Dar toate au rămas la acest stadiu, de prefigurare. Recent, președintele Kim Ir Sen a avansat un plan, în cinci puncte, de reunificare pașnică a țării, în care se exprima clar că „Zidul scindării trebuie demolat". Au urmat, apoi, propunerile făcute de Coreea de Nord, la 31 mai, care conțin direcții ce ar putea reduce tensiunea și asigura pacea în peninsula coreeană, acestea subsumate dezideratului final — reunificarea pe cale pașnică a țării.

Iată cele zece puncte ale planului, în fapt un program de dezarmare : 1. Nordul și Sudul Coreei vor limita manevrele și exercițiile militare, în principal prin interzicerea tuturor acelor acțiuni comune cu trupele străine, neacceptarea manevrelor militare ale trupelor străine pe teritoriu etc. 2. Nordul și Sudul Coreei vor transforma zona demilitarizată a liniei de demarcație militară într-o zonă de pace, prin retragerea trupelor și distrugerea instalațiilor militare din zonă. 3. Nordul și Sudul vor lua măsuri de securitate pentru evitarea eventualelor confruntări și a extinderii lor. 4. Nordul și Sudul își vor reduce forțele armate pe etape, pe o perioadă de 3—4 ani, după ce ambele părți convin asupra propunerii de dezarmare. 5. Nordul și Sudul vor înceta îmbunătățirea calitativă a echipamentelor militare. 6. Nordul și Sudul se vor informa reciproc despre situația reducerii forțelor armate și vor proceda la verificarea acestora. 7. Peninsula coreeană se va transforma într-o zonă denuclearizată prin retragerea armelor nucleare din Coreea de Sud, interdicția producerii și cumpărării de asemenea arme și interdicția primirii navelor avînd la bord arme nucleare sau a survolării teritoriului de avioane transportînd armament nuclear. 8. Cele două părți vor depune eforturi pentru retragerea trupelor străine din peninsulă. 9. Vor fi luate măsuri, de ambele părți, privind înfăptuirea dezarmării și asigurarea păcii — prin instalarea unor trupe de supraveghere ale statelor neutre în zona demilitarizată și constituirea unei comisii comune militare Nord-Sud pentru soluționarea eventualelor probleme litigioase.

În final, la punctul zece, se face precizarea că este necesar ca cele două părți să adopte, prin negocieri, o declarație de neagresiune.

M. B.

ORIENTUL MIJLOCIU

Un pas înapoi

Așa cum era de așteptat, dialogul americano-palestinian, început în decembrie 1988, la Tunis, a fost suspendat, președintele Bush afirmînd, zilele trecute, că nu a primit un răspuns satisfăcător din partea centralei palestiniene în legătură cu acțiunea unui comando aparținînd Frontului Eliberării Palestinei, condus de Abu Abbas, membru al Comitetului Executiv al OEP.

Acest motiv nu reprezintă, însă, decît vîrful aisbergului. Fapt este că, între ambasadorul american la Tunis, Robert Pelletreau, și șeful departamentului informațiilor al OEP, Abed Rabbe, n-au avut loc decît patru întîlniri : 16 decembrie 1988, 22 martie, 3 iunie și 14 august 1989. După această dată, demnitarul american s-a întîlnit de mai multe ori cu Hakam Balani, reprezentantul OEP la Tunis, în cadrul unor întrevederi informative. Palestinienii au cerut, în repetate rînduri, Administrației ridicarea nivelului de reprezentare, dar fără succes. Totuși, datorită eforturilor depuse de diplomația egipteană, lansată după reuniunea la nivel înalt a Ligii Arabe, de la Casablanca, din mai 1989, s-a reușit ca propunerile americane de pace, cunoscute sub numele de „planul Baker", să fie acceptate tacit de palestinieni.

Surpriza a venit de partea Israelului : după mai multe luni de tergiversări privind un răspuns afirmativ la formula americană, totul s-a sfîrșit printr-o criză guvernamentală, ce a blocat orice inițiativă de pace pentru cel puțin trei luni.

Confruntat cu puternice critici din partea unor conducători ai mișcării palestiniene care consideră că a făcut concesii gratuite, liderul OEP, Yasser Arafat, care a anunțat, în cîteva rînduri, că va demisiona, s-a distanțat vădit de „planul Baker", care susținea negocieri palestiniano-israeliene, și a revenit la mai vechea poziție a unei conferințe internaționale de pace. Discursul pe care Yasser Arafat l-a rostit la Bagdad, cu prilejul reuniunii la nivel înalt a Ligii Arabe, din mai trecut, nu lăsa loc nici unui dubiu în ceea ce privește căile de soluționare a conflictului arabo-israelian. Contestat de israelieni, abandonat de palestinieni, „planul Baker" a rămas o inițiativă lăudabilă, și atît. Or, în absența acestui plan, dialogul americano-palestinian era lipsit de sens. De altfel, mai mulți reprezentanți ai OEP au declarat că palestinienii nu au nimic de pierdut dacă negocierile de la Tunis se vor întrerupe.

Acțiunea de comando, de la sfîrșitul lunii mai, ce a eșuat pe o plajă din apropierea Tel Avivului, a oferit un motiv serios Washingtonului de a întrerupe niște întrevederi informative care, oricum, nu mai aveau viitor.

Hotărîrea Administrației a fost aplaudată în Israel și dezaprobată în numeroase capitale, inclusiv la Moscova și Beijing.

Într-o conferință de presă ținută la Huntsville (Alabama), președintele Bush a recunoscut că decizia sa ar putea fi considerată un pas înapoi și n-ar fi exclus să declanșeze un nou val de violență în Orientul Mijlociu. Statele Unite, a precizat șeful Executivului american, depun toate eforturile pentru ca, în această regiune, să se ajungă la o reglementare globală, care să asigure securitatea Israelului și drepturile palestinienilor.

Interesant este faptul că, înainte ca președintele Bush să anunțe, oficial, hotărîrea Administrației, ambasada Israelului la Washington a dat publicității un comunicat în care își exprima satisfacția în legătură cu suspendarea dialogului cu OEP.

Deși sînt posibile noi acte de violență în zonă după decizia americană, trebuie, totuși, spus că acestea au început de mai mult timp, odată cu radicalizarea pozițiilor părților aflate în conflict.

Referindu-se la actuala situație din zonă, secretarul american în problemele apărării, Richard Cheney, a afirmat, în fața organizației evreiești Bnai Brith, din S.U.A., că securitatea în Orientul Mijlociu nu poate fi asigurată decît de începerea unor negocieri care să ducă la o pace durabilă între Israel, pe de-o parte, palestinieni și țările arabe, pe de altă parte. „Armele și tehnologia nu sînt suficiente", a spus Cheney, care a amintit că S.U.A. acordă Israelului, anual, un ajutor economic și militar în valoare de 3,1 miliarde dolari. Pentru anul fiscal 1991, Israelul va primi 35 la sută din bugetul total al S.U.A. pentru ajutor militar extern, a conchis Cheney.

Pe de altă parte, ministrul israelian al justiției, Dan Meridor, a sugerat liderilor arabi să-și noteze numărul de telefon al Președinției Consiliului de Miniștri din Ierusalim. „Cînd conducătorii țărilor arabe vor forma numărul, noi vom ști că procesul de pace are șanse de a demara", a spus Meridor. Procedeul nu era, însă, original. Cu cîteva zile înainte, James Baker făcuse public numărul de telefon al Casei Albe afirmînd că, atunci cînd autoritățile israeliene vor trata cu seriozitate formulele de pace, să sune. Dan Meridor a mai precizat : „Nu este cazul să promovăm sau să aplicăm planul lui Baker. Important este, de fapt, să inițiem convorbiri cu arabii din Iudeea — Samaria (Cisiordania) și Gaza. Nu cu Washingtonul trebuie să negociem, ci cu vecinii noștri direcți, care trăiesc la cîteva zeci de metri de noi. Dialogul israeliano-palestinian trebuie să ducă la un acord interimar privind autonomia palestinienilor în conformitate cu planul de pace propus de premierul Shamir la 14 mai 1989, care prevede alegeri libere în amintitele teritorii", a conchis Meridor.

Aflat în vizită în Statele Unite, liderul Partidului Muncii, Shimon Peres, a făcut o declarație importantă, dar probabil că, și de această dată, cuvintele lui nu vor găsi ecou în rîndul factorilor de decizie israelieni. „Nu trebuie să pierdem ocazia — a spus Peres — pentru că, dacă visul păcii va dispărea, aceasta nu va duce decît la escaladarea cursei înarmărilor și la creșterea pericolului de război. Știu că negocierile cu palestinienii nu vor fi o plimbare prin parc, dar o pace, fie și imperfectă, este mai valoroasă decît un război perfect". Apropo de negocieri, secretarul de stat american James Baker a declarat, după anunțul președintelui Bush, că palestinienii din teritoriile ocupate nu vor dialoga cu guvernul israelian fără consimțămîntul OEP.

Așadar, mecanismul de soluționare a problemelor din regiunea Orientului Mijlociu este, deocamdată, blocat. Să sperăm că deblocarea se va face, totuși, pe căi diplomatice, și nu explozive.

Ștefan Cârjă

Și, totuși, se mișcă...

■ **Guvernul de la Havana a stabilit relații cu grupările moderate ale emigrației politice cubaneze din Statele Unite ale Americii. O delegație a emigranților a întreprins o vizită de zece zile în Cuba, la invitația guvernului, care a inclus și o întrevedere cu șeful statului. Conducătorul delegației, Jose Gruz, președintele Coaliției Cubano-Americane, a declarat că vizita a fost „fructuoasă", fiind stabilite, cu acest prilej, relații permanente.**

■ **Adjunctul ministrului de externe al Cehoslovaciei, Zdenek Matejka, a transmis ambasadorului Ungariei la Praga copii după documente de arhivă referitoare la revoluția ungară din 1956. Acordul privind transmiterea acestor documente, în schimbul celor din arhiva ungară privind „Primăvara de la Praga", din 1968, fusese încheiat, în luna ianuarie, cu ocazia vizitei la Budapesta a președintelui Cehoslovaciei, Vaclav Havel – informează agenția „MTI".**

■ **Președintele american George Bush va cere Congresului să suspende sau să modifice sancțiunile economice americane împotriva Africii de Sud, de îndată ce condițiile prevăzute de legislația S.U.A., în acest sens, vor fi satisfăcute. „Ne aflăm foarte aproape de momentul cînd aceste condiții vor fi îndeplinite", a declarat secretarul de stat adjunct pentru afacerile africane, Herman Cohen. Noua lege impune următoarele condiții ce trebuie îndeplinite : eliberarea tuturor deținuților politici, ridicarea stării de urgență, abolirea legii privind separarea raselor, începerea dialogului cu reprezentanții populației de culoare, ridicarea interdicției privind activitatea partidelor politice.**

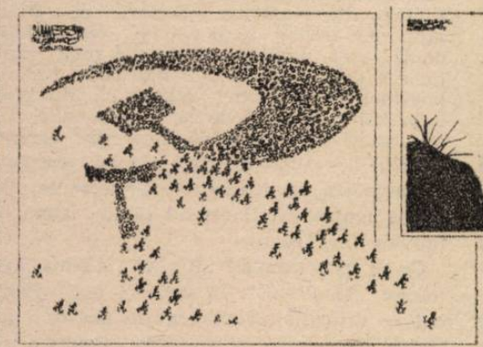

STOP CADRU

Din „Jeune Afrique"

OTTAWA

„Un Pakistan canadian"?

Cu trei luni în urmă, săptămînalul canadian „Maclean's" publica un adevărat „dosar" cu un titlu incendiar și cît se poate de îngrijorător : „Canada în criză. Dezmembrarea Canadei în state semi-independente îi izbește pe mulți ca o perspectivă înspăimîntătoare". Două luni și jumătate mai apoi, se ajunsese la un „impas constituțional", nici astăzi soluționat. Ce se va întîmpla într-un viitor pe care mulți îl întrezăresc ca foarte nesigur ?

Săptămîna trecută ar fi trebuit să se încheie un deceniu în care confederația canadiană și-a asigurat deplina stăpînire asupra Constituției țării. Pentru un necunoscător în problemele canadiene, aserțiunea aceasta apare stranie. Realitatea este că fostul dominion britanic din nordul Americii a prezentat, probabil, una dintre cele mai particulare situații existente în contemporaneitate.

Actul fundamental al Canadei — British North-American Act, din 1867 — era păstrat la Westminster, adică la Londra. Tentativele ultimei jumătăți de secol de a aduce constituția țării la Ottawa au fost, de aceea, firești, recunoscute ca atare în 1927 prin „Raportul Balfour". Dar, între 1927 și 1982, 11 tentative au eșuat din diverse motive. Din 1931, Canada dispunea de o independență formală, deși constituția continua să fie păstrată la Londra. Acest anacronism înseamnă că, ori de cîte ori guvernul federal canadian dorea o modificare, un amendament, trebuia să se adreseze Parlamentului britanic (a făcut-o de 22 de ori). „Printr-un anacronism al istoriei — declara fostul premier Pierre Elliot Trudeau — și un vestigiu al trecutului său colonial, Canada n-a dispus niciodată de puterea de a-și modifica propria constituție". Acte felurite „pregăteau", însă, independența deplină : în 1947 se introduce o lege a „cetățeniei canadiene" ; în 1952, este numit primul guvernator general născut în Canada ; în 1965, se adoptă drapelul propriu ș.a. După tentativele din 1967, 1971, 1975, Trudeau hotărăște, în 1979, să aducă legea fundamentală în țară — termenul folosit era „patriation", traductibil, fără a acoperi toate nuanțele, prin „repatriere". Dar, mai înainte, a propus o ultimă amendare : să doteze viitoarea constituție cu o Cartă a drepturilor fundamentale (drepturi politice, religioase, egalitate între sexe, nediscriminare etnică ș.a.). În acel moment au apărut controversele, deoarece, deși toți oamenii politici erau de acord cu acțiunea în principiu, punctele de vedere concrete diferau și se înregistrau divergențe în ce privește puterile economice ale provinciilor.

În septembrie 1980 a avut loc o conferință constituțională — încheiată cu un eșec. Trudeau decide să acționeze unilateral, sprijinit doar de două din cele zece provincii Curtea Supremă statuează, în septembrie 1981, că proiectul lui Trudeau este legal. O conferință a „ultimei șanse" are loc o lună mai tîrziu și, la 5 noiembrie 1981, se ajunge la compromisuri de ambele părți. Carta drepturilor cuprindea patru lucruri clare : consacra statutul francezei ca limbă oficială, la fel cu engleza ; garanta dreptul minorității francofone sau anglofone din diverse provincii de a-și educa descendenții în proprie limbă, acolo unde numărul lor o justifică ; înscria în constituție angajamentul provinciei New Brunswick de a stabili ambele limbi drept limbi oficiale în provincie ; proclama angajamentul guvernului federal de a respecta și încuraja pluralismul cultural al țării. Ca urmare, la 17 aprilie 1982, avea loc, pe colina parlamentului din Ottawa, o ceremonie simbolică, cu participarea suveranei Marii Britanii : „repatrierea" constituției.

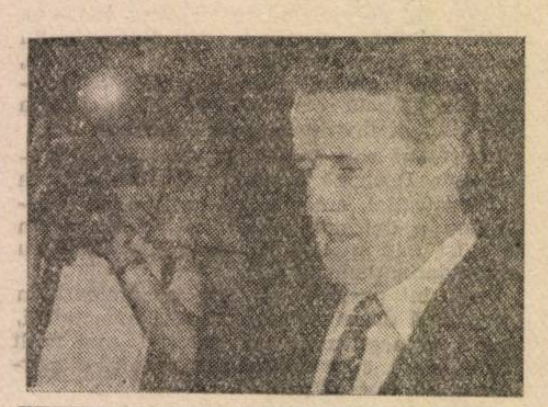

Premierul Brian Mulroney, la sfîrșitul săptămînii trecute. Dezamăgirea e uriașă, deoarece acordurile de la Meech Lake au „murit"...

Dar dosarul era departe de a se fi închis și exista o lacună majoră : provincia Québec, care reprezintă peste un sfert din populația canadiană, nu se asociase acordului constituțional din 5 noiembrie 1981. Québecul, majoritar francofon, avea o seamă de nemulțumiri. În aprilie 1987, premierii provinciilor s-au întîlnit lîngă lacul Meech (în Québec) și, pînă la 3 iunie, au adoptat o înțelegere care modifica în șase puncte constituția : dualitatea lingvistică și statutul de „societate distinctă" acordat Québecului, imigrarea, Curtea Supremă ș.a. Acest acord urma să fie ratificat, pînă la 23 iunie a.c., de fiecare provincie în parte, în caz contrar toate înțelegerile devenind nule și un deceniu de eforturi spulberîndu-se. Pînă acum o lună nu o făcuseră decît două treimi din provincii. Pe măsură ce se apropia termenul limită, se înmulțeau și tensiunile.

Autoritățile federale par a nu fi ținut seamă de mai multe elemente ce caracterizau o modificare în stare de spirit generală. În primul rînd, în provincia Québec a avut loc o evoluție de-a dreptul contradictorie. După ce, în urmă cu un deceniu și jumătate, Partidul quebechez, condus de René Levesque, se pronunța pentru ieșirea din federație, la 20 mai 1980 a avut loc un referendum pe această temă, în care doar 40 la sută din locuitorii provinciei au susținut un statut de „suveranitate-asociație". Québecul a rămas în sînul Canadei, ulterior i s-au recunoscut particularități și, implicit, prerogative speciale ; Partidul quebechez a fost învins în alegeri și puterea o dețin astăzi liberalii, cărora nu le este străină unitatea confederației.

Dar, în ultimul timp, fenomenul are din nou un sens contrar. „Încotro se îndreaptă Québecul ? se întreba revista «L'Actualité», care continua : quebechezii sînt sfîșiați între sentimentele lor și interesele lor. Un fel de fatalitate secesionistă se conturează. Québecul este din ce în ce mai mult o «societate distinctă» : francofonii se simt împinși în afara Canadei, împotriva lor. Geografia politică 1990 este una a îngrijorării și indeciziei în fața separării pe care «probabil, n-o vom putea evita»". Zece ani după referendum, naționalismul nu mai aparține doar unui partid : 60 la sută din locuitori ar fi favorabili statutului de „stat-asociat". În al doilea rînd, în mai multe provincii anglofone s-a conturat un sentiment de respingere a francofoniei — și, deci, a acordurilor de la Meech Lake — sentiment exprimat, foarte activ, de militanții extremistei „Asociații pentru apărarea englezei". Era firesc „sentimentul de alienare" constatat de „Maclean's" în Quebec. În al treilea rînd, acordurile stipulau a doua rundă de discuții constituționale al căror obiect prioritar să fie economia. Or, în acest domeniu, provinciile și-au cam modificat opțiunile, în raport cu guvernul federal. În sfîrșit, trei provincii mici (Manitoba, Newfoundland și New Brunswick) au pus în discuție unele din stipulațiile acceptate de guvernele lor anterioare.

Guvernul Mulroney a minimalizat aceste tendințe, a sperat că va obține un acord sub presiunea timpului și a amînat dezbaterile pînă în ultima clipă, „gata să negocieze sufletul Canadei pentru o victorie electorală" (P. E. Trudeau), într-o perioadă în care sprijinul pentru conservatori diminuase. Această declarație dură este confirmată însă de fapte.

La începutul lunii iunie, timp de o săptămînă, cei 11 premieri ajung la o înțelegere ce urmează a fi adoptată de legislaturile celor trei provincii mai mici ; modificări constituționale vor fi discutate într-o conferință a premierilor, pînă la sfîrșitul anului : reforma Senatului, egalitatea sexelor, drepturile autohtonilor și minorităților lingvistice, rolul teritoriilor în numirile din Senat și Curtea Supremă. „O zi mare pentru Canada, care ne va permite să întoarcem o pagină în evoluția constituției canadiene", se felicita Brian Mulroney. Prea devreme, însă. În Manitoba, reprezentanții autohtonilor se plîng că au fost excluși de la dezbateri și împiedică discutarea înțelegerii de la Ottawa. New Brunswick adoptă înțelegerea de la Lake Meech. Dar, în Newfoundland, premierul Clyde Wells nu-și ascunde dorința de a vedea înțelegerea respinsă. Ottawa îl trimite pe senatorul Lowell Murray să ofere un program în șase puncte, între care o comisie regală pentru problemele autohtonilor. Timpul este, însă, insuficient pentru discutarea sa, întrucît termenul limită pentru ratificare este depășit. Iar Québecul nu dorește să mai fie amînat, anunțînd că se va desprinde de Canada, în cazul neratificării acordului Meech Lake.

Tensiunea sporește. Partidul Liberal se întrunește la convenția pentru alegerea conducerii, dar guvernul refuză să accepte o pauză în sesiunea Parlamentului, argumentînd cu „criza națională". Premierul Gary Filmon, din Manitoba, declară că Brian Mulroney trebuie să-și asume răspunderea pentru eșec, deoarece a așteptat prea mult înainte de a convoca o conferință. Liderul opoziției, John Turner, afirmă că Mulroney a periclitat acordul de la Meech Lake. Tot mai mulți comentatori înclină să accepte punctul de vedere potrivit căruia termenul 23 iunie era o „ficțiune" — prea multe interese contradictorii cereau să fie atenuate într-un timp record.

Ce se va întîmpla ? „Război", afirmă, metaforic, „Maclean's". În termeni mai expliciți — dificultăți suplimentare pentru guvernul conservator și noi tensiuni într-o societate ce depășise, la un moment dat, impasul. Premierul Mulroney ar putea oferi un

acord paralel, dar orice alt acord diferit de înțelegerile de la Meech Lake nu va fi acceptat de provincia Québec, al cărei argument pare logic : ce garanții se pot da că nu se va întîmpla la fel cu un alt acord ? Ca urmare, Mulroney insista că acordul original nu poate fi respins ; doar îmbogățit. Guvernul din Quebec declară că întrunirile de genul Meech Lake „sînt discreditate" și că, de acum încolo, nu va discuta decît cu Ottawa. Efectele economice ale neînțelegerilor sînt multiple. Desființarea acelui acord presupune și dispariția sau amînarea oricăror discuții între guvernul federal și provincii, referitoare la resurse, energie ș.a., într-o perioadă în care economia pare să se redreseze. Cu ce consecințe ? Tinde Canada să devină un fel de Pakistan (aluzie la scindarea acestui stat, în 1971), cum se spune în mai multe provincii ? Ar avea cineva de cîștigat din împărțirea federației într-un număr de state (eventual asociate), interesele divergente impunîndu-se pe primul plan ? Apelul adresat, în urmă cu cîteva săptămîni, de Brian Mulroney celor din Québec poate fi adresat, acum, tuturor canadienilor : „Este extrem de important să se facă tot posibilul... pentru a întări legăturile care unesc marea noastră țară". După 23 iunie, Mulroney declara : „Canadienii au depășit întotdeauna sfidările la care a fost supusă unitatea noastră și o vom face din nou". Cu toată înfrîngerea (se consideră că acordul de la Meech Lake, este, alături de tratatul comercial încheiat cu Statele Unite, principala realizare a guvernului), Mulroney nu demisionează. Opoziția liberală și-a ales sîmbătă drept lider pe Jean Chretien, continuator al politicii lui Trudeau și adversar al acordurilor tip Meech Lake. Și, spre deosebire de conservatori, liberalii revin în sondajele de opinie. În mod cert, Canada intră într-o perioadă de intense frămîntări.

Procesul obținerii unei constituții unanim acceptate pare lung și plin de obstacole, chiar și în cazul unei țări cu o îndelungată tradiție democratică.

Stelian Țurlea

DUBLIN

Spre consensuri în condiții noi

La Dublin-Castle, în capitala irlandeză, au avut loc, la 25 și 26 iunie, ultima reuniune la nivel înalt sub președinția irlandeză, înaintea celei italiene. Au participat șefi de stat și de guvern ai țărilor Pieței comune. La dineul de deschidere a fost invitat și premierul R.D.G., Lothar de Maizière.

Prezentînd un bilanț asupra președinției C.E.E. în acest semestru, irlandezii au declarat că C.E.E. a știut să răspundă de o manieră „pozitivă" răsturnărilor din Europa de est, accelerînd în special mersul său spre o mai mare integrare. S-a estimat că presiunea vizînd unificarea Europei a stimulat necesitatea unei uniuni politice a „celor 12", principiul unei Germanii unite, sub „acoperiș european", fiind astăzi ferm împărtășit. Mersul spre realizarea uniunii economice și monetare a depășit o etapă „considerabilă", amintindu-se principiile definite în cadrul unei reuniuni neoficiale a miniștrilor economiei „celor 12" : necesitatea unei discipline bugetare, crearea unei bănci centrale și a unei mai mari convergențe a economiilor.

„Problema arzătoare" a ajutorului occidental acordat economiei U.R.S.S. i-a preocupat pe cei prezenți, de acord că această țară trebuie să primească un mesaj pozitiv din partea Comunității europene, care — în opinia Belgiei — trebuie să-și modifice criteriile privind sprijinirea noilor democrații din estul Europei și condițiile puse în ce privește pluralismul politic. Pe această temă, Franța a oferit Moscovei un larg sprijin financiar, comercial și tehnic, supunînd inițiativa sa — scrie „Le Monde" — atenției conferinței liderilor țărilor C.E.E. Sprijin căruia i s-a alăturat și cancelarul Kohl. C.E.E. coordonează ajutorul celor 24 de state occidentale pentru țările din centrul și estul Europei. „Avem 280 de milioane de oameni direct în fața ușii noastre, care trăiesc în stagnare și sărăcie", au recunoscut „cei 12", dar „n-au tradus preocuparea lor în cifre concrete", apreciau agențiile „DPA" și „APA". Cei 24 și țările răsăritene se vor întîlni, la 4 iulie, la o reuniune a miniștrilor de externe. C.E.E. va propune, în iulie, celor 24 de țări (G-24) care acordă ajutor financiar Ungariei și Poloniei „să extindă acest program și la alte țări din Est", să se dea un răspuns „coordonat" problemelor din aceste țări, printr-un nou instrument financiar, „cu funcții multiple" („AFP"). G-24 a înființat un fond de stabilizare pentru Polonia și a acordat un credit pe termen mediu Ungariei. Cehoslovacia încearcă să obțină un împrumut important „stand-by". Iugoslavia și Bulgaria „sînt în căutarea altor forme de asistență financiară". La reuniune s-a opinat că aceste țări ar beneficia, într-o măsură mult mai mare, de pe urma unui răspuns coordonat față de diversele lor necesități, decît printr-o abordare de la caz la caz. Dezvoltîndu-se o idee, avansată, pentru prima dată la Bruxelles, cu o lună în urmă, la Consiliu s-a subliniat că noul organism „va funcționa, în principal, ca o linie de credit sau ca mijloc suplimentar de rezervă, a cărui importanță va rezida atît în existența, cît și în utilizarea sa efectivă". Noul organism ar fi finanțat printr-un sistem de cote și activitatea sa va completa F.M.I., Banca Mondială și B.E.R.D. Numai țările membre ale F.M.I. și care s-ar angaja să adopte „o strategie macroeconomică satisfăcătoare" ar putea apela la acest nou fel de ajutor.

Într-un raport prezentat la reuniune, Helmut Kohl a arătat că unitatea politică a celor două Germanii va fi realizată înainte de sfîrșitul anului, și, în context, că Bonn-ul pregătește, de mai multe săptămîni, „aderarea" R.D.G. la R.F.G. printr-un proiect de lege în curs de definitivare. (Potrivit art. 23 din Constituție, „părțile Germaniei" care nu fac parte din R.F.G. pot cere aderarea lor imediată, fără ca R.F.G. să se poată opune). O moțiune în această problemă a fost prezentată în Camera Populară a R.D.G. și trimisă spre examinare în comisiile parlamentare. Kohl a pledat pentru integrarea Germaniei unite în structurile europene existente, în ideea că aceasta va fi cea mai bună garanție de pace pentru Europa și că apartenența țării la N.A.T.O. și la C.E.E. reprezintă un lucru indiscutabil. Deși uniunea economică, monetară și socială este prevăzută pentru 2 iulie, R.D.G. continuă să ceară garanții — s-a plîns Kohl — pentru investiții și împărțirea bogățiilor și condiționează data alegerilor generale de „modificarea radicală" a structurii și strategiei N.A.T.O., de dotarea Europei cu structuri de securitate colectivă („Associated Press").

Documentul privind uniunea politică stipulează că este esențială stabilirea unui cadru pentru pacea și securitatea Europei. El fixează trei obiective : întărirea legitimității democratice a instituțiilor C.E.E.; ameliorarea eficacității lor ; dotarea comunității cu o politică externă și de securitate. La fiecare dintre aceste teme, textul ridică o serie de întrebări, mergînd de la utilitatea creării unei „cetățenii europene" pînă la noile puteri cu care ar urma să fie învestite Parlamentul de la Strasbourg, Comisia executivă și Consiliul de Miniștri și la alegerea președintelui Comisiei executive. Documentul nu invocă natura viitoarei uniuni, chiar dacă R.F.G. ar fi dorit un fel de federalism ; în schimb, îi satisface pe partizanii unei Europe unite — Franța, R.F.G., Belgia, Italia, Spania —, ca și pe cei mai puțin grăbiți în integrare, în speță Marea Britanie, și evită să alimenteze neliniștile țărilor mici — Luxemburg, Portugalia și Danemarca — de a fi excluse de la luarea deciziilor. La reuniune, s-a degajat o largă majoritate în favoarea convocării unei conferințe interguvernamentale consacrate problemelor instituționale ale uniunii politice. Totodată, a cîștigat teren ideea ca uniunea politică să fie deschisă adeziunii tuturor țărilor care acceptă obiectivele sale finale.

Includerea pe agendă a „repartizării sediilor diferitelor instituții comunitare" a fost făcută la cererea Franței. Ea este generată de cearta dintre Bruxelles și Strasbourg asupra Parlamentului european. Bruxelles-ul, care găzduiește deja ședințele comisiilor parlamentare, speră să primească și sesiunile extraordinare ale Parlamentului (care, cu timpul, ar deveni ordinare). Franța nu vrea ca Strasbourg-ul să rămînă „o cochilie goală". În schimbul cererii președinției irlandeze ca sediul Agenției Europene pentru Mediul Înconjurător să fie stabilit la Dublin, Parisul a impus reafirmarea solemnă, de către „cei 12", a rolului european al Strasbourg-ului. A fost discutată și repartizarea altor noi instituții comunitare: Oficiul de mărci și brevete; Fundația pentru formarea cadrelor țărilor din Est ; Oficiul de medicamente și Eurofed (Sistemul european al băncilor centrale). Luxemburgul, care găzduiește secretariatele grupurilor parlamentare, le-ar negocia pe acestea, dar a reclamat, în schimb, sediile Eurofed și Oficiului de mărci și brevete.

Comisia comunitară a primit mandatul de a negocia cu cele șase state membre ale Asociației Economice a Liberului Schimb (A.E.L.S.) crearea unui Spațiu Economic European (S.E.E.) între cele două părți, realizîndu-se obiectivul preconizat de a începe convorbirile cu Suedia, Norvegia, Finlanda, Islanda, Austria și Elveția. Crearea S.E.E. favorizează comerțul, serviciile, circulația capitalurilor și a persoanelor, o amplă colaborare în problemele mediului înconjurător, cercetării și politicii sociale. Unele țări din A.E.L.S. doresc o asociere strînsă la elaborarea deciziilor curente, nu doar cu ocazia celor două reuniuni ministeriale anuale pe care le prevede proiectul de mandat. „Acordul între cele 19 națiuni europene va fi un formidabil semnal politic", a precizat entuziast șeful Comisiei, Jacques Delors, care nu se mai arată copleșit, ca pînă acum, de „muncile lui Hercule" pentru crearea pieței unice.

Doina Topor

BRD DDR

Uniunea germano-germană: lovitura de deschidere

Primul mare obiectiv fixat pe calea reunificării Germaniei va fi atins la 2 iulie, odată cu realizarea uniunii economice, monetare și sociale. Camera Populară din R.D.G. și Bundestagul din R.F.G. au adoptat acest acord de stat care poate, astfel, intra în vigoare, la data stabilită.

Mișcarea accelerată spre unitatea germană a căpătat, în ultimele săptămîni, aspectele unei veritabile curse contra-cronometru. Dacă, inițial, cancelarul vest-german părea înclinat să evite o alipire prea bruscă a 16 milioane de est-germani la R.F.G., înaintea scrutinului legislativ din R.D.G. și, mai ales, după alegerile regionale din Saxonia Inferioară și Renania de Nord-Westfalia, urmate și de alte eșecuri electorale pe plan local vest-german, Helmut Kohl punea pe tapet problema desfășurării de alegeri generale pangermane cît mai curînd posibil. Îl va aborda, în acest sens, în Berlinul de Vest, pe premierul est-german Lothar de Maizière pentru a-l convinge că uniunea monetară va trebui să fie urgent urmată de uninea statală, realizabilă prin alegeri comune, la 2 decembrie, 9 decembrie sau, cel mai tîrziu, la 13 ianuarie 1991, conform articolului 19 al Grundgesetz (legea fundamentală a R.F.G.). „Helmut Kohl — comentează «Stuttgarter Zeitung» — pare să nu fi uitat destinul lui Churchill de la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial. Nu vrea să se afle în situația ca, după ce va fi încheiat unificarea, să fie dezavuat de alegători". Este explicația grabei sale din ultima vreme și a preluării ideii contelui Otto von Lambsdorff, președintele liber-democraților : „Sîntem gata să suportăm cheltuielile logodnicei în vederea căsătoriei. Dar logodnica trebuie să spună da și să ne comunice și data căsătoriei". Altfel spus : sîntem gata să acceptăm o monedă comună, cu condiția să acceptați o unificare rapidă.

Înaintea celei de-a doua întîlniri „2+4", a avut loc închiderea oficială a punctului de trecere și control „Charlie", din sectorul american al Berlinului

Imagine-proiect a viitoarei Germanii unite

Deocamdată însă, est-germanii nu se grăbesc să dea un răspuns clar. Purtătorul de cuvînt al guvernului din Berlinul răsăritean, Matthias Gehler, declara, la 21 iunie, că n-a fost luată nici o decizie în acest sens, cei care trebuie să se pronunțe în privința alegerilor pangermane fiind grupurile parlamentare, și nu guvernul. Comentînd aceste ezitări, observatorii sînt de părere că Berlinul de Est nu-și va da adeziunea decît atunci cînd economia est-germană își va mai fi revenit din criză, permițîndu-i guvernului să utilizeze „avantajele mărcii comune" în dialogul cu Bonn-ul. Renunțarea R.D.G. la existența sa ca stat independent (pe care o presupun alegerile pentru un parlament unic) este resimțită, într-un anume sens, ca o exilare între paranteze a momentului revoluționar est-german al anului 1989, cel care a stat, de fapt, la baza actualei evoluții. Or, tocmai această evoluție este pe cale să frustreze orgolii ale unora din cei care au declanșat mișcarea, mulți, ajunși astăzi la conducere prin alegeri libere, riscînd să piardă, astfel puterea.

În timp ce cancelarul Helmut Kohl profesează tactica forțării cu orice chip a unificării pe plan intern, mizînd pe ceea ce am putea numi „principiul bicicletei", orice cădere de ritm în impetuozitatea pedalării riscînd dezechilibrul, adversarii săi, social-democrații conduși de Oscar Lafontaine, încearcă să acumuleze capital politic printr-o campanie de avertizări asupra implicațiilor complexe ale goanei spre Germania unită.

Începînd cu 2 iulie, est-germanii vor primi salariul în „Deutschemark", conform tratatului de stat. Acesta prevede „instaurarea unei uniuni economice, monetare și sociale între Republica Federală a Germaniei și Republica Democrată Germană" (33 de pagini, fără anexe). Tratatul este însoțit de un protocol comun, de opt pagini, privind principiile unei armonizări a dreptului est-german cu cel vest-german. Este semnificativ că, prin tratat, vor fi abrogate legislația socialistă, regimul și ordinea socială a statului socialist, dispozițiile și obiectivele economici planificate, concepția de drept și justiție socialistă, ideologia socialistă, concepțiile ideologice ale clasei muncitoare, morala socialistă sau alte elemente similare.

În afară de salariu (o marcă vest-germană = 1 marcă est), schimbul economiilor popu-

Ritmul rapid al unificării germane — inclusiv unele inconveniente sociale ale apropiatei uniuni monetare — au generat o anumită împotrivire a unor grupuri de cetățeni din Germania răsăriteană

lației stabilește cote : 2 000 mărci pentru minori pînă la 14 ani, inclusiv ; 4 000 pentru cei între 15 și 59 ani ; 6 000 — peste 60 ani. Pentru orice sume depășind aceste cote, schimbul se reduce la jumătate. Majoritatea pensiilor est-germane vor crește, constituind 70 la sută din salariul mediu, în cazul în care vechimea în muncă depășește 45 de ani. S-a calculat că totalul cheltuielilor pentru crearea „alianței monetare" va fi între 500 și 1 000 miliarde „Deutschemarks". Este aceasta fața vizibilă a aisbergului monetar. Examinată mai îndeaproape, unificarea monetară comportă o serie de consecințe socio-economice pentru germanii aflați de o parte și de alta a Elbei. Reținem un amalgam de opinii dintre cele mai diverse, mergînd de la satisfacții la îngrijorări.

La o conferință pe tema efectelor psihologice și sociale ale schimbărilor ce se vor produce în R.D.G., Reiner Werner, de la Universitatea Humboldt, considera că est-germanii nu sînt încă pregătiți pentru o situație nouă. Prima lor reacție — că nu mai sînt controlați și dirijați de un sistem centralizat — a fost marcată de sentimentul eliberării psihologice de a nu mai fi obligați să îndeplinească ordine depersonalizate. Pe de altă parte, constată profesorul Werner, există o senzație de insecuritate, teama că urmează a fi distruse toate valorile pe care, pînă acum, est-germanii le considerau fixe și aparent eterne : „Eram convinși cu toții că trăiam sub o mantie a securității, într-un fel de cuib călduț și sigur, dar care se dovedește acum lipsit de substanță. Descoperim că mult-trîmbițata securitate socială avea picioare de lut, pentru că nu era întemeiată pe producția reală a muncitorilor".

Am înregistrat, la Bonn, în special în rîndurile social-democrate, opinii reținute față de graba cu care creștin-democrații acționează pentru reunificare. „În primul rînd — ne declara un coleg de la «Neue Gesellschaft/Frankfurter Hefte» — trebuie avut în vedere faptul că populația vest-germană s-a transformat, în aceste peste patru decenii, într-o populație tipic occidentală, la care nu se mai regăsesc elementele naționalismului «fierbinte». O dovadă a acestei transformări o reprezintă tineretul vest-german care acceptă unificarea, dar nu euforic, mai ales că aceasta presupune foarte multe sacrificii, materiale sau de altă natură".

Am stat de vorbă cu tineri vest-germani și am constatat, eu însămi, asemenea reticențe. Unul dintre ei mi-a declarat, fără ambiguitate : „În momentul în care nu mai ai rude în R.D.G. trebuie să mărturisesc că, mie personal, îmi sînt mai apropiați tinerii francezi sau italieni decît cei din Leipzig". „Trebuie să facem o diferențiere — mă asigură dr. Norbert Seitz de la ziarul citat. Aceasta nu înseamnă că vest-germanii nu doresc reunificarea. Cînd ea va fi oficializată, sînt convins că o vor accepta ca atare, fiind gata de orice sacrificii". În ce-i privește pe social-democrați, adepți dintotdeauna ai unei Germanii unite, ei doresc ca aceasta să se facă pe baza unei echități sociale, în special în ce-i privește pe cetățenii vest-germani. Candidatul social-democrat la funcția de cancelar, Oscar Lafontaine, considerá că Helmut Kohl a intrat singur în propria-i capcană : o uniune monetară de 1 la 1 nu e realizabilă fără imense jertfe social-economice.

La o analiză mai atentă, generozitatea creștin-democraților — tipul de schimb 1 la 1, în timp ce pe piața „neagră" este de 1 la 10 — este interpretată de unii exegeți critici ca o „iluzie optică". În practică, R.F.G. și R.D.G. păsesc, în această uniune monetară, de pe poziții inegale, raportul dintre nivelul de viață fiind de 100 la 40. Circa două treimi din întreprinderile est-germane nu vor putea face față imediat exigențelor economiei de piață. Multe fabrici și chiar complexe industriale se vor vedea în situația de a-și închide porțile, nefiind capabile să suporte concurența. Potrivit unor calcule, instaurarea economiei de piață va atrage un număr de 2,5 pînă la 4 milioane de șomeri.

Cine va da garanții sociale acestor persoane ? Experții vest-germani au calculat că un milion și jumătate de șomeri îi va costa pe cetățenii R.F.G. o zecime din veniturile lor anuale. Trei milioane de șomeri îi vor costa o cincime. Vor accepta vest-germanii să se sacrifice, într-o asemenea măsură, pentru frații lor din Est ?

Unica posibilitate de echilibrare a nivelului de viață constă în creșterea radicală a productivității muncii în R.D.G. (în prezent, aceasta este de 50 la sută în industrie și 50 la sută în agricultură). O creștere imediată pare imposibilă. E nevoie de subvenții.

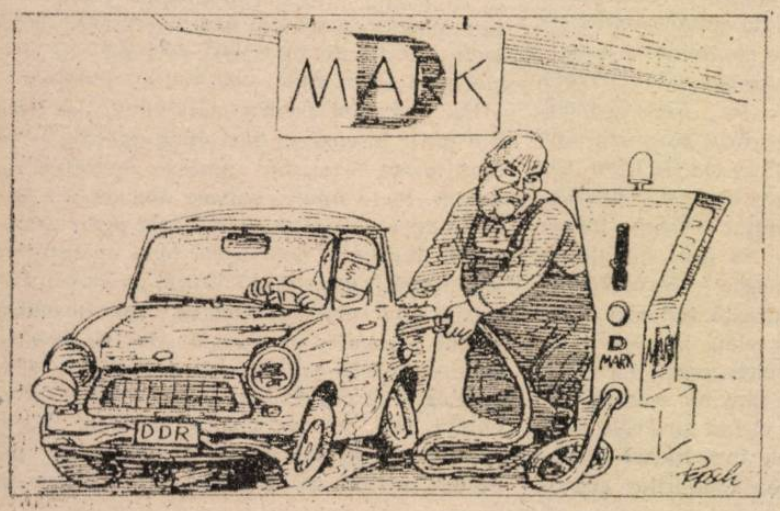

Cît va costa plinul ? (Din „Süddeutsche Zeitung", R.F.G.)

Dar de unde atîția bani ? Numai din împozite ? Puțin probabil. Din creșterea deficitului ? Aceasta va obliga guvernul de la Bonn să aplice o rigidă politică antiinflaționistă, ceea ce ar avea drept rezultat o scădere a competitivității produselor germane pe piața mondială.

Forțînd reunificarea în plan intern, Helmut Kohl încearcă să dea garanții în plan extern. Între acestea — adoptarea, de către cele două parlamente germane, a rezoluției privind inviolabilitatea frontierei Oder-Neisse, considerată de guvernul de la Varșovia drept „un pas înainte pe calea eliminării ambiguităților în relațiile germano-polone". În același timp, la conferința „2+4" de la Bruxelles, desfășurată la nivel de miniștri de externe, s-a ajuns la un acord asupra calendarului reunificării, înainte de sfîrșitul acestui an. Problema rămasă în suspensie este cea a suveranității noului stat unificat. Între aliații occidentali și sovietici există diferențe de opinie nu numai asupra acestui subiect, ci și asupra statutului militar al viitoarei Germanii unite. Șeful diplomației sovietice, Eduard Șevardnadze, propune ca, într-o perioadă de tranziție de trei ani, limita superioară a forțelor armate germane să fie stabilită la 200 000—250 000 de militari, urmînd ca, în aceeași perioadă, forțele armate ale celor patru mari puteri staționate pe teritoriul german să fie reduse la jumătate. În paralel, ministrul sovietic a anunțat că U.R.S.S. are în vedere să prezinte spre examinare un proiect de document privind nu numai reglementarea juridică internațională definitivă a problemei germane, ci și viitorul apropiat al Berlinului : „Vrem să propunem partenerilor noștri ca, odată cu formarea unui parlament și a unui guvern german unice, regimul de ocupație să înceteze și toate trupele celor patru state să părăsească zona marelui Berlin, în decurs de o jumătate de an".

În replică, secretarul de stat american, James Baker, a respins propunerile lui Șevardnadze ca necorespunzătoare „principiului-cheie" ce stipulează că drepturile celor patru puteri învingătoare vor înceta în momentul în care se va fi realizat unitatea Germaniei. Or, aceasta „va trebui să decidă singură o eventuală reducere a forțelor sale". De asemenea, Baker a respins și propunerea ca trupele celor patru să părăsească Berlinul după reunificarea Germaniei. Argumentul său : „S-ar ajunge la situația ca Berlinul să fie înconjurat de 380 000 de militari sovietici" (prezenți în zona estică a Germaniei).

Cert este că, spre deosebire de sovietici, George Bush, François Mitterrand și Helmut Kohl mizează pe presiunea timpului și a faptului împlinit, în eventualitatea unei modificări a atitudinii concesive și cooperante a Moscovei.

Rodica Dumitrescu

Bursa 2

■ **Internaționalizarea vieții economice și cotările pe piețele bursiere străine.**
■ **PIPE — un proiect de bursă general europeană.**
■ **Bursele în țările în curs de dezvoltare — expansiune marcată.**
■ **Nu doar barometre, ci un „feed back" al economiei.**

dr. Ioan Popa

Începînd cu a doua jumătate a deceniului trecut, activitatea bursieră manifestă un trend accentuat spre internaționalizare și globalizare, un moment de referință în acest proces fiind ansamblul de restructurări din City-ul londonez, cunoscute sub denumirea de „marele salt" (Big Bang), din octombrie 1986. Conform unor studii recente, 102 mari firme britanice au obținut, pînă în prezent, cotarea pe piețe străine, iar 50 sînt cotate la cele trei mari burse din New York, piața americană exercitînd cea mai mare atractivitate și în continuare.

Internaționalizarea bursei

Printre principalele rațiuni ale acestei orientări se numără : asigurarea accesibilității unui cerc mai larg de investitori la titlurile firmei, ceea ce poate avea un efect pozitiv asupra cursului acțiunilor, deci asupra imaginii generale a firmei : companiile capătă acces la surse mai largi de mobilizare a fondurilor, pot utiliza noile instrumente financiare, în speță cele de largă utilizare la bursele americane ; creșterea ariei geografice a răspîndirii acțiunilor și efectul benefic asupra cursului fac mai ușor de contracarat manevrele de achiziționare a companiei de către terți. În plus, această opțiune poate să ducă la o anumită întărire a loialității acționarilor străini față de companie. Într-adevăr, în condițiile crahului bursier din 1987, mulți investitori au renunțat la acțiunile companiilor străine necotate pe propria piață, ceea ce a avut un efect depresiv asupra cursului titlurilor respective și, desigur, asupra situației financiare a companiei.

Nu toate piețele bursiere sînt, însă, la fel de permisive pentru cotarea titlurilor străine. Un exemplu îl constituie bursele nipone, piața respectivă fiind considerată una din cele mai „parohiale" din lume. Este experiența pe care a cunoscut-o firma britanică ICI. Aceasta, considerată unul din pionierii cotării pe piețe străine (ea a început să coteze la New York încă în anii '30), a trecut la cotare în Bursa de Valori din Tokio (TSE) în decembrie 1988, investitorii japonezi deținînd pe atunci 1,25 milioane acțiuni. În prezent, ei dețin numai circa 100 de mii. Acest fenomen de „curgere înapoi" (flowback) a acțiunilor pe piața națională exprimă precauția investitorilor niponi în ceea ce privește titlurile străine și poate avea efecte depresive asupra cursului acțiunilor respective (majorarea substanțială a ofertei duce la scăderea cursului).

Totuși, tendința spre internaționalizarea bursei s-a accentuat în ultimii ani, iar succesul sistemului SEAQ internațional, aparținînd de Bursa Internațională de Valori de la Londra (International Stock Exchange) o dovedește. Deși înființată în urmă cu numai patru ani, această piață a depășit ca volum al tranzacțiilor bursa londoneză internă : în primele trei luni ale lui 1990, volumul mediu zilnic al tranzacțiilor a fost de 1,48 miliarde de lire (2,47 miliarde dolari) pentru prima piață, față de 1,22 miliarde de lire pentru a doua, în condițiile în care aceasta din urmă deține o treime din volumul total al tranzacțiilor la bursele naționale din Europa. Dacă bursele locale păstrează încă avantajul unei lichidități sporite — capacitatea de a face tranzacții imediat în volum mare — ele sînt handicapate de perioada scurtă de tranzacții zilnice și de caracterul fragmentat pe țări. De aici, și avantajele unei burse internaționale și principala sa problemă : creșterea gradului de lichiditate a acțiunilor care se negociază pe o bază internațională.

Unul din proiectele cele mai interesante de internaționalizare a bursei îl reprezintă intenția de creare în Europa a unui sistem internațional informatic pentru prețurile de bursă, care ar urma să se transforme în cea mai mare bursă de valori europeană. Proiectul — cunoscut sub numele de PIPE — ar trebui să parcurgă trei etape : prima fază, care urmează să fie lansată în curînd, implică colectarea informatizată de date privind cursul acțiunilor pe diferitele piețe europene și formarea unei bănci de date care fie oferite, contra cost, tuturor celor interesați ; apoi, sistemul va fi perfecționat, astfel încît utilizatorii să poată solicita, direct, informațiile de care au nevoie, nemaifiind simpli destinatari ai datelor transmise ; în sfîrșit, ar urma să se treacă la un sistem general de negociere electronică internațională la principalele titluri cotate în bursele din țările participante.

Ideea unei astfel de burse a apărut încă în urmă cu cinci ani, dar proiectul de atunci nu s-a dovedit viabil. De data aceasta există mai multe motive de optimism, ținînd seama atît de posibilitățile tehnice de realizare, cît și de cererea manifestată de investitori și intermediarii de bursă. Se intenționează să se înceapă cu distribuirea de informații de la principalele burse din Comunitatea Economică Europeană — Marea Britanie, R.F. Germania, Franța, Olanda — incluzîndu-se, apoi, și piețe terțe, cum sînt cele din Elveția și țările scandinave. În plus, la început, vor cota numai titlurile cele mai reprezentative, circa 500—800.

Principala rațiune economică a unui astfel de sistem, în concepția inițiatorilor săi, este faptul că o bursă pan-europeană va acționa ca un magnet asupra capitalurilor din S.U.A. și Japonia, avînd o putere competitivă mult sporită, în raport cu piața, actualmente fragmentată, a continentului, ceea ce se va repercuta favorabil asupra participanților la piață.

Bursa în „lumea a treia"

O expansiune rapidă cunoaște activitatea bursieră în țările în curs de dezvoltare, iar această tendință pare a se consolida în următorul deceniu, după aprecierile unui recent studiu (World Institute for Development Economics Research) ale cărui concluzii sînt publicate în Financial Times (12 III 1990). Un important impuls, în acest sens, îl constituie cerințele atragerii de capital străin, înspre aceste țări, în condițiile în care finanțarea prin credite bancare cunoaște — în contextul crizei datoriilor — o marcată reducere. Avantajele constituirii de piețe bursiere nu constau numai în substituirea creditelor cu o modalitate de finanțare care nu creează datorie, ci sînt mai largi, vizînd strategia economică de ansamblu : ele încurajează investițiile, permit canalizarea fondurilor economisite înspre investiții productive și încurajează întreprinzătorii în creșterea eficienței investițiilor.

Dezvoltarea piețelor bursiere în țările din lumea a treia a cunoscut un adevărat avînt în a doua jumătate a anilor '80, în contextul general al trendului puternic ascendent al bursei în lumea occidentală, acea piață „sub semnul taurului", brutal întreruptă de crahul din octombrie 1987, pentru a se restabili ulterior. În 1987 se aprecia că, la sfîrșitul secolului, volumul de ansamblu al capitalizării la bursele din 35 de țări în curs de dezvoltare — la acea dată, de 130 miliarde de dolari — va ajunge la 500—800 miliarde. Aceasta va însemna și creșterea ponderii acestor țări în volumul capitalizării bursiere la scară mondială (în 1987 de numai 2,5 la sută), precum și a numărului titlurilor provenind din țări în curs de dezvoltare care vor fi negociate pe plan internațional.

Încă de pe acum, însă, unele burse din lumea a treia s-au impus în lumea de afaceri : bursa din Brazilia, organizată pe baze moderne, este mai mare decît cea din Belgia, iar burse, cum sînt cele din Coreea de Sud și India, au cunoscut creșteri semnificative ale deverului în ultima decadă.

Deși integrată în trendul bursier general, această expansiune rapidă din țările lumii a treia are și cauze specifice, care țin de cerințe ale angajării acestor țări pe calea modernizării structurilor economice, a perfecționării mecanismului economic și participării avantajoase la piața mondială. Astfel, după cum se apreciază de către comentatori, multe țări în curs de dezvoltare se orientează tot mai net — față de opțiunile de politică economică din perioada imediat postcolonială — spre stimularea potențialului pieței ; în acest context, piața bursieră este considerată ca o cale prioritară de atragere a capitalului intern și străin. În același sens acționează și tendința tot mai pronunțată spre privatizare, care se remarcă în economiile respective, sursă de titluri financiare negociabile la bursă.

Un impuls înspre extinderea acestor piețe vine și din altă direcție. Una din modalitățile avansate în ultimii ani pentru atenuarea poverii datoriei externe o reprezintă reconversiunea datoriilor în acțiuni ; or, bursa — care reprezintă o piață secundară pentru aceste titluri financiare — poate constitui un factor de susținere a schemelor de reconversiune, tocmai pentru că asigură comercialitatea hîrtiilor de valoare, stimulînd interesul investitorilor. Pe de altă parte, unul din flagelele cu care multe din țările respective se confruntă, „fuga" capitalurilor peste hotare, poate fi combătut prin dezvoltarea unor piețe interne de capitaluri atractive, în special prin consacrarea activităților bursiere.

Dar interesul pentru activitatea bursieră din țările în curs de dezvoltare provine — în mod direct — și din partea investitorilor străini. Piețe tinere, bursele din aceste țări oferă oportunități mari de cîștig pentru operatori, îndeosebi pentru cei buni cunoscători ai activității de bursă. Titlurile pe aceste piețe sînt încă relativ ieftine, iar raportul dintre prețul acțiunilor și cîștigul adus de acestea (price-earnings ratio) — în general mai scăzute decît în centrele consacrate. (La sfîrșitul anului 1986, de exemplu, acțiunile la bursa din Coreea de Sud aveau, în medie, un p/e de 8,8, în timp ce, la Bursa din Tokio, acest

indicator era de peste 45). Profiturile obținute de investitori au fost, în general, surprinzător de bune, îndeosebi la bursele din India, Coreea de Sud și Chile.

Este adevărat că există și un revers mai puțin avantajos. De multe ori, piețele respective — tocmai datorită stadiului lor încă „infantil" — se caracterizează, de multe ori, prin mișcări haotice de cursuri și tendințe speculative cu caracter destabilizator. Se înregistrează, uneori, fenomene de lipsă relativă de lichidități, o anumită labilitate a cadrului normativ, iar protecția investitorului este mai redusă decît în centrele consacrate. Nu este, de altfel, întîmplător faptul că, în timpul crahului din octombrie 1987, multe din aceste burse au suferit profund de pe urma căderii generale a cursurilor ; iar Bursa de valori de la Hong Kong a trebuit să fie închisă timp de trei zile.

Totuși, un proces de apropiere între bursele din lumea a treia și cele din centrele consacrate — în ceea ce privește cadrul organizatoric, modalitățile de operare, baza juridică — este în plin curs. Antoine van Agtmael, director adjunct al Corporației Financiare Internaționale, e de părere că multe din tinerele burse vor fi, în cele din urmă, conectate electronic la principalele centre financiare.

Studiul citat mai sus aprecia că investițiile străine pe aceste piețe bursiere vor spori de la circa 15 miliarde de dolari în prezent față de un volum al capitalizării de 620 miliarde dolari în 1989 la circa 100 miliarde în anul 2000 (sînt avute în vedere 30 de țări din lumea a treia care au făcut pași mai importanți în această direcție). Trebuie, totuși, remarcat că potențialul țărilor în curs de dezvoltare în expansiunea piețelor bursiere este mult mai însemnat : din cele 7 000 de companii care cotează în țările luate în analiză, numai vreo 900 prezintă interes real pentru investitorii străini ; pe de altă parte, Coreea de Sud, Taiwanul și India reprezintă circa două treimi din totalul investițiilor străine. O punere mai largă în valoare a posibilităților de care dispun aceste țări ar ridica substanțial volumul de plasamente străine.

În acest sens, o serie de măsuri sînt necesare pentru creșterea credibilității burselor din țările în curs de dezvoltare pentru marea masă de investitori străini : o orientare mai fermă spre privatizarea întreprinderilor de stat (s-au identificat, în cele 30 de țări, peste 600 de firme care pot fi trecute în proprietate privată) ; lărgirea numărului de companii private care cotează la burse ; relaxarea reglementărilor care limitează accesul capitalului străin în economiile respective.

Experiența din țările în curs de dezvoltare evidențiază, cu pregnanță, rolul piețelor bursiere, al pieței în general, în punerea economiei pe baze moderne. Coordonată definitorie a spațiului economic, piața reprezintă un permanent mijloc de control pentru consistența deciziei la nivel macro și microeconomic, un „feed back" general al sistemului economiei naționale. Mai mult, ea reprezintă un adevărat laborator al inovației economice, un factor stimulator al inițiativei și interesului în afaceri, permițînd valorificarea la cote superioare a resurselor de care dispune o țară. Totodată, în condițiile interdependențelor internaționale actuale, opțiunea pentru crearea și dezvoltarea de piețe bursiere este o componentă a procesului integrării economiei naționale în piața mondială, o cerință a menținerii acesteia în contemporaneitatea economică. Nu pot fi ignorate, însă, riscurile unei astfel de opțiuni, dar ele nu țin, în primul rînd, de natura activității bursiere, ci sînt specifice activității economice în lumea de azi. Din nefericire, o opțiune exclusivă pentru beneficiile pieței, nu și pentru riscurile ei, nu este posibilă într-o economie modernă.

din actualitatea internațională

SOFIA

Greul abia începe

Corespondență de la Adalbert Toth

Un confrate din Sofia califica alegerile un prim pas spre templul democrației. Reținde aici — dintr-un sentiment de reținere pentru tot ce este pompos — acțiunea ca atare. Și, în acest sens, trebuie să-i dau dreptate. S-a făcut un pas, un pas uriaș, față de alegerile ultimelor patru decenii și jumătate. Este vorba, înainte de toate, de o reabilitare a noțiunii de alegeri, golită de sensurile ei reale de către fostul regim totalitar, și aici la vecinii noștri de la sud de Dunăre.

Am trăit, alături de sofioți, cele două tururi de scrutin ale alegerilor, la 10 și 17 iunie. Două duminici în care am parcurs străzile unui oraș ce nu trăda tensiunea deosebitului moment politic. Nimic șocant, gîndeau poate unii din confrații mei dornici de un anumit senzațional. Extraordinarul acelor zile a fost liniștea. Liniștea unui moment unic în ultimele decenii — alegeri libere, eveniment perceput, în reala sa dimensiune, numai de cei care au primit pentru prima oară după mulți ani un buletin de vot ce le permitea o opțiune.

Tensiunea a ieșit, totuși, la suprafață în săptămîna dintre cele două tururi de scrutin. Am asistat, cîteva zile, la secvențe „à la București". Ocuparea de către simpatizanții opoziției a unei intersecții cu trafic intens din centrul Sofiei, printr-o stranie coincidență, tot de la Universitate. A fost, însă, o acțiune de scurtă durată. „Bomba" posibilă a fost dezamorsată. Cum nici alte încercări de a face o anumită politică a străzii nu au fost de durată. Delimitîndu-se de astfel de manifestări, conducerea principalei grupări de opoziție — Uniunea Forțelor Democratice — a făcut apel la menținerea ordinii publice, un apel ce a avut efectul scontat.

Dar acum această retrospectivă interesează mai puțin. Care sînt perspectivele ? Ele au început să se contureze încă după primul tur de scrutin ; este vorba de contururi ce nu au fost modificate, în mod esențial, nici după aflarea rezultatelor finale. Partidul Socialist Bulgar deține majoritatea în viitorul parlament al țării — 211 din cele 400 de mandate ; principala grupare de opoziție, Uniunea Forțelor Democratice, dispune de 144 de mandate, urmată de Mișcarea pentru drepturi și libertăți — 23 mandate și Partidul agrarian — 16 mandate. Restul locurilor au revenit unor formațiuni politice de pondere redusă. Rezultate finale, ce nu au constituit o surpriză pentru sutele de ziariști, prezenți la Sofia, confirmînd, în linii mari, sondajele preelectorale. Ne interesau mult mai mult detaliile marii dezbateri — ce continuă și astăzi — privind viitorul guvern. Încă după primul tur de scrutin, Aleksandăr Lilov, liderul socialiștilor, relua — la o mult așteptată și de cîteva ori amînată întîlnire cu presa a protagoniștilor scenei politice bulgare — necesitatea înțelegerii naționale, subliniind că actualele condiții reclamă un guvern de coaliție, cu o largă bază politică. Dorință ce a fost reafirmată de atunci și de alți conducători ai formațiunii politice victorioase în alegeri. Motivele sînt lesne de înțeles. Trebuie depășită o moștenire grea. „Nu avem" este o expresie des folosită astăzi în magazinele de aici. Este, firește, doar un aspect, dar cu ecou dureros. Această moștenire se manifestă, deopotrivă, pe plan economic, social și ecologic — o datorie externă de peste 10 miliarde dolari, un deficit bugetar de 23 miliarde leva, milioane de oameni (circa jumătate din populația țării, potrivit estimărilor apărute în presa de aici) care trăiesc la limita sărăciei.

Coaliție, dar cu cine ? Pentru Uniunea Forțelor Democratice, socialiștii, moștenitorii fostului partid comunist, nu constituie un partener valabil. Îmi amintesc cuvintele rostite de Jelio Jelev, liderul U.F.D. : o asemenea coaliție ar fi o sinucidere pentru opoziție. Nu a intrat în detalii, dar cred că, pentru majoritatea celor care am asistat la întîlnirea cu popularul lider al opoziției, lucrurile au fost clare — nu se dorește asocierea cu moștenitorul partidului răspunzător pentru cele întîmplate în ultimele decenii. Pledînd, mai degrabă, pentru un „guvern de serviciu", Jelev recunoștea, însă, și el, necesitatea ca acest cabinet să se bucure de un larg sprijin. În ce-i privește pe agrarieni, declarațiile liderilor lor, cel puțin cele făcute în zilele în care mă aflam la Sofia, au constituit o puternică reafirmare a dorinței lor de independență. (Am cîștigat puține voturi, dar sînt voturile noastre — spunea liderul lor, Viktor Vîlkov.) Poziție explicabilă — fost „aliat" al comuniștilor în anii totalitarismului, acest partid dorește să se debaraseze cu orice preț de imaginea, deosebit de neplăcută, cu care este cantonată în conștiința opiniei publice bulgare. Imagine-handicap ce explică și adeziunea slabă de care s-a bucurat în rîndul electoratului.

Deci, coaliție. Convorbirile purtate la Sofia, analizele ce apar în presa atît „oficială", cît și de opoziție, nu sînt de natură să indice, acum, piesele viitoarei coaliții. Sînt posibile regrupări, mai ales că principalele formațiuni ale momentului — P.S.B. și U.F.D. — ar putea fi afectate de seisme interne. Astfel, chiar organul de presă al socialiștilor, „Duma", nota că partidul, în viața sa internă, „nu este suficient de unitar". Există, aici, diferite grupări, reflectînd concepții politice diferite, iar unele din ele „s-au constituit sub aspect organizatoric, avînd autonomie față de P.S.B. și statut de fracțiune". Nimeni nu face un secret din faptul că viitorul Congres al P.S.B. ar putea duce la o scindare, cu atît mai mult cu cît — folosind cuvintele aceluiași ziar — „o problemă serioasă pentru P.S.B. o constituie aripa ei conservatoare, în care sînt concentrați, în primul rînd, reprezentanți ai nomenclaturii de partid și de stat, care îl discreditează în continuare". Dar situația pare să fie fluidă și la U.F.D. — o grupare de 16 partide și mișcări unite pentru alegeri. Totuși, scrutinul s-a consumat, și această uniune eterogenă s-ar putea destrăma ; agrarienii „Nikola Petkov" și Partidul Social Democrat Bulgar — care formează nucleul U.F.D. — ar putea fi tentate să-și afirme propria identitate.

Prognozele sînt, firește, riscante. Ceea ce este cert acum — certitudine exprimată cu firească satisfacție — este că nici un partid nu dispune de două treimi din mandate și, deci, elaborarea viitoarei constituții bulgare — principala sarcină ce revine parlamentului, ce va fi convocat în curînd — nu poate fi acoperită de nici o formațiune politică și va reclama conlucrarea la nivel parlamentar.

1000+1

Doctrină

Noua doctrină militară a Ungariei are un caracter defensiv și se bazează pe o armată subordonată exclusiv Comandamentului Național — a declarat Lajos Für, ministrul apărării al acestei țări, în cadrul unei conferințe de presă. În noua concepție, opțiunile de bază sînt sistemul general european de securitate după dizolvarea celor două blocuri militare și o rețea de acorduri militare regionale (Alpi — Adriatica, Ungaria — Cehoslovacia — Polonia) și bilaterale. Ungaria are intenția de a părăsi Tratatul de la Varșovia înainte de sfîrșitul anului 1991 și, pînă cînd nu vor fi stabilite prin tratative condițiile acestei acțiuni, nu va participa la acțiuni militare comune ale blocului, a precizat Für.

Povară

Cheltuielile militare devin tot mai împovărătoare pentru țările în curs de dezvoltare, punînd în pericol nevoile fundamentale ale populației — se arată în Raportul mondial asupra dezvoltării umane, publicat în PNUD. Importurile de arme ale țărilor în curs de dezvoltare au înregistrat o creștere categorică, trecînd de la 1 miliard de dolari, în 1960, la aproape 35 miliarde dolari în 1987. Țările din lumea a treia achiziționează trei sferturi din armele vîndute pe plan internațional, unele dintre ele cheltuind mai mulți bani pentru cumpărarea de arme, decît pentru nevoile educației și sănătății populației. Autorii raportului notează că, în țările în curs de dezvoltare, peste un miliarde de oameni trăiesc în condiții de sărăcie absolută, 800 milioane confruntîndu-se, zilnic, cu foametea, 10 milioane fiind lipsiți de adăpost, iar 900 milioane de adulți neștiind să scrie și să citească.

Municipalitatea orașului Houston a început pregătirile în vederea deschiderii lucrărilor întîlnirii la nivel înalt a celor șapte țări cele mai industrializate din lume

În fața Porții Brandenburg, primarul Berlinului occidental, Walter Momper, și omologul său est-berlinez, Tino Schwierzina, prezentînd noua emblemă pe care stă scris „Berlin — capitala".

Intenții

Potrivit agenției „TASS", președintele Corporației sud-coreene pentru sprijinirea comerțului (KOTRA), Li Sun Guy, a declarat, în cadrul unei conferințe de presă, că țara sa preconizează deschiderea de reprezentanțe comerciale la Beijing, Ho și Min și București, în vederea extinderii schimburilor economice cu China, Vietnam și România. Negocierile cu China au fost sistate în legătură cu evenimentele din mai 1989, dar pot fi reluate oricînd — a menționat Li Sun Guy, afirmînd că centre comerciale ale Coreei de Sud ar putea fi deschise și în Uniunea Sovietică.

Discuții

Abolirea pedepsei cu moartea a devenit una dintre problemele centrale dezbătute la Copenhaga, în cadrul Conferinței asupra dimensiunii umane a procesului CSCE, la care participă reprezentanți din 35 de țări europene, din Statele Unite ale Americii și Canada. Pe masa negocierilor se află două propuneri în acest sens, una portugheză, cealaltă suedeză. Propunerea portugheză, susținută pînă acum de 17 țări, este în favoarea abolirii progresive a pedepsei capitale, în vreme ce a doua, mai radicală, cheamă la eliminarea ei imediat. Pedeapsa cu moartea există, în prezent, în codul penal a șapte țări participante la procesul CSCE : S.U.A., U.R.S.S., Bulgaria, Turcia, Iugoslavia, Ungaria și Polonia.

Declarație

Franța a hotărît să ajute Africa și a cerut statelor de pe acest continent să „pornească pe calea democrației" — a declarat președintele François Mitterrand, la lucrările celei de-a 16-a reuniuni la nivel înalt franco-africane, desfășurată la Baule (vestul Franței). El a subliniat că Parisul a decis să limiteze la 5 la sută rata de rambursare a împrumuturilor publice ale țărilor cu venit intermediar din Africa subsahariană. Președintele Franței a adăugat că are în vedere să solicite partenerilor săi din principalele șapte țări industrializate — în cadrul viitoarei întîlniri la vîrf de la Houston — să extindă termenele de rambursare a datoriilor țărilor sărace. Totodată, el a propus crearea unui fond mondial special de garanție finanțat de țările bogate, care ar urma să renunțe la anumite drepturi privind datoria externă a țărilor celor mai defavorizate.

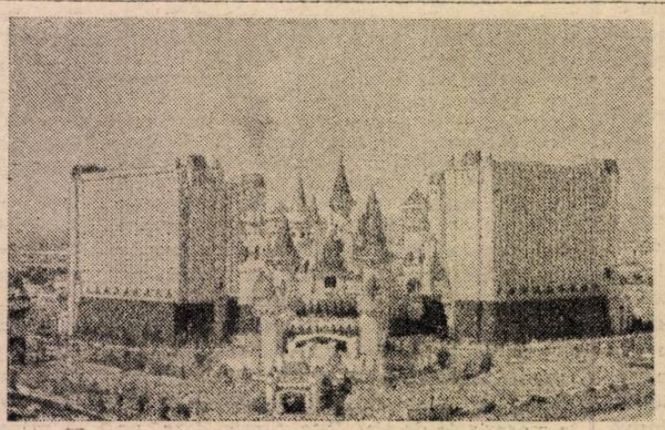

Mii de baloane au fost lansate în momentul deschiderii hotelului Excalibur din Las Vegas, construit în stil medieval, și considerat drept cel mai mare din lume (4 032 de camere)

Arhive

Unul dintre punctele principale aflate pe ordinea de zi a Parlamentului Serbiei — ale cărui lucrări s-au desfășurat zilele trecute — l-a constituit deschiderea arhivelor Prezidiului R.S.F.I. și ale Republicii Serbia, ale fostului președinte Tito, a arhivelor guvernului federal, ale poliției și ale fostului Secretariat federal pentru afacerile externe, relatează agenția „Taniug". O altă problemă, deosebit de importantă, a reprezentat-o reabilitarea foștilor deținuți de la Goli Otok, din perioada confruntării între partidul comunist iugoslav și Cominform. Potrivit ziarului „Borba", aceste dezvăluiri sînt necesare, întrucît documentele respective — care continuă să fie considerate „top secret" — trebuie să fie cunoscute pentru restabilirea adevărului.

Pierderi

Statul panamez a pierdut sute de milioane de dolari deturnați prin serviciile consulare, în timpul celor 21 de ani de regim militar. Sub fostul regim al lui Manuel Noriega, consulii își însușeau un procentaj din impozitele pe care navele le plăteau pentru arborarea pavilionului panamez, dar — după cum indică actualul guvern — mulți consuli și-au însușit întreaga sumă.

Dificultăți

Deschiderea frontierelor dintre cele două state germane s-a repercutat negativ asupra unui sector de stat muribund din R. D. Germană, arată agenția „France Presse". În ceea ce privește introducerea mărcii vest-germane de la 1 iulie, guvernul R.D.G. pare să încerce pregătirea terenului — monopolul comerțului cu ridicata a fost suspendat la începutul lunii iunie, producătorii putînd oferi mărfurile lor direct cumpărătorilor. Un alt efect negativ al uniunii monetare : achizițiile „din motive de precauție" sînt facilitate de scăderea masivă a prețurilor la numeroase bunuri de consum (la confecții de pînă la 60 la sută), care sînt finanțate de stat, pentru a putea lichida stocurile. Înaintea marelui salt în necunoscut, populația își face rezerve, fiind conștientă că vor urma sporiri mari de prețuri după suprimarea anunțată a subvențiilor de stat. „S-a intrat într-un cerc vicios de unde se va ieși foarte greu", sublinia Christina Boschek, purtător de cuvînt al Ministerului Comerțului și Turismului. Guvernul a luat deja măsuri protecționiste : importurile la produsele „sensibile" — carne și zahăr — din R.F.G. sînt limitate, iar achizitorii ce se aprovizionează din Vest vor trebui să achite o taxă de 11 la sută pînă la sfîrșitul anului. Taxa va fi redusă la 6 la sută în primul trimestru al anului viitor.

Revendicare

Cei 1 200 de salariați ai Sfîntului Scaun sînt nemulțumiți : ei au adresat Papei Paul al II-lea un mesaj fără echivoc : „Aplicați-ne și nouă doctrina socială creștină". După cum se subliniază într-un editorial al Buletinului Asociației salariaților Vaticanului, remunerațiile lor sînt blocate începînd cu data de 1 ianuarie 1985, alocațiile lor familiale din 1982, iar pensiile lor nu au crescut proporțional cu creșterea costului vieții. La 28 mai, peste 500 de salariați și-au întrerupt lucrul și au defilat, în liniște, în curtea Sfîntului Scaun, în semn de protest față de „punerea la îndoială a legitimității cererilor lor".

Plan

Guvernul sudanez a aprobat un plan prevăzînd instaurarea unei economii de piață și încetarea monopolului statului asupra principalelor sectoare de activitate economică. În urma unei reuniuni comune a Juntei și a guvernului asupra bugetului pe anul 1990—1991, conducătorii sudanezi au adoptat un proiect prevăzînd „o încetare graduală a monopolului de stat în domeniile politicii agricole, industriei textile, transporturilor aeriene și maritime, serviciilor și telecomunicațiilor". Proiectul prevede o perioadă de trei ani pentru realizarea unui echilibru bugetar.

● ● ● de MATTY

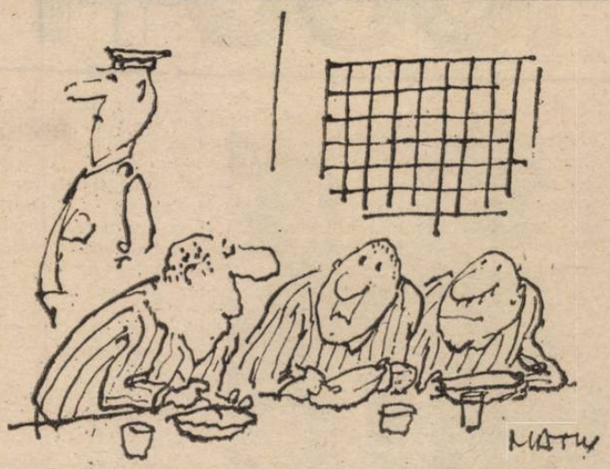

— Dacă se adevărește că nu se mai televizează procesele, eu mă declar bolnav și n-au decît să mă judece-n lipsă.

Ajutor

S.U.A. sînt interesate ca, împreună cu aliații lor, să ajute economia sovietică și sînt pregătite să discute această problemă la reuniunea la nivel înalt de la Houston, din luna iulie, a principalelor șapte țări occidentale industrializate — a declarat, la o conferință de presă, președintele George Bush. „Sînt convins că un sprijin din partea Vestului ar putea ajuta economia (sovietică), dar există unele obstacole foarte mari pentru participarea S.U.A.", a relevat președintele, enumerînd, între acestea, ajutorul acordat Cubei de către Moscova. O oficialitate a Administrației americane a afirmat, totodată, că, „în absența unor reforme macroeconomice fundamentale în U.R.S.S., ajutorul ar fi ca o picătură într-un ocean".

Paradoxuri...

MIRAJ MACABRU. 30 de schelete — care, scrie publicația franceză „Liberation", ar putea fi ale unor soldați americani, uciși în Vietnam — au fost descoperite de poliția malayeziană la bordul unei nave cu refugiați vietnamezi, o așa-numită „boat-people". Scheletele, purtînd plăcuțe de identificare americane, erau ascunse în spațiul obținut prin amenajarea unui fund dublu al vasului. Scopul acestui macabru transport pare să fie speranța nefericiților pasageri-fugari de a obține, în schimb, un bilet pentru Statele Unite.

„GENERAL MOTORS" ȘI TENTAȚIILE ECOLOGISTE ? Firma americană de automobile „General Motors" (GM) a oferit 1 600 de hectare de pădure, în statul Louisiana, unor organizații ecologiste. Pădurile Louisianei sînt considerate la fel de importante, ecologic, pentru Statele Unite, ca Amazonia pentru Brazilia. Ele vor dispărea sau vor fi serios afectate dacă, în următorii ani, nu vor fi luate măsuri serioase de conservare — avertizează „Nature Conservancy" și „Murfield Pitts", organizațiile beneficiare ale „cadoului" oferit de G.M. „Spațiile împădurite" cedate erau exploatate de firma „General Motors" pentru fabricarea unor componente ale automobilelor.

FEMEI ȘI REGALITATE. Stortingul (parlamentul norvegian) a decis modificarea Constituției pentru a se permite succesiunea la tron a moștenitorilor de sex feminin. (Pînă acum, doar descendenții masculini puteau emite pretenția la succesiune). Stortingul a limitat, însă, noua posibilitate la moștenitorii născuți după anul 1990. Deci, actualul prinț-moștenitor, Harald, va urma la tron tatălui său, Olav al V-lea (86 de ani). Fiul lui Harald, Haakon Magnus, va purta, de asemenea, coroana, deși e mai tînăr decît sora sa, Martha Louisa. Propunerea modificării constituționale aparține partidului conservator, și ea a fost votată în parlament cu numai șapte voturi contra. Voturile împotrivă aparțin adversarilor declarați ai monarhiei sub orice formă, chiar și „modernizată". Cu prilejul recentelor dezbateri parlamentare, socialiștii de stînga au înaintat, din nou, o propunere privind înlocuirea monarhiei în Norvegia printr-un regim republican. Inițiativa lor n-a întrunit sufragiile decît a 19 din cei 165 de deputați.

FURT DE... BROAȘTE ȚESTOASE. De la grădina zoologică din Auckland, Australia, au fost furate 30 de broaște țestoase. Știrea — aparent de „fapt divers" — a cîștigat în semnificație după declarațiile reprezentantului instituției prejudiciate, Mark Sibley. Acesta a afirmat că furtul a avut loc tocmai cînd la grădina zoologică din Auckland se făceau ultimele pregătiri pentru un experiment destinat combaterii traficului cu diverse specii rare de animale. În prezent, toate grădinile zoologice din Australia și Oceania au fost avertizate, ca și numeroșii colecționari particulari, mai ales în privința a cinci „broaște țestoase de pădure cu labe roșii", ultimele din această specie care mai trăiesc în regiune.

PLAN DECENAL DE JUCĂRII. În China, a fost adoptat un plan decenal menit triplării veniturilor obținute din industria de jucării. Pînă în anul 2000, aceasta trebuie să furnizeze venituri de zece miliarde yuani (2,1 miliarde dolari) — a precizat publicația „China Daily". Referindu-se la dezvoltarea spectaculoasă a acestui sector de activitate, ministrul-adjunct al industriei ușoare a precizat că exportul de jucării electronice (din lemn, metalice, ca și din plastic și alte materii prime) a reprezentat, anul trecut, un venit de 470 milioane de dolari. Numărul fabricilor chinezești de jucării s-a dublat din 1985 pînă azi.

UN PARTID COMUNIST IVORIAN a luat naștere la Abidjan. Într-o scrisoare, prin care, de altfel, își anunță constituirea, noul P.C.I. aduce „un vibrant omagiu" președintelui Felix Houphouet-Boigny care, autorizînd multipartitismul, a dat dovadă că „s-a depășit pe sine și a dezvăluit măreție sufletească". Guvernul din Côte d'Ivoire anunțase că a admis crearea a nouă partide, dar P.C.I. nu figura pe lista oficială. Afirmînd că organizația lor „nu-și ascunde ideologia, contrar altor partide", liderii P.C.I. sînt, totodată, de părere că, „în toate țările, comuniștii s-au adaptat condițiilor naționale și continentale".

„HOTDOGS" ȘI ORDINATOARE. Veșnic grăbiți, americanii vor dispune de un mijloc, mai rapid decît toate de pînă acum, de a se hrăni : o întreagă rețea de restaurante cu servire promptă a fost conectată la un serviciu de ordinatoare, ce preiau și satisfac comenzile, în locul chelnerilor. „Vedeta" este „9470" — un ordinator lansat, de curînd, pe piață de firma „IBM". Consumatorul îi transmite comanda. Aparatul înregistrează și chiar dialoghează. Astfel, dacă îi ceri o salată și un sandvici, imediat întreabă — în engleză sau spaniolă : „Nu doriți și o băutură răcoritoare ?" Comanda e instantaneu transmisă unui alt aparat, 8470, și apare pe un ecran aflat în bucătărie. Mark Cajleton, vicepreședintele societății „Bailey" — prima care a instalat ordinatoare în cele 60 de restaurante ale sale —, susține că această inovație „a ameliorat sensibil timpul necesar servirii comenzilor : cu circa 20 secunde de comandă (!?). De asemenea, a sporit exactitatea comenzilor transmise și au crescut vînzările, permițînd servirea mai multor clienți cu același număr de angajați". Presupunem că și clienții sînt mai mulțumiți deoarece, firește, ordinatorul nu primește bacșiș.

Liana Enescu

1000+1

Cancelarul vest-german Helmut Kohl, împreună cu soția sa, Hannelore, prezenți la deschiderea festivalului de vară al copiilor

Europa răsăriteană: minoritățile ca forță politică?

Alegerile libere din primăvară au consacrat minoritățile naționale ca ura din principalele forțe politice din noua Europă de răsărit — apreciază într-un comentariu agenția „France Presse". Formate de-abia cu cîteva luni de zile în urmă, partidele prezentate de minoritățile naționale au cucerit imediat al doilea loc în parlamentul român, al treilea în Bulgaria și al șaselea în Cehoslovacia. Prima și cea mai mare surpriză a constituit-o Uniunea Democratică Maghiară din România (UDMR), care a ieșit pe locul doi la alegerile parlamentare de la 20 mai. Cu 7 la sută, UDMR-ul a obținut sprijinul masiv al celor 2 milioane de unguri din România, cu mult în urma celor 66 la sută obținute de Frontul Salvării Naționale, dar, în orice caz, înaintea opoziției tradiționale. Aceeași tendință s-a confirmat, după trei săptămîni, în Cehoslovacia și în Bulgaria. La Praga, un mic partid, reprezentînd minoritățile ungară, germană, ucraineană și poloneză, a devenit a șasea formațiune parlamentară mai importantă. În Bulgaria, partidul importantei minorități turce, 900 000 de persoane, respectiv 10 la sută din populație, s-a afirmat drept a treia forță politică, după vechii comuniști transformați în socialiști, și nebuloasa opoziție care regrupează 16 formațiuni politice. Intrarea minorităților naționale în parlament — opinează agenția „France Presse" — nu trebuie însă, să ne facă să supraapreciem puterea lor. În nici o țară, reprezentanții lor nu formează un partid component al unei coaliții. Învingătorii în alegeri dispun de o majoritate absolută. Pe de altă parte, partidele minorităților sînt unite pe baza unui fel de platformă minimală — apărarea drepturilor naționale. O angajare mai prodigioasă în dezbaterile politice riscă să le divizeze. „Aceasta reprezintă, totodată, limita, dar și înțelepciunea lor", apreciază un specialist.

Presupuneri

Cotidianul japonez „Asahi Shimbun" afirmă că liderul cubanez Fidel Castro va încerca să se întîlnească cu președintele George Bush, în cazul în care se vor afla amîndoi la ceremonia de încoronare a împăratului Akihito, din luna noiembrie. Citînd surse guvernamentale, ziarul susține că guvernul cubanez ar fi cerut părții nipone să aranjeze o astfel de întîlnire în vederea îmbunătățirii relațiilor dintre Cuba și Statele Unite. Oficialități din Ministerul de externe au relevat, însă, că nu s-a primit nici o cerere oficială din partea Cubei și nici vreun răspuns la invitația de participare la ceremoniile din noiembrie. Cu toate acestea, „Asahi Shimbun" relatează că guvernul cubanez a informat, neoficial, Japonia despre acceptarea, de către Fidel Castro, a invitației.

Apel

Studenții și cadrele didactice de la universitățile din Libia au fost chemate de conducătorul Moammer Al Kadhafi să-și accelereze eforturile pentru „cucerirea spațiului și pentru crearea, în cel mai scurt timp posibil, a unei industrii nucleare, orice ar crede despre aceasta S.U.A., care fabrică rachete și plasează, deasupra capetelor noastre, tot felul de sateliți" — informează agențiile „Associated Press" și „France Presse". „Situația a devenit insuportabilă. Sioniștii au fabricat 200 de focoase pe care le-au instalat în rachete ce amenință fiecare oraș arab. Nu trebuie să mai pierdem timpul, ci să înfruntăm această forță periculoasă, cucerind cerul Americii, al Marii Britanii și al Palestinei ocupate", a declarat Kadhafi, reafirmînd o mai veche poziție față de problema dotării țării sale cu arma nucleară. Rămîne de văzut ce vor crede și vor declara S.U.A. în legătură cu aceste afirmații ale liderului libian, a cărui țară a făcut, de mai multe ori, obiect de atac american nu numai prin vorbe.

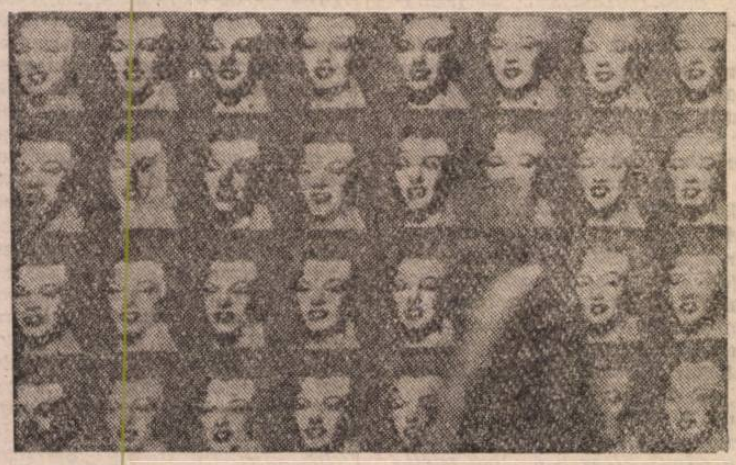

Vizitatorii au putut admira o serie de portrete ale Marilynei Monroe pictate de Andy Warhol, cu prilejul inaugurării unei expoziții la centrul George Pompidou, expoziție care a inclus peste 200 de lucrări ale pictorului, cea mai mare parte a lor aduse de la Muzeul de Artă Modernă din New York

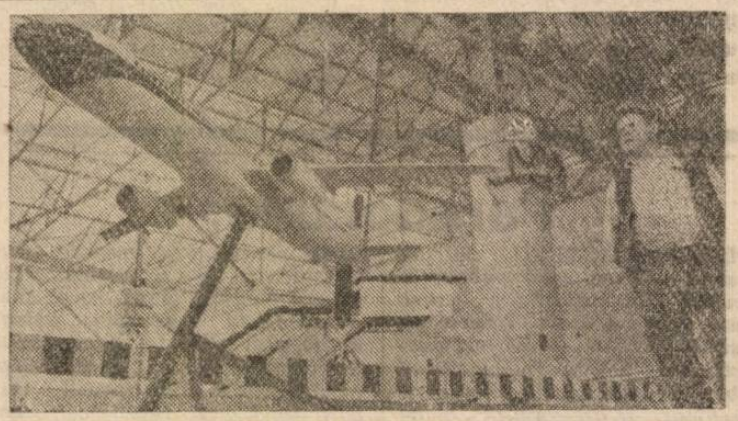

Modelul „Airbus A 321", fabricat de firma MBB din Hamburg, se află în faza finală de motoare. Aparatul este montat într-o hală avînd 160 m lungime, 85 m lățime și 29 m înălțime. Primul „Airbus A 321" va fi dat în exploatare peste doi ani, costul lui fiind de 42,2 milioane mărci vest-germane

Piraterie

Piraţi ai aerului au deturnat un avion al liniilor interne sovietice către Finlanda, după ce au intenţionat, iniţial, să meargă în Suedia. Aparatul, un bimotor „Tupolev 134", al companiei „Aeroflot", făcea legătura între Riga, capitala Letoniei, şi portul Murmansk, din peninsula Kola. La bordul său se aflau 59 de persoane — 54 pasageri şi 5 membri ai echipajului. Deturnat de piraţi care au ameninţat că-l aruncă în aer cu ajutorul unei bombe, avionul a aterizat pe aeroportul Vanda, din capitala finlandeză. Potrivit agenţiilor de presă, un pirat al aerului s-a predat poliţiei locale după aterizare.

Împrumuturi

Japonia ar putea acorda un mare pachet de împrumuturi pentru dezvoltarea Chinei, împrumuturi înghețate în cadrul sancțiunilor occidentale, ca urmare a reprimării, de către autoritățile de la Beijing, a mișcării din iunie 1989 — a declarat ministrul de externe nipon, Taro Nakayama, adresîndu-se Comisiei pentru afacerile externe a Parlamentului. El a sublinat — arată agenția „Associated Press" — că o asemenea măsură este necesară „pentru a nu se ajunge la o izolare a Chinei".

Rubrică realizată de Elena Radu

Iran
— o țară devastată de cutremur

21 iunie. În noaptea de miercuri spre joi, două provincii din nord-vestul Iranului, Zandjan și Ghilan, au fost zguduite de cel mai cumplit cutremur cunoscut în această țară din 1962. Intensitatea : 7,3 grade pe scara Richter. Joi 21 iunie, în regiunea Teheranului se înregistrează un al doilea seism. Intensitatea : 6,5 grade pe scara Richter. Epicentrul cutremurului s-a situat la 200 km nord-vest de capitala iraniană și la 400 km sud-est de Tabrit, la limita dintre provinciile Ghilan și Zandjan. Un prim bilanț tragic furnizat de Radio-Teheran : 1 754 de morți și 5 000 de răniți.

Mai multe orașe și localități — aproximativ 72 — din cele două provincii, au fost distruse, șoselele și alte căi de acces către zonele nunța că pagubele umane și materiale s-au înregistrat pe o suprafață de 11 000 kmp, iar primul cutremur a fost resimțit pe o arie de 785 000 de kmp.

24 iunie. Un nou seism violent s-a produs duminică la ora 13,30, ora locală, în localitatea Roudbar, din regiunea Ghilan (200 km vest de Teheran), aducînd cu sine noi daune și răniți. Intensitatea : 5,7 grade pe scara Richter, potrivit Institutului de geofizică al Universității din Teheran. Cutremurul a zguduit întreaga vale din Roudbar, provocînd fisuri și denivelări ale șoselelor.

„Nu mai e nici o șansă decît un miracol să mai găsim supraviețuitori sub dărîmăturile din provinciile devastate de cutremur, care s-a soldat cu cel puțin 50 000 de morți și 200 000 de răniți", afirma, cu pesimism, o autoritate iraniană, duminică la prînz. Imediat după seism, la fața locului s-au deplasat echipe întregi, îndeosebi franceze, specializate în detectarea unor eventuali supraviețuitori, cu renumiții „cîini-detectivi". Moartea a făcut ravagii, nota agenția „France Presse". Numeroși medici și chirurgi străini au părăsit, neputincioși, zone întregi. „Seismul a ucis mai mult decît a rănit", relata aceeași agenție. Specialiștii francezi explică faptul că îngrozitorul cutremur a fost atît de violent în ce privește urmările, în primul rînd deoarece, în Iran, clădirile sînt construite din cărămidă, iar, în momentul seismului, „totul se prăbușește". Betonul oferă o șansă supraviețuitorilor, pentru că ei se pot „adăposti" sub plăcile căzute sau deplasate. Cărămizile, însă, nu le oferă nici o șansă. De aceea, ei au apreciat că sub dărîmături se află mai mulți decedați decît supraviețuitori.

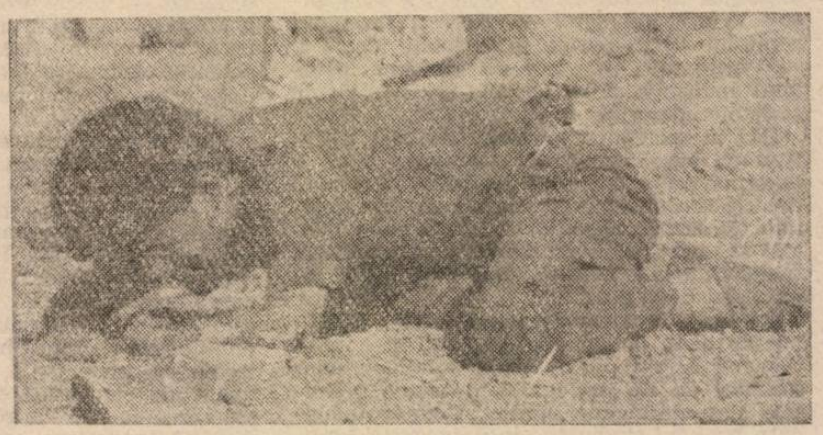

Puternicul cutremur de pămînt, produs în regiunile de nord și de vest ale Iranului, s-a soldat, după cum s-a anunțat, cu zeci de mii de morți și uriașe pagube materiale, fiind cel mai mare seism produs în această țară, în ultimii 30 de ani : 24 aprilie 1960 — 450 morți ; 1 septembrie 1962 — 11 000 de victime și 200 de sate distruse ; 31 august 1968 — circa 10 000 morți ; 30 iulie 1970 — 200 morți ; 10 aprilie 1972 — 5 044 morți ; 6 aprilie 1977 — între 600 și 900 morți ; 16 septembrie 1978 — 25 000 de victime ; 16 ianuarie 1979 — 199 morți ; 14 noiembrie 1979 — 600 morți ; 11 iunie — 1 028 morți și 28 iulie 1981 — 1 300 morți. Orașul Manjaal a fost complet distrus în timpul recentului seism din provincia Gilan, situată în nord-vestul Iranului. În imagine : un tînăr, la mormîntul tatălui său, una din zecile de mii de victime ale seismului

Operațiunile de salvare, supravegheate de ministrului de interne, Abdollah Nouri, s-au desfășurat îndeosebi pe cale aeriană. Elicoptere, avioane militare și avioane ale companiei naționale „Iran Air" au asigurat evacuarea răniților și a celor rămași fără adăpost.

Într-un apel radiodifuzat, președintele Ali Akbar Haschemi — Rafsandjani a decretat trei zile de doliu pe întreg teritoriul țării. Populația a fost mobilizată pentru a ajuta la salvarea puținilor supraviețuitori.

După trei zile de la devastatorul seism, peste 100 000 de persoane au fost scoase de sub dărîmături. Agenția oficială „IRNA" a-

Cauze

Această țară a cunoscut, de multă vreme, astfel de catastrofe telurice ; seismul din 1641 s-a soldat cu 30 000 de victime.

Originea acestor cutremure, care afectează, în general, teritoriul fostei Persii, precum și alte țări din această parte a lumii — Turcia, Siria, Libanul, Irakul, Afganistanul —, este cunoscută : progresia, către nord, a plăcii arabe către Eurasia, cu o viteză de 2—3 centimetri pe an.

Formarea lanțului celor mai înalți munți ai planetei, în jurul masivului Himalaya, este o consecință a mișcărilor care au loc în zonă de mult timp. Acestea provoacă și surpări în munți, care barează rîurile, transformă pămînturile fertile în zone aride și inundă vaste întinderi lipsite de apă, fac să apară falii, deplasează, în cîteva secunde, milioane de metri cubi de pămînt și rocă. De multe ori, martori oculari au văzut munții „mergînd".

Pentru geofizicieni, faimosul „potop biblic" ar putea constitui amintirea unei catastrofe seismice, și nu consecința ploilor torențiale, destul de puțin verosimile, cu asemenea intensitate într-o regiune cvasidesertică.

„Zona fragilă" se întinde de la Marea Mediterană pînă în Malayezia. Într-o jumătate de secol, ea a fost afectată de 12 seisme avînd o magnitudine de 8 grade pe scara Richter.

Gradul de seismicitate a centurii asiatice nu este, evident, un fenomen izolat în mișcarea continuă a plăcilor care acoperă planeta. Dacă placa arabă exercită presiuni asupra plăcii tectonice a Eurasiei, aceasta suportă, la rîndul său, presiuni din partea plăcii Africii. Aceste două plăci (arabă și africană) sînt expuse influenței plăcii atlantice, care are, ea însăși, leătură cu placa Pacificului.

Bilanțuri tragice

Între cele mai devastatoare cutremure din lume, notăm :

— 1556 : China a cunoscut cel mai puternic seism, în care au decedat între 800 000 și 1 milion de persoane ;

— octombrie 1737, Calcutta (India) : 300 000 de morți ;

— noiembrie 1755, Lisabona (Portugalia) este complet distrusă : 80 000 victime ;

— decembrie 1908, Messina (Sicilia) : 83 000 de morți ;

— decembrie 1920, Kansou (China) : 180 000 morți ;

— septembrie 1923, Tokio și Yokohama (Japonia) : 250 000 morți ;

— decembrie 1932, Kansou (China) : 70 000 morți ;

— mai 1970, Peru, de-a lungul coastei Pacificului : 66 000 de morți ;

— decembrie 1972, Managua (Nicaragua) : 30 000 morți (cifră oficială) ;

— februarie 1976, Guatemala : aproximativ 23 000 morți, potrivit unui raport al O.N.U. ;

— iulie 1976, Tang Shan (China) : 242 000 morți, potrivit unui bilanț oficial ; 700 000 morți, cifră apreciată de experți occidentali ;

— martie 1977, România : cifra oficială — 1 400 de victime ;

— septembrie 1985, Mexic : 40 000 morți, cifră dată publicității, în 1987, de Mișcarea de coordonare a victimelor seismelor; cifra oficială este de 5 000 morți ;

— decembrie 1988, Armenia (U.R.S.S.) : 25 000 de morți, cifră oficială ; între 50 000 și 60 000, potrivit statisticilor O.N.U.

Papa Paul al II-lea a lansat, duminică, un apel comunității internaționale în favoarea Iranului, devastat de această adevărată catastrofă naturală.

Operațiunile de căutare și de salvare a victimelor se desfășoară într-un ritm accelerat, îndeosebi după cel de-al treilea seism, de duminică . Zgomotele sirenelor ambulanțelor sînt obsedante.

Ochii tuturor se îndreaptă, tot mai mult, către marele baraj de la Mandjil, care se află pe fluviul Sefid-Roude („Fluviul alb"), în spatele căruia este un lac imens. Mai multe echipe de experți s-au deplasat în zonă pentru a evalua rezistența barajului, în eventualitatea declanșării unor noi mișcări seismice.

Mihaela Brumă

„Esențială este problema modalităților de realizare a reformelor"

Ne-a vizitat la sediul agenției „Rompres", din Piața Presei Libere, domnul DINU TĂTĂRESCU. Un bărbat înalt, cu mers domol, cu privire de om cumsecade. Nu-l știam dinainte, nu mă știa, dar dialogul s-a instituit fără zăbavă între cineva dornic să afle — subsemnatul — și altcineva având atîtea de rostit și de explicat.

■ **Domnule Dinu Tătărescu, v-aș propune, pentru început, un scurt curriculum vitae și o scurtă incursiune în istorie, fiindcă Tătărești sînt, de fapt, o parte din istoria neamului românesc. Altfel spus, cine sînteți dv., d-le Dinu ?**

■ Sînt născut, în 1925, la Craiova, fiul lui Emanuel Tătărescu și nepotul lui Gheorghe Tătărescu. Tata a avut, printre alte activități, strînse legături cu spiritualitatea românească, fiind directorul Editurii „Scrisul Românesc" de la Craiova.

Am plecat pentru studii la Paris, în anul 1946, la Facultatea de Drept, obținînd diploma Institutului de Înalte Studii Internaționale. M-am dedicat, în continuare, acestei activități intelectuale, fiind asistent la Institutul Liber de Înalte Studii de Cercetări Internaționale, care a avut mai mulți președinți celebri, printre care îl citez pe René Casin — Premiul Nobel pentru Pace.

M-am stabilit în Argentina, unde m-am dedicat activității de comerț internațional ; am revenit sporadic la Paris, ca profesor invitat al acestui Institut, din care am făcut parte cu ani în urmă.

În cadrul activității comerciale, am avut ocazia să întreprind, și în trecut, călătorii în țară, dar de abia astăzi am sentimentul adevăratei regăsiri, pentru că regăsesc România în plenitudinea conceptului pe care l-am păstrat totdeauna.

■ **Legat de această prezență aici, în țară, poate că ar fi nimerit să vă ascultăm vorbind despre ce descoperă ochiul dv. de cărturar, de intelectual, în România momentului de față.**

■ Aș vrea, întîi, să menționez că am un sentiment care vine din adîncul sufletului, care mă stăpînește permanent — acela al gratitudinii pentru cei care au murit pentru neam și libertatea omului. Aș dori să sublinez că am venit să iau lecții, să mă inspir și să învăț din experiența, din înțelepciunea și eroismul poporului român. Deci, să învăț, subliniez acest cuvînt.

Aș dori să menționez un subiect care m-a preocupat încă din anul 1969, cînd am alcătuit un Memorandum discutat cu importante personalități din lumea occidentală, consacrat unei ipoteze care mie mi se părea inevitabilă încă de atunci, și anume eșecul comunismului, al marxismului în general. Eram preocupat de perioada care va urma, adică de problematica postmarxismului. În această ordine de idei, continui să fiu mirat de ceea ce aș putea numi o enigmă, în sensul că, în țările unde gîndirea se putea dezvolta în mod liber, nu s-a prevăzut, nu s-a conceput, nu s-a studiat această perioadă, care era evidentă pentru un observator imparțial. Dar vă mărturisesc, eu credeam că va interveni mai curînd. Toate doctrinele politice pleacă de la analiza unei societăți existente, în cazul de față cele care s-au inițiat la sfîrșitul secolului XIX și începutul secolului XX, descriind o societate ideală și reformele prin care această societate, prealabil analizată, se va apropia cît de mult de societatea descrisă, ca fiind societatea ideală.

Dar în societatea marxistă complet colectivizată, bazele au fost răsturnate ; nici o doctrină nu a conceput metodele prin care această societate se va transforma din societate totalitară, colectivistă, în societate liberală și modernă. Acest proces a durat foarte mult. În țările noastre, mai bine de 40 de ani ; sînt două generații.

Procesul de transformare a acestei situații inedite cere, pe de o parte, utilizarea unor reforme ce nu pot fi copia soluțiilor unor societăți de tip occidental, deoarece premisele sînt totalmente opuse. Trebuie imaginate, profund studiate, soluții adecvate, pragmatice, în mare parte originale, pentru a ajunge la obiectivul, după părerea mea, indiscutabil — acela al unei societăți și economii liberale și moderne. Totul se axează asupra reformelor și ritmului, nu asupra obiectivului. Și în această ordine de idei, îmi exprim temerea că aplicarea unor rețete inspirate din crizele (deoarece sîntem cuprinși într-o criză dramatică) unei economii, astăzi, de tip opus, să nu facă decît să întîrzie sau să compromită tocmai această transformare.

În acest secol, s-au întîlnit, pentru un examen în fața istoriei, doctrinele tolerante, democratice, împotriva celor dictatoriale și intolerante. Fac o paranteză : în acest cadru general se situează și războiul din 1939, în timpul căruia s-a impus obiectivul proclamării democrației contra dictaturii. 1945 a fost considerat o victorie ; în realitate, a fost un armistițiu, iar Ialta un episod. Confruntarea, în 1945, și-a schimbat spațiul de acțiune, părăsind domeniul interstatal, situîndu-se în interiorul fiecărui stat. Victoria la care asistăm nu este a unui stat, sau grup de state, împotriva altora, ci a unei ideologii contra celeilalte. Deci, va fi o victorie generală. Este un simptom pentru pacea care începe să se construiască. Este pacea pe care istoricul ar numi-o pacea de după „războiul de 50 de ani".

În cadrul acestor probleme teoretice se situează Revoluția română, care se confruntă cu problema nepregătirii postmarxismului. Ne găsim în fața unui vid ideologic și economic, în fața unor probleme care nu pot aștepta și în fața cărora nu se pot asuma riscurile unor erori inițiale.

■ **Ținînd cont de rolul economiei în dezvoltarea oricărei societăți, care vi se pare a fi treptele de pornire, în cazul României, către o economie dezvoltată, capabilă să împingă societatea la nivelul pe care și-l dorește orice popor ?**

■ Constat cu bucurie că toată lumea vorbește și este de acord cu o economie de piață, cu privatizarea. Esențială este problema modalităților de realizare a reformelor. Cîteva constatări : o economie de piață este constituită de legea cererii și ofertei, a liberului schimb și a concurenței, deci a prețurilor libere. În economia românească sîntem în fața unei cereri existente și a unei oferte defectuoase ; economia de piață implică o stare de echilibru ; dacă s-ar decreta, în mod brusc, o economie a liberului schimb, cererea existînd, iar oferta fiind practic inexistentă, este ușor de imaginat ce s-ar întîmpla : o inflație fără posibilitate de control, o criză economică profundă, șomaj, dezordine, lipsă de investiții, alte fenomene grave. Deci, înainte de a lăsa să funcționeze liber piața, să constituim factorii de piață, adică să se acționeze asupra producției. Ea trebuie mărită cantitativ și calitativ pentru a corespunde cererii. De asemenea, trebuie creați ceilalți agenți ai pieței, cum ar fi sistemul bancar, legislativ.

Cum se poate realiza aceasta ? În realitate, sîntem în fața a două crize : criza societății comuniste în sine, și cea care se suprapune — adică procesul de transformare a acestei societăți într-o societate de tip liberal și modern. Sînt necesare multă competență, viziune și onestitate intelectuală, și, dacă e posibil, mai puține formulări sumare sau demagogice.

Pivotul economiei de mîine este întreprinderea particulară. Întîi, trebuie încurajată formarea ei, în al doilea rînd trebuie să i se asigure condițiunile de dezvoltare. Acesta este rolul statului și al societății, în general. Într-o țară în care nu au existat capital, întreprinderi, finanțare, sistem bancar și experiență de gestiune, a improviza este extrem de periculos. Statul, societatea, diminuîndu-și rolul în mod progresiv, vor trebui să asiste toate potențialitățile individuale ale oamenilor, să-i ajute sincer pentru crearea de întreprinderi particulare. Această încurajare are, însă, nevoie de un plan pe care aș putea să-l numesc „de planificare", total diferit de planurile din trecut. Este vorba despre un plan orientativ și incitativ, asemănător celui de tip francez, despre care generalul De Gaulle spunea că reprezintă „o problemă arzătoare".

În acest proces, care trebuie să asigure și rentabilizarea unor întreprinderi deficitare de stat, se va produce, din nefericire, un fenomen de șomaj. Observ un aspect paradoxal al economiei românești actuale. Ea oferă șanse reduse de a putea evita acest fenomen insuportabil și inuman. Un vast sector din economie a fost neglijat — serviciile, comerțul, întreprinderile mici și mijlocii. Acestea trebuie încurajate, pentru că sînt creatoare de noi locuri de muncă. Aceste posturi, printr-o chibzuință politică de orientare geografică, vor fi apte de a putea absorbi fluxul de șomaj care se va produce în întreprinderile ce vor fi rentabilizate. Măsurile ce se vor lua vor trebui înscrise într-o cronologie.

Altă problemă legată de crearea întreprinderilor : cel care părăsește condiția de salariat, pentru a se consacra unei întreprinderi libere, este foarte probabil să aibă constiința că părăsește o situație, poate, nu satisfăcătoare, dar, oricum, sigură, pentru a se lansa în perspectiva atrăgătoare, dar care conține un element de risc. Va avea un moment de ezitare. Cum se poate remedia, cel puțin parțial, acest aspect ? Trebuie gîndit un sistem de „asigurare a riscului". Economic, această problemă este grea, dar trebuie făcut un efort susținut în această direcție. Se pot imagina diferite formule, începînd de la o soluție inspirată din asigurarea parțială de șomaj, pînă la o formulă de asistență de participare precară a unui organism superior înființat în acest scop.

O altă problemă : se vorbește mult, în domeniul economic, de participarea capitalului străin. Ceea ce este folositor pentru economia românească este reala investiție, cea care creează o activitate stabilă, locuri de muncă, bogății și are un caracter de lungă durată. Or, nici un capital serios, care ar fi binefăcător, nu cred că va lua decizia de investiție înainte de a se constitui un climat politic de stabilitate democratică și un program de reforme concret și realist în curs

de desfășurare. Aceasta depinde exclusiv de noi ; efortul trebuie făcut de noi înșine.

■ **Ați folosit noțiunea de climat politic. Prin Revoluția din decembrie, România a intrat, categoric, pe o pistă către democrație. Noi avem pretenția că semnele sînt, neîndoielnice, drumul pe care mergem fiind acela al democrației. Dar noi înșine nu ezităm să folosim termenul de „fragila noastră democrație", dîndu-ne seama că sîntem încă la început. Cum vi se descoperă dv. acest proces de trecere de la totalitarism la o societate democratică în sensul ei adevărat ?**

■ Este problema capitală. Plec de la concepția foarte simplă : adevărata libertate, esența democrației, este un echilibru între drepturi și obligații. Cînd primele se dezvoltă în dauna celorlalte, mergem spre anarhie ; cînd se întîmplă invers, ne îndreptăm spre dictatură. Acest echilibru este greu să se manifeste în perioade postrevoluționare. Nu trebuie, însă, să fie un motiv de descurajare, trebuie luat ca atare, cu condiția să fie provizoriu.

Un alt element determinant : datoria supremă a omului politic din fiecare partid este aceea de a nu compromite, prin atitudini demagogice sau de interes partizan, însuși conceptul de democrație, și de a nu pune în pericol interesele superioare ale țării.

Sînt peste 40 de ani de cînd în România nu mai trăim în democrație. Este, deci, firească această explozie. Dar trebuie să sosească momentul în care să se aplice regulile democrației, respectul mecanismului democratic și al manifestărilor de opinii divergente în cadrul legal. Dacă, însă, oamenii politici pun înaintea intereselor țării interesele unui singur partid, se pun într-o poziție contrară conceptului însuși și rostului democrației.

Democrația, politica reprezintă o dezbatere de propuneri, de idei, de programe, de soluții. Atunci cînd se lansează în domeniul atacurilor personale sau al considerațiunilor meschine, politica degenerează, compromițînd nu numai pe cei care o fac, dar compromițînd înseși noțiunile democrației și prestigiul țării.

■ **Vroiam, acum, să vă propun o desprindere de subiectele în care v-am cantonat și să ne plasăm în domeniul cultural. Ne spuneți cîteva lucruri despre legăturile dv. cu oamenii de spirit români ? Cu cine v-ați cunoscut, cu cine vă cunoașteți ?**

■ Aș fi nedrept dacă aș numi cîțiva, pentru că sigur aș uita, în acest caz, pe mulți alții. Aș vrea un singur nume să-l menționez, care, dacă ar trăi, ar fi cu tot sufletul alături de România. Este tatăl vitreg al soției mele, vorbesc de Mircea Eliade. Rar am cunoscut o minte și un suflet mai luminat, mai român și mai doritor să se afirme pe planul culturii românești, și nu numai pe planul culturii internaționale. Cred că a reușit din plin.

■ **Cu ce gînduri plecați dintre noi, cu ce proiecte veți reveni ?**

■ Nu pot decît să vă citez din memorie vorbele cronicarului : Nu sînt vremurile la cîrma omului, ci bietul om sub vremuri. Iertați-mă dacă citatul nu este exact. Proiectul pe care sper să-l duc la bun sfîrșit este următorul : între Argentina și, anume, zona Rio de la Plata, unde locuiesc acum, și România există un sector de complementaritate economică și el ar fi foarte util de dezvoltat, mai ales în actuala conjunctură, pentru ambele țări. Sînt mai multe obstacole, printre care depărtarea și interpretarea economiei românești de către argentinieni, și invers. Sînt convins că, în comerțul internațional, actual și de viitor, identificarea unui curent comercial autonom pentru cele două zone reprezintă un factor folositor ambelor părți.

■ **Vă mulțumesc pentru această destăinuire, cu trecerea prin puncte tit de diferite, și vă urăm să vă întoarceți în țară și să fiți alături de noi în perioada aceasta, cînd avem atîta nevoie de sprijin calificat și de idei care să ne ducă înainte.**

Convorbire organizată de
Neagu Udroiu

În sudul Asiei...

Departe de lumea dezlănțuită ?

Sub impactul transformărilor din Europa, în vremea din urmă, s-a acordat mai puțină atenție celor întîmplate în alte părți ale lumii. Ceea ce n-a însemnat, însă, că restul mapamondului a rămas imobil sau că modificări importante nu s-ar fi produs și dincolo de tumultuosul perimetru european. Chiar spații considerate ca „depărtate de lumea dezlănțuită" sînt cuprinse de febra unor neliniștitoare evoluții.

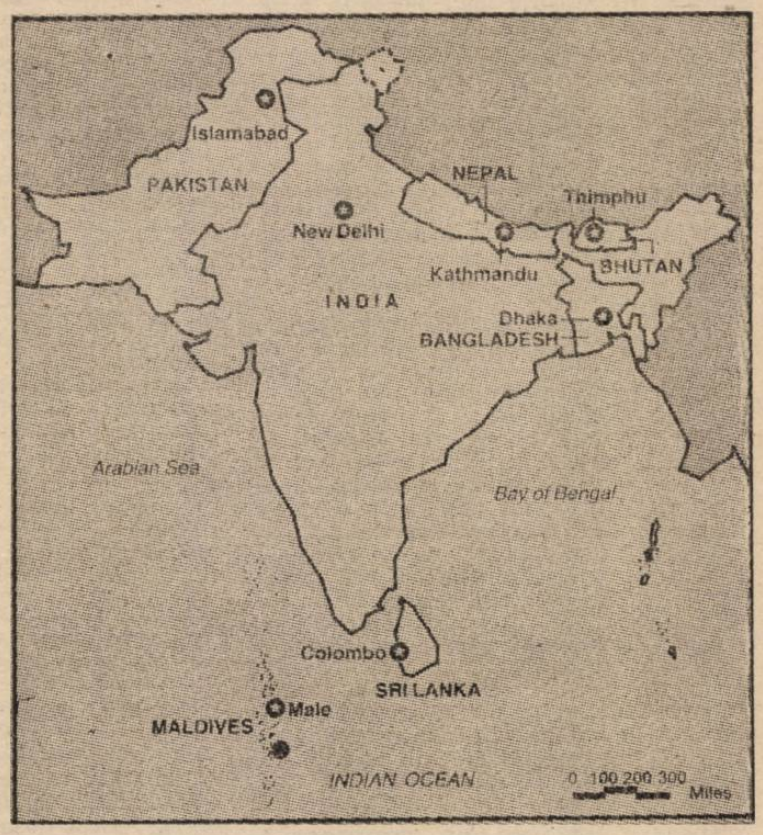

Asia de Sud — hartă reprodusă după „Asia 1988 Yearbook"

În sine, Asia de sud nu este o regiune „crucială" din punct de vedere strategic. Ea se învecinează, însă, cu două arii vital strategice : Asia de sud-est și Asia vestică. De asemenea, se află în apropierea a două mari puteri nucleare (URSS și China) și include două importante producătoare de energie nucleară — India și Pakistan. În sfîrșit, există, în această vastă și extrem de variată arie sud-asiatică, o remarcabilă capacitate de diseminare a tulburărilor, izbucnite într-unul sau altul din colțurile sale, ajungîndu-se, prin însumare, la conturarea întregii regiuni drept o potențială „zonă explozivă".

TEROARE LA KARACHI. Cel mai mare oraș pakistanez, Karachi (8 milioane locuitori), a devenit, ciclic, în lunile din urmă, scena unor grave răbufniri de violență, cu substrat etnic și politic. „Protagonist" — Partidul Mohajirilor, de opoziție —, reprezentînd comunitatea musulmană venită în Pakistan din India, după împărțirea, în 1947, a fostelor Indii coloniale britanice în cele două state — pakistanez și indian. În linii mari, scenariul a fost același, de fiecare dată: înfruntări între populația de baștină și „noii veniți" de acum trei decenii, sau între aceștia din urmă și forțele de ordine, schimburi de focuri, atacuri, vehicule incendiate etc. De fiecare dată, s-a înregistrat un număr însemnat de morți și răniți. De pildă, la sfîrșitul lunii mai, în numai 15 zile — 246 morți, dintre care 114 la Karachi.

De fiecare dată, evaluînd incidentele din provincia Sind (unde se află și orașul Karachi), din apropierea granței cu India, presa n-a uitat să se refere la raporturile ce ar exista între tulburările amintite și situația din Caşmir. În februarie, de pildă, un val de violență s-a năpustit asupra provinciei Sind, după un apel la grevă, lansat de forțele de opoziție, tocmai în ajunul unei dezbateri parlamentare extraordinare, convocate de guvern, în vederea ajungerii la un „consens național" în problema Caşmirului — teritoriu divizat între India și Pakistan, sursă a unei perpetue dispute (inclusiv a trei conflicte armate), unde, în partea controlată de India, încă de la sfîrșitul anului trecut, mișcarea separatistă musulmană a inițiat o violentă campanie împotriva autorității guvernului de la Delhi. Acuzînd Pakistanul de „amestec în tulburările" din Caşmir, India a avertizat asupra riscului izbucnirii unui nou conflict armat, în cazul în care „unitatea sa" ar fi amenințată.

Premierul pakistanez, Benazir Bhutto, a declarat că guvernul său „nu dorește un război" cu India și că va accepta orice ofertă de mediere în vederea „dezamorsării tensiunii" de la linia de încetarea focului, separînd cele două părți ale regiunii Caşmir — controlat de Pakistan (Azzad Caşmir) și, respectiv, de India (Jammu și Caşmir). Dar doamna Bhutto și-a exprimat, totodată, „îndoiala" că „guvernul indian va putea înăbuși mișcarea de eliberare din Caşmir".

În aprilie, un nou episod al înfruntării guvern-opoziție, pe aceeași scenă, la Karachi, a dus la o „situație semi-insurecțională", potrivit afirmațiilor oficiale, care nu au exclus ideea intervenției unor „agenți provocatori" indieni, dispuși să utilizeze tensiunile create pentru destabilizarea Pakistanului.

În mai, altă răbufnire de violență, zguduind numeroase localități din provincia Sind. Înfruntările se desfășoară pe un fundal etnic și de tensiuni politice intense, dar mulți comentatori le conectează crizei tot mai accentuate din raporturile indo-pakistaneze pe tema Caşmirului. Situația degenerează rapid, în special la Hyderabad, Karachi și în

Caşmirul pakistanez, conturînd un veritabil „război civil" (80 de persoane ucise, 270 rănite numai în week-end-ul din 26—27 mai).

Guvernul — confruntat cu exacerbarea tensiunilor dintre diferitele fracţiuni musulmane din ţară ca şi cu o controversă, de asemenea, pe teme islamice, în parlament — decide drastice măsuri împotriva „teroriştilor".

Primul ministru afirmă că ţara sa doreşte o reglementare negociată a problemei Caşmirului, al cărui popor „luptă pentru independenţă" — consideră şeful guvernului de la Islamabad, subliniind că Pakistanul nu se va lăsa „intimidat" de India şi că dispune „de capacitatea de a se apăra".

„BUN VENIT, DOMNULE MITTERRAND !" La mijlocul lunii februarie, preşedintele Franţei soseşte la Islamabad. Este întîmpinat cu deosebită căldură. Presa locală insistă asupra „deciziei politice" pe care şeful statului francez urmează să o ia în ce priveşte deblocarea „dosarului nuclear" franco-pakistanez (respectiv, reluarea cooperării în domeniul nuclear dintre cele două ţări, cooperare „îngheţată" după ce, în 1978, predecesorul preşedintelui François Mitterrand, Valèry Giscard d'Estaing, a decis întreruperea construcţiei unei uzine de retratare a deşeurilor radioactive la Chasma, în sud-vestul Pakistanului).

De data aceasta, speranţele Islamabadului s-au dovedit îndreptăţite : preşedintele Mitterrand a autorizat vînzarea unei centrale nucleare părţii pakistaneze, „în respectul normelor internaţionale şi, mai ales, al controlului şi garanţiilor aplicate oricărui export de material nuclear". „Am decis să avem încredere în Pakistan" — declară preşedintele Franţei, la o conferinţă de presă, răspunzînd unor întrebări despre o eventuală folosire, în scopuri militare, a potenţialului nuclear pakistanez. În context, numeroşi experţi străini, citaţi de agenţiile de presă, apreciază, însă, că Pakistanul are capacitatea de a fabrica bomba atomică. Sînt evocate afirmaţiile premierului pakistanez din august 1989, cînd a relevat agenţiei „France Presse" că ţara sa dispune de suficiente „cunoştinţe" în materie nucleară, pentru a face faţă „oricărei ameninţări", în special din partea „vecinului indian".

„MESAJE LIPSITE DE ECHIVOC". În martie, la Delhi, a fost anunţat bugetul pe noul an financiar. Printre capitolele „favorizate" se află şi cel referitor la cheltuielile destinate apărării, pentru care se acordă o sumă reprezentînd 9,2 miliarde dolari — cu 600 de milioane mai mult decît anul trecut. De altfel, primul ministru, Vishwanath Pratap Singh, avertizase asupra acestui spor, pe care îl apreciase necesar, datorită „sfidărilor de la frontierele ţării", iar ministrul de finanţe afirma presei : „Nu noi am ales această creştere, ea este o consecinţă directă a situaţiei de la frontiere". Presa indiană consemna şi faptul că, din ianuarie, ministru al apărării în guvernul de la Delhi este unul din marii specialişti în materie de fizică nucleară — dr. Raja Ramanna, care a condus Agenţia indiană pentru energie atomică în 1974, an în care India proceda, cu succes, la prima sa explozie nucleară „în scopuri paşnice".

„Situaţia de la frontiere" — eufemism privind îndeosebi situaţia din Valea Caşmirului — îşi pune evidente amprente asupra întregii evoluţii interne indiene. O evoluţie incluzînd, în continuare, criza din statul nord-vestic indian, Punjab, de la graniţa cu Pakistanul, unde, de la începutul anului, s-au înregistrat 960 de morţi în incidente violente şi unde, la 6 iunie, cu prilejul celei de a şasea comemorări a asaltului întreprins împotriva Templului de aur din Amritsar, reşedinţa sacră a credincioşilor sikhişi, s-au produs intense tulburări.

De asemenea, semnificativ a fost felul în care s-a rezolvat prima criză cu care s-a confruntat, în martie, partidul Janata Dal, la numai trei luni după ce coaliţia Frontului Naţional, condusă de el, a preluat puterea. Criza a izbucnit în momentul în care vice-prim-ministrul Devi Lal şi-a prezentat demisia, pe care premierul Singh a refuzat-o, făcînd apel ca toate problemele să fie discutate în cadrul forurilor de partid, în virtutea „înţelepciunii colective". „Deşi retrasă, demisia a adus la suprafaţă contradicţiile din cadrul noului guvern" — a comentat marele cotidian „The Hindustan Times", subliniind : „Criza a fost parţial rezolvată, pentru că toţi liderii partidului Janata Dal şi-au dat seama de riscurile ei". Pentru un alt ziar, „The Times of India", rezolvarea la care s-a ajuns nu este, însă, decît „o aminare". „Devi Lal, cu demisia sa spectaculoasă, a transmis un mesaj lipsit de echivoc — că poate ţine guvernul ostatic". În general, presa a avertizat pe liderii partidului de guvernămînt că „au prea multe probleme de care trebuie să se ocupe".

Astfel, intervievat asupra posibilităţii unui nou conflict armat cu Pakistanul, primul ministru indian a răspuns, recent, săptămînalului „India Today" : „Nu se ştie cum se pot termina toate acestea... După toate acestea, dacă cineva aruncă nişte cărămizi în grădina ta, pe deasupra zidului despărţitor, va trebui ca, la un moment dat, să le aduni şi să le arunci înapoi". V.P. Singh s-a referit la ceea ce el a numit „realităţi persistente" ale „infiltrărilor continui" în Caşmir de arme, chiar mine-anticar, lansatoare de rachete şi altele, provenind din Pakistan. „La ce ajută încurajarea isteriei populare, oferta deschisă de finanţare a mişcării separatiste, sloganurile războinice sau îndemnurile la trecerea frontierei ?... Nu vrem război, avem nevoie de resursele noastre pentru dezvoltare. Dar nu ne putem pune în primejdie securitatea". Dacă Pakistanul „îşi demonstrează, printr-un singur act, buna credinţă faţă de agitaţia separatistă din Caşmir, — a precizat premierul indian — eu voi face doi paşi înainte. Dar, dacă el caută secesiunea (Caşmirului) şi destabilizarea, pe faţă sau în ascuns, atunci ne îndreptăm spre confruntare".

Amintind că India şi Pakistanul s-au înfruntat, militar, de trei ori, începînd din 1947, pentru Caşmir — acest teritoriu cu populaţie musulmană din nordul Indiei, afectat, de mai multe luni, de o puternică agitaţie separatistă, soldată cu 600 de morţi numai în intervalul ce a trecut de la începutul anului (5 000 în ultimii doi ani, potrivit unui lider separatist) —, agenţiile internaţionale de presă subliniază preocuparea mediilor politice şi diplomatice internaţionale pentru situaţia creată, în contextul evoluţiilor din zonă, implicit al dimensiunii nucleare. Drept argumente în acest sens se constituie intensa activitate diplomatică din ultimele luni în jurul „problemei Caşmirului".

„ÎNTR-UN HOTEL NEW-YORKEZ", miniştrii de externe pakistanez şi indian s-au întîlnit, în aprilie, discutînd despre posibilităţile evitării oricărei confruntări şi ale reducerii tensiunii în regiunea Caşmir. S-a căzut de acord „să se dea dovadă de moderaţie" şi ca „toate canalele diplomatice să rămînă deschise la toate nivelurile".

Chiar dacă, spre deosebire de Pakistan, India refuză medierile unor terţe părţi, susţinînd necesitatea soluţionării problemelor „în cadrul bilateral", nu puţine sînt ofertele de mediere, exprimate în vremea din urmă, ca şi demersurile întreprinse pentru o atenuare a crizei create în jurul Caşmirului. Printre acestea se înscriu cele rezultate din vizitele la Delhi sau Islamabad ale unor influente personalităţi politice, precum primul ministru japonez, Toshiki Kaifu, fostul cancelar vest-german, Willy Brandt, liderul palestinian, Yasser Arafat, trimişii speciali ai preşedintelui american George Bush — Robert Gates, „numărul 2" în Consiliul naţional al Securităţii din S.U.A., şi John Kelly, secretar de stat adjunct pentru problemele Orientului Apropiat şi Asiei de Sud.

„Criza din Caşmir preocupă marile puteri" — şi-a intitulat agenţia „France Presse" un recent comentariu.

„EXCEPŢIE ÎNTR-O TENDINŢĂ POZITIVĂ" ? Tensiunile acumulate între India şi Pakistan cu privire la Caşmir îndepărtează perspectivele încheierii mult-discutatului acord antinuclear dintre cele două state.

Ambele ţări dispun de un însemnat potenţial nuclear. India a procedat la prima sa experienţă atomică în urmă cu peste 15 ani, afirmînd, cu insistenţă, că programul său nuclear este orientat spre scopuri paşnice de dezvoltare. Pakistanul are un program nuclear propriu. De la Washington au fost, însă, exprimate reticenţe referitoare la programul pakistanez de cercetări în domeniul nuclear, iar, recent, coordonatorul S.U.A. pentru neproliferarea armelor nucleare a vizitat Pakistanul, cerîndu-i să dea dovadă de reţinere. La rîndul său, U.R.S.S. a reproşat Indiei reticenţele faţă de aderarea la Tratatul de neproliferare a armelor atomice.

Avînd în vedere capacităţile nucleare ale celor două state sud-asiatice, se apreciază că, asaltate, fiecare, de o întreagă suită de probleme interne, guvernele de la Delhi şi Islamabad ar putea depăşi stadiul „confruntării verbale", ajungînd la un nou conflict. Mai mult, dacă, în prima fază, s-ar folosi armament convenţional, ulterior, s-ar putea recurge la cel nuclear. Asemenea temeri s-au accentuat, după ce oameni de ştiinţă americani şi chiar o oficialitate din cadrul Departamentului de Stat al S.U.A. au declarat că, într-un viitor război între India şi Pakistan, armele nucleare ar putea fi folosite destul de curînd. De aceea, surse diplomatice, citate de Agenţia de presă pentru lumea a treia — „I.P.S.", presupun că, în cadrul recentelor convorbiri de la Washington, unul din obiectivele celor două superputeri ar fi fost nu numai o dezamorsare a tensiunii indo-pakistaneze vis-à-vis de Caşmir, ci şi folosirea prilejului pentru găsirea de mijloace de presiune în direcţia semnării Tratatului de neproliferare a armelor chimice.

Consemnînd temerile împărtăşite de S.U.A. şi U.R.S.S. faţă de izbucnirea unui război în regiunea Asiei de Sud, ziarul britanic „Sunday Times" relata că sovieticii ar fi informat Washingtonul că India şi-ar fi plasat armamentul nuclear în stare de alertă. Oficialităţile sovietice au negat. Între timp, din India, analiştii din domeniul apărării au relevat că Pakistanul ar deţine deja armament nuclear sau ar fi pe punctul de a-l achiziţiona.

Oricum, par îndreptăţite speranţele exprimate de d-na Bhutto că „situaţia serioasă, prevalînd în Asia de Sud, va reţine atenţia preşedinţilor american şi sovietic". „Asia de Sud — arăta ea în mesaje trimise separat lui Mihail Gorbaciov şi George Bush — continuă să fie excepţia într-o tendinţă pozitivă, constată de-a lungul lumii, spre destindere, înţelegere, recunoaşterea drepturilor omului".

Să fie, oare, o simplă întîmplare faptul că, recent, agenţiile de presă au consemnat, că, după multe luni de încordare şi reproşuri reciproce, guvernele indian şi pakistanez — vizibil marcate de agitaţia din Caşmir — manifestă, pentru prima oară, o reală voinţă de atenuare a confruntării, de dezamorsare a tensiunii militare ? Riscurile unui „derapaj" al situaţiei de la frontieră se menţin, dar presiunile internaţionale par să fi produs un anume efect.

Liana Enescu

Ar fi fost prea frumos...

De la extazul de acum exact o săptămînă la agonia de luni 25 iunie n-au trecut decît şapte zile. Perioadă în care am sperat, în special după aflarea adversarei — Irlanda. Sînt şi eu de acord că băieţii părăsesc Coppa del Mondo cu fruntea sus, că n-au avut şansă şi că puteau mai mult. Dar nu voi reveni la clasica tradiţie a „împuşcării pianistului", în cazul de faţă Jenei, însă nu pot să nu citez comentatorii străini, care, la meciul cu Camerunul, i-au dat nota 4 (de corigenţă), iar acum tot la fel, acuzîndu-l că a acceptat, în bună măsură, centrări înalte, că l-a ţinut în teren pe Răducioiu, avîndu-l, în schimb, pe tuşă pe Cămătaru, un jucător de marcă, ce ar fi dus în „spinare" atleţii irlandezi.

În fine, colegii noştri se întreabă : cînd a executat Timofte, la echipa lui, 11 m ? Pe urmă, nu se ştie că punctele psihologice sînt penaltiurile cu nr. 1 şi 5 ? Întrebări retorice pentru că, deja, Jenei ar avea un contract în buzunar cu o echipă spaniolă... Oricum, ar fi fost prea frumos !

A 14-a ediţie a Cupei lumii se apropie în linia dreaptă de punctul final. Comentariile privind primul tur abia s-au încheiat şi urmează cele dedicate „optimilor". Surprizele, plăcute sau nu, se ţin lanţ. În acest context, cele oferite de „oamenii în negru", dar şi în roşu, cum au apărut costumaţi unii arbitri, reprezintă o categorie aparte. De pildă, în meciul (din primul tur) Italia — Cehoslovacia, francezul Joël Quiniou a anulat un gol („offsaid") al cehului Griga. F.I.F.A. nu l-a sancţionat pe „central", dînd toată vina pe tuşier şi i-a încredinţat conducerea meciului Brazilia — Argentina...

STATISTICI. În primul tur s-au jucat 36 meciuri înn 14 zile. S-au calificat 16 echipe şi au fost eliminate opt, între care : Austria, U.R.S.S., Scoţia, Suedia. S-au marcat 82 goluri (media 2,27 goluri/meci). De la crearea Cupei lumii s-au înscris 1410 goluri. Golgeter (1 tur) : Michel (Spania) 4 goluri. Cel mai bun atac — R.F.G. (10 goluri înscrise). Cea mai bună apărare — Italia (zero goluri primite). Numărul de cartonaşe galbene — 109. Numărul eliminărilor — 8 : Kana Biyik, Massing (Camerun), Wynalda (E.A.U.), Bessonov (U.R.S.S.), Gerets (Belgia), Artner (Austria), Khaleel Ghanim (E.A.U.), Yoon Deuk-Yeo (Coreea de Sud). Numărul de spectatori — 1.617.972 (media 44.944). Reţeta — 90.237.705.000 lire (media 2.506.602.917 lire), adică 74.123.829 dolari (media 2.059.995 dolari).

RECORD. După recordul de spectatori la TV, înregistrat în Italia la meciul „scuadrei azzura" cu Austria (1—0), la întîlnirea R.F.G. —Olanda (2—1), din optimi, de duminică seara, pe „San Siro" din Milano, au asistat 74.559 persoane, realizîndu-se o reţetă de 5.903.720.000 lire. Este un record la Coppa del Mondo '90.

ARGENTINA. În direct. În timpul meciului Argentina—Brazilia, Buenos Aires şi alte oraşe argentiniene aveau străzile, toate, pustii. Dintr-o dată, în minutul '80, cînd Cannigia a înscris din pasa obscurului, pînă atunci, Maradona, ele au fost inundate de un entuziasm greu de descris. Însuşi preşedintele ţării, Carlos Menem, imediat după fluierul final, a declarat : „Sînt fericit şi emoţionat", şi... a dedicat victoria „celor care au vorbit prostii", reamintind comentariile care au însoţit insuccesul din meciul inaugural cu Camerun (0—1). Potrivit acelor comentatori, prezenţa lui Menem în tribunele stadionului „San Siro" din Milano, la întîlnirea respectivă n-ar fi purtat noroc lui Maradona şi colegilor săi. „Adesea am jucat bine şi am pierdut. Azi am obţinut o victorie prin hotărîre şi fervoare", a încheiat preşedintele Carlos Menem radiind de bucurie. Dar urmează sferturile de finală, cu Spania sau Iugoslavia.

BRAZILIA. Da, şi-a etalat toată arta, şi-a dovedit geniul (scrie „France Presse"), dar i-a lipsit şansa, acea şansă fără de care nu se poate reuşi în fotbal. A avut trei bare, una mai şocantă decît alta, însă cu ele nu se punctează, iar, acum, aproape toată presa mondială vorbeşte despre „întreaga tristeţe a unui popor prăbuşit" — cel brazilian. E adevărat, Pele arătase, în mod insistent, că antrenorul Lazaroni n-a ales cea mai bună tactică, chiar dacă Brazilia a încheiat în forţă primul tur. Şi astfel, optimile consemnează primele două mari surprize : Brazilia, imbatabilă pînă acum, iese din cursă, iar „Leii neîmblînziţi", conduşi exemplar de Milla (38 ani, 4 goluri pînă acum), merg în sferturi de finală — premieră absolută pentru o echipă africană.

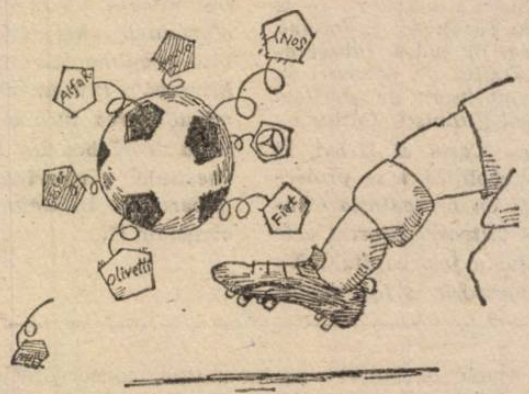

Competiţia sponsorilor (din „Die Zeit")

SONDAJ. Potrivit unei anchete realizate de revista „Novella 2000", italiencele au declarat că cel mai seducător jucător de la Coppa del Mondo este Roberto Baggio. Jucătorul de la Fiorentina a obţinut „titlul" în competiţie cu portarul de rezervă al „scuadrei azzura", Tacceni. În ce-l priveşte pe Maradona, italiencele îl găsesc urît şi antipatic.

INIŢIATIVĂ. „Nu e o sărbătoare pentru toţi". Textul se poate citi deasupra unei liste cu nume şi date : Andrea Cortellezzi, 17 februarie 1989, Mirelle Silocchi, 28 iulie 1989, Vincenzo Medici, 21 decembrie 1989, Rocco Surace, 12 aprilie 1990, Domenico Paolo, 29 aprilie 1990. Aceşti cinci deţinuţi italieni nu sînt ostatici în Liban, ci, probabil, în masivul muntos Aspromonte, care domină Calabria. Cei care i-au sechestrat aparţin grupului „Anonima Sequestri", industria răpirii de persoane din Calabria, afiliată la N'drangheta (mafia locală). În cîteva zile, 20 000 de afişe cu „Ciao" au acoperit zidurile celor 12 insule, unde se desfăşoară meciurile Coppei del Mondo. În materie de răpire de persoane, Italia deţine un record absolut, care nu va putea fi depăşit curînd. Potrivit unui raport prezentat în mai a.c. de ministrul de interne, Antonio Gava, 628 persoane au fost răpite în peninsulă, din anul 1969. Aceste victime sînt originare, în ordine, din Lombardia, Calagria, Sardinia, din Piemont şi de la Veneţia. În 400 cazuri, familiile persoanelor au plătit răscumpărarea, poliţia a reuşit să intervină de 84 de ori, iar 31 de prizonieri au putut evada. Alţii au murit sau nu au fost niciodată regăsiţi. În aceste zile, în Calabria s-a recurs pînă şi la ajutorul mascotei Campionatului Mondial pentru a-i determina pe „temnicieri" să elibereze cele cinci persoane amintite mai înainte. Deocamdată, demersul n-a avut succes.

INDIFERENŢĂ. 60 la sută dintre francezi sînt indiferenţi faţă de meciurile şi scorurile înregistrate în actualul Campionat Mondial de fotbal. Este adevărat, echipa cocoşului galic, pregătită de Michel Platini, nu s-a calificat la cea de-a 14-a ediţie a Cupei lumii. Potrivit unui sondaj publicat la 14 iunie de săptămînalul „Paris Match", doar 30 la sută dintre francezi consideră turneul final o „sărbătoare", iar 4 la sută îl asimilează unui „coşmar". Din cele 929 persoane intervievate, 15 la sută au declarat că privesc toate meciurile televizate, iar 56 la sută — doar unele întîlniri.

SUPORTERI. Foştii campioni mondiali de box Cassius Clay şi Marwin Hagler au asistat la întîlnirea Italia—Statele Unite, disputată pe Stadionul Olimpic din Roma. Alături de ei s-a aflat Carl Lewis, care cunoaşte bine acest stadion, întrucît, pe pista lui, a cucerit două medalii de aur la campionatele lumii de atletism din 1987.

RECOMPENSĂ. Spre deosebire de camerunezi, jucătorii egipteni nu s-au interesat, în mod deosebit, de primele cu care urmau să fie răsplătiţi pentru meciurile cîştigate sau cele egale. Totuşi, un foarte bogat cairot le-a promis o croazieră, dacă trec de primul tur, şi cîte o vilă „la cheie" pentru fiecare dintre jucătorii care vor marca un gol Angliei. Nu s-a întîmplat nici una, nici alta, iar „faraonii" s-au întors liniştiţi acasă.

DEZMINŢIRE. Duminică, FIFA, a dezmintit, în mod categoric, intenţia pe care i-o atribuie presa britanică şi potrivit căreia ar avea în vedere excluderea echipei Angliei la „World Cup" 1994—S.U.A., din cauza „huliganilor". „Nimeni n-a vorbit de un asemenea lucru", a declarat o înaltă oficialitate a FIFA. „La încheierea fiecărei cupe a lumii, noi studiem raportul organizatorilor şi acordăm o atenţie specială capitolului securitate şi modului în care poliţia italiană şi-a îndeplinit misiunea ei. Asta-i tot", a adăugat el.

SĂRBĂTORI. Calificarea spectaculoasă a Camerunului în sferturi a provocat un entuziasm de nedescris nu numai în rîndurile coloniei africane din Roma, ci din întreaga Africă. Despre Albert Roger Mooh Milla (pe care l-am prezentat data trecută) se vorbeşte numai la superlativ ; este considerat un erou al întregului continent.

VEDETE. Cîţiva dintre cei mai mari jucători de fotbal au fost prezenţi, duminică, pe splendidul Stadio „Delle Alpi" din Torino, la meciul Argentina—Brazilia. Printre ei, mai mulţi componenţi ai echipei Braziliei, cîştigătoare a cupei lumii în 1970, Mexic ; Pele, Jairzinho, Paulo Cezar, Clodoaldo. Li s-au alăturat „Pele alb" — Zico şi Michel Platini. De altfel, acesta din urmă s-a bucurat de onoruri speciale la Torino, el fiind un purtător de excepţie al tricoului echipei Juventus.

CIFRE. Înaintea întîlnirii Brazilia—Argentina, de la Torino, s-a anunţat că Maradona (care activează la Napoli) n-a înscris un gol pe un stadion torinez de 1161 minute, aproape 13 meciuri, iar colegul său de club, brazilianul Careca, n-a reuşit să marcheze de 798 minute, peste opt întîlniri ! Nici acum, n-a marcat vreunul dintre cei doi adversari, altfel buni prieteni şi colegi de club. E adevărat, Dieguito a dat pasa golului ce a adus bucuria Argentinei, iar Careca şi colegii au plecat trişti acasă.

Dumitru Constantin

Inedit

ARMAND CĂLINESCU: Însemnări politice 1916-1918

• file din epopeea Marii Uniri • 2

Sursele „însemnărilor" lui Armand Călinescu a căror publicare o continuăm în acest număr al revistei — le constituie viața cotidiană trăită, știrile de tot felul din presă, informațiile culese din cercurile politice. Toate acestea sînt supuse unor analize sintetice uimitor de judicioase pentru un tînăr de 23—25 de ani.

O citire atentă paralelă a „însemnărilor" lui Armand Călinescu și a „memoriilor" lui I. G. Duca — din anii respectivi — ne oferă posibilitatea să constatăm cum aceleași evenimente sînt comentate de cei doi în maniere relativ asemănătoare. Armand Călinescu fiind pe atunci mai mult pro-liberal și destul de anti-conservator. Spre deosebire de Octavian Goga, bunăoară, care, operînd în „jurnalul" său (din aceeași perioadă) cu „elemente documentare" asemănătoare se arată anti-brătienist feroce și filo-conservator de circumstanță (aripa Nicolae Filipescu, Take Ionescu, Barbu Delavrancea și ceilalți). Chestie de temperament și de... probleme personale.

Altminteri, Armand Călinescu își încheie brusc (în iunie 1918) „însemnările" din acea epocă, plonjînd într-o altă lume, fiind acum prins de febra pregătirii doctoratului la Paris.

Revenind în țară și grăbit să escaladeze ierarhiile, aflate la mare preț în partidul Brătienilor, Armand Călinescu va intra în noul Partid Țărănesc, mai apoi Național-Țărănesc, cunoscînd o rapidă ascensiune politică : deputat, prefect de județ, subsecretar de stat la Interne, la Președinția Consiliului de Miniștri în guvernări național-țărăniste. Mai apoi, nemulțumit de sterilele și infinitele „pertractări" ale șefilor național-țărăniști, Călinescu se decide să sprijine regimul instaurat de Carol al II-lea, la începutul anului 1938. De acum, traiectoria politică i se proiectează cu și mai mare repeziciune, culminată cu președinția Consiliului de Miniștri într-o vreme de adîncă vîltoare. Efortul este colosal, răsplata meritată, însă prețul... prețul a fost capital ! Nu răzbunarea morții „căpitanului" de tristă memorie a fost mobilul imediat al asasinatului politic de pe podul Elefterie, ci interesul imperativ al lui Hitler de a ști România dezgărdinată de capul lucid, neînfricat al înflăcăratului patriot și bărbat de stat Armand Călinescu !

Așadar, Armand Călinescu își începe „Însemnările politice" cu momentul în care se hotărăște retragerea armatei române pe linia Siretului și, de aci, pribegia în Moldova care-l înglobează și pe el. Șirul „însemnărilor" este oprit intempestiv, în plină guvernare marghilomanistă. Știm acum și de ce : nu se mai puteau petrece mari evenimente în țară, în așteptarea victoriei finale a Aliaților, iar Armand Călinescu găsește mai util ca în acest timp să-și încununeze studiile cu un doctorat, susținut cu brio la Paris.

Armand Călinescu n-a ambiționat să facă istorie în ale sale „însemnări politice". N-avea pregătirea de specialitate, îi lipseau elementele necesare clădirii unui asemenea edificiu științific. Și mai era ceva. O spune el însuși, răspicat, în două rînduri.

Pe cînd se frămînta să afle cauzele care au dus la înfrîngerea armatei române în toamna lui 1916, Armand Călinescu mărturisea la un moment dat : „Iată un lucru pe care nu-l poate stabili nimeni azi în cuget curat. Căci, pe de o parte, lipsesc toate elementele unei judecăți complete și, pe de altă parte, sînt privite evenimentele prea de aproape pentru a avea o nepărtinire întreagă". Într-un alt loc, întîlnim această reflecție : „Credem că nepublicarea încă a actelor diplomatice care au precedat Declarația de război din 14 august ne împiedică să vedem just această chestiune" ; referirea fiind la presiunile făcute de Aliați asupra guvernului Brătianu pentru a intra în război „acum ori niciodată !".

Stelian Neagoe

■ „Invazia german-bulgarilor provocase un exod al populației teritoriilor amenințate către Moldova".

■ „Iată așadar fluturînd spectrul foametei deasupra noastră — țară agricolă".

■ „Moldova întreagă e plină de ruși..."

Și pentru ce era nevoie de o formațiune de concentrare ? A fost așa de accentuată intervenția Rusiei ? Probabil !! Căci, dacă se poate concepe acomodarea lui Take Ionescu în noua situațiune, Ion Brătianu, în orice caz, nu o accepta fără un sacrificiu de conștiință. Mai găsea, în autoritatea lui, energia morală pentru a ridica mîndria țării printr-o împotrivire hotărîtă la amestecul Rusiei și al străinătății ? Nu desigur, căci primul ministru era un învins ! După doi ani de presupusă muncă laborioasă în care cumulase în mîna lui singură pregătirea diplomatică și militară a țării, grămădind mereu cu atîta dezinvoltură răspunderea întreagă, Brătianu asista acum și la înfrîngerea oștirii și la neîncrederea Aliaților. Nu-i rămînea decît să se retragă. Făcînd așa, păstra neștirbită mîndria lui personală și rămînea ca istoria mai tîrziu să-i aprecieze în măsura adevărată rostul pe care l-a avut în politica României și să vadă dacă vina dezastrului e a lui... Ar fi periclitat însă reputația Partidului Liberal și, trecînd de bună voie altora puterea, asista cu mîinile încrucișate la îndreptarea situației a cărei glorie revenea celor care ar merita-o mai puțin. De aceea, el a preferat un compromis și a primit pe Take Ionescu în guvern. Cîtă armonie era în noul guvern se vede de acolo că, încă de la primele dezbateri parlamentare, conservatorii țin să releve caracterul solidarizării lor. M. Cantacuzino, ministrul justiției : „Dați-mi voie să vă atrag atențiunea asupra unui fapt foarte simplu. Fiecare guvern răspunde de faptul că acesta e un guvern nou, prin urmare trecutul nu poate să-l privească aceste greșeli. Funcțiunea noastră începe de azi

I. I. C. Brătianu : urcînd în istorie...

înainte". **(Dezb. Camerei,** Șed. din 13 decembrie 1916).

VI

Remanierea ministerială are ca urmare imediată și o schimbare în Înaltul Comandament al armatei. Întocmirea planurilor de campanie și conducerea operațiunilor militare, în prima fază a războiului, o avusese exclusiv generalul D. Iliescu, ca șef al Marelui Stat Major al armatei. Tot el dealtminteri fusese însărcinat și cu pregătirea tehnică mai bine de doi ani, ca secretar general al Ministerului de Război, sub acoperirea însă a lui Ion Brătianu, titularul acelui Departament.

Generalul Iliescu era, așadar „persona grata" a guvernului și el apărea ca omul providențial care avea să plimbe armatele române peste plaiurile Transilvaniei, ducîndu-ne la înfăptuirea idealului național. E adevărat că multă vreme i s-au adus acuzări pentru acte de favoritism făcute cu prilejul înaintării ofițerilor și că o atmosferă de suspiciune plana asupra corectitudinii administrației de la Război. Dar cu o săptămînă înaintea decretului de mobilizare, ziarele publicau articole elogioase în care se descopereau aptitudinile militare ale acestui ofițer general și de la el se aștepta acum totul. Luptele se desfășoară însă împotriva noastră și după trei luni de campanie ele iau proporțiile unui dezastru neînchipuit. Care sînt cauzele înfrîngerii ? A cui este vina ? Iată un lucru pe care nu-l poate stabili nimeni azi cu cugetul curat. Căci, pe de o parte, lipsesc toate elementele unei judecăți complete și, pe de altă parte, sînt privite evenimentele prea de aproape pentru a avea nepărtinirea întreagă. Ori cum însă în rîndurile oștirii se ridică îndată nemulțumiri împotriva celui care avusese conducerea armatelor și opinia publică însăși, în unanimitatea ei, arunca răspunderea pe umerii generalului Iliescu. Chiar deputații și senatorii liberali cer stăruitor guvernului înlocuirea șefului Marelui Stat Major al armatei, cu toate că Brătianu încearcă să-i ocrotească la început. La consfătuirea cîtorva parlamentari, la Vintilă Brătianu acasă, unul dintre ei semnalează din nou ministerului de război, cu sprijinul, de data asta, și al lui Ion Gh. Duca, aflat și el de față, că schimbarea generalului Iliescu e o necesitate pentru ridicarea moralului trupelor. La aceasta se va mai fi adăugat și intervenirea conservatorilor, căci generalul Iliescu este apoi trimis în Franța și în locul lui se numește șef al Marelui Stat Major generalul Prezan, avînd ca ajutor pe generalul Cristescu.

VII

Invazia germano-bulgarilor provocase un exod al populației teritoriilor amenințate, către Moldova. De obicei, doar clasele avute se încumetă a lua drumul pribegiei, nevoiașii rămînînd să îndure asupririle pe la căminurile lor. Se pare însă că răsunetul celor doi ani de război dinaintea noastră semănase groaza într-atîta că vedeam pe drumurile Munteniei lume de toată mîna : bogătași în trăsuri, negustori în căruțe, țărani și femei pe jos cu copii, toți se duceau în Moldova. Poate va fi prins cineva în condeiul său priveliștea jalnică a fugarilor .Vor fi cele mai înduioșătoare pagini ale timpului de azi.

Suprapopularea Moldovei ridica acum problema alimentării. Împrejurările nu îngăduiseră evacuarea de grîne din teritoriul ocupat, ba chiar după îndemnul Aliaților se încendiaseră mai toate magaziile, expunînd astfel la foamete și populația care a rămas. Reduși la producțiunea agricolă a unei singure provincii românești, trebuia să completăm, la început, și nevoile armatelor ruse pînă la organizarea aprovizionării lor. În Moldova nu erau decît vreo 20 000 mii vagoane de grîu, care, pînă la ridicarea noii recolte, trebuia să îndestuleze o cerere îndoită. Se constată pe lîngă aceasta că în toamnă semănăturile nu ajunseseră întinderea obișnuită, încît și, pentru mai tîrziu, lipsa ne amenința. Ce era de făcut ? Guvernul s-a oprit, mai întîi, la o soluție foarte slabă. El credea a fi găsit deslegarea problemei în micșorarea consumațiunii obținută prin emigrare. Intenționează așadar să treacă în Rusia armatele, Parlamentul și îndeamnă populațiunea să plece și ea. În înțelegere cu statul vecin procură înlesnirile pentru acest sfîrșit. Dar toate combinațiile guvernului nu puteau micșora populația țării decît cu 4—5 sute de mii de oameni, cînd îi trebuia o diminuare de cîteva milioane. Pe lîngă aceasta constata că armata se împotrivește la trecerea în Rusia, Parlamentul refuză și el, iar populațiunea, văzînd

P. P. Carp... coborînd în istorie

situația militară îmbunătățită, rămîne pe loc. Guvernul se îndreaptă atunci spre celălalt factor economic, producțiunea, și se gîndește la sporirea ei prin două mijloace : importul și o campanie agricolă de primăvară. În ce privește primul punct, rușii obiectează că singura cale ferată care îi leagă cu noi e neîndestulătoare, dar, în orice caz, vor încerca să ne trimită grîu. Nu știm ce se va face. Iar pentru noua campanie agricolă, ministrul de domenii, Mîrzescu, întocmește un plan minuțios cuprinzînd instituirea unor organe de control în fiecare județ — consilierii agricoli —, mobilizarea pe loc a proprietarilor, executarea muncii agricole cu contingentele tinere și refugiații și trimiterea unei comisiuni în Rusia pentru importarea semințelor și mașinilor trebuitoare.

Iată așadar fluturînd spectrul foametei deasupra noastră, țară agricolă. Fără îndoială, repeziciunea cu care s-au desfășurat evenimentele militare trebuia să aibă ca urmare tulburări simțitoare în organizarea economică a țării.

VIII

Pentru refacerea armatei, Marele Cartier retrăsese cea mai mare parte a trupelor în satele județelor din Nordul Moldovei, unde se găseau formațiunile sedentare și colonii întregi de refugiați. Grămădirile acestea de oameni și lipsa de hrană în timpul unei ierni grele aduc o mizerie neînchipuită, care dă repede la iveală corolarul ei : bolile. Pe la începutul lui ianuarie (1917) izbucnește pretutindeni o grozavă epidemie de tifos exantematic. E o maladie al cărui microb nu se cunoaște încă, precum nu se cunoaște nici tratamentul ei. Se știe doar că contaminarea se propagă prin paraziți (păduchi). La apariția epidemiei, virusul boalei are un caracter foarte primejdios. Iarna grea, lipsa de hrană, insuficiența personalului și materialului sanitar făceau imposibilă deparazitarea populațiunii contaminată, secerau cu furie. Secerâ populația civilă, secerâ trupele retrase pentru refacere, seceră pe recruții tineri și, ceea ce e mai primejdios ,boala atinge și pe doctori care n-au nici un mijloc de apărare. În două luni de zile pier cîteva sute de doctori și zeci de mii de oameni. Înșiși ofițerii superiori care își inspectează trupele nu sînt mai feriți. Astfel moare generalul Vișoreanu, se îmbolnăvește generalul Lupescu și alții. Pe front cazurile de tifos sînt mai rare. Cu venirea primăverii însă, virusul bolii mai slăbește, mortalitatea se reduce la 20 la sută, dar epidemia deja făcuse ravagii mari. Soldații, care trebuiau să plece pe front, sînt acum niște umbre.

IX

Armatele ruse în număr îndestulător luaseră contact cu inamicul încă de pe vremea cînd luptele se desfășurau pe Rîmnic și pe Ialomița. Dar după opinia ofițerilor noștri superiori care au putut urmări mișcările pe front chiar, aliații puneau o indiferență revoltătoare. Ei abandonau poziție după poziție fără nici o îndreptățire și, adesea, înainte chiar de a preveni unitățile române care luptau alături, de mișcările ce intenționau. Ajungînd la începutul lui ianuarie pe linia Putna-Siret, se poate zice mai degrabă că ofensiva germană s-a oprit, ea însăși, aici. Curînd în urmă se semnalează și retragerea mai multor divizii inamice din România și frontul rămîne acum fixat ! Totuși, trupe rusești vin mereu în țară. Ele dau orașelor Moldovei o înfățișare particulară. La Iași, cu deosebire, unde este nodul principal al circulațiunii, regimente întregi stau aproape în permanență, încît adesea mă întreb cu mirare dacă nu sînt mai mult un decor. Coloane de infanterie trec pe străzi în pas domol, cîntînd arii greoaie... Doar cazacii par mai vioi pe caii lor mărunți dar învățați și bine ținuți. Cu mantăile lungi de păr negru de cal, cu glugile roșii împrejmuite cu fir, încinși peste piept și la brîu cu paftale, în cap purtînd căciuli lățoase, înfipți pe caii lor sprinteni, par oștirea epocii legendare cînd se lupta cu lancea și cu iataganul.

Moldova întreagă e plină de ruși, sînt mulți, se poartă rău, sînt primitivi în obiceiuri și populația românească nu are încredere în ei, ba chiar se teme !

X

Nesiguranța creată prin caracterul pe care îl ia așa numitul sprijin al trupelor imperiale, îndeamnă pe președintele Consiliului de Miniștri să întreprindă o călătorie la Petrograd, unde avea să limpezească condițiunile alianței noastre cu Rusia, — mai ales că, în vremea aceea, se anunța și adunarea, acolo, a unei conferințe a Quadruplei. În primele zile ale lui ianuarie, Brătianu însoțind pe a.s. principele Carol pleacă la Petrograd. Țara așteaptă cu o vie emoție rezultatele acestei călătorii. Primele știri sosite par a fi îmbucurătoare. Principele moștenitor e primit cu căldură la curtea imperială, suita sa e obiectul unei manifestațiuni de simpatie cu prilejul unei reprezentațiuni de teatru, iar Brătianu este poftit la una din ședințele Conferinței interaliate. Dar semnele unei curtenii mai degrabă protocolară nu puteau constitui un temei pentru liniștirea țării. Se aștepta o acțiune militară care, dacă n-ar fi putut duce îndată la reocuparea Munteniei, „să fixeze" măcar frontul pe granița Moldovei pentru a înlesni reorganizarea trupelor noastre și să risipească îndoiala care plutea în ce privește sinceritatea vecinilor noștri.

Cînd deodată, pe la începutul lui martie, curînd după întoarcerea a. sale și a președintelui de Consiliu de Miniștri, vine în țară vestea neașteptată a izbucnirii unei mari revoluții naționale la Petrograd și a detronării dinastiei Romanov. Primele amănunte asupra acestei mișcări erau, firește, o încurajare pentru noi. Se ridica în adevăr vălul care acoperea taina ajutorului adus de ruși și se afla că vechiul regim țarist, prin uneltirile mai ales ale împărătesei de origine germană, ducea la încheierea unei păci separate. Trădarea pusă la cale se simțea probabil mai de mult acolo și publicarea documentului privitor la întrevederea dintre cadeți și fostul ministru de interne Protopopof arată că deslegarea violentă a situației se punea înainte, încă din octombrie 1916. La pregătirea revoluției vor fi colaborat și agenții Aliaților, căci situația de pe frontul oriental avea să influențeze desfășurarea ulterioară a războiului general. Dar pentru noi evenimentele acestea erau hotărîtoare... Și mai întîi se ridica problema răspunderii lui Brătianu. Primul ministru era informat despre planurile criminale ale Rusiei, atunci cînd a pășit la război ? Căci abia o jumătate de an îl despărțea de revoluție. Credem că nepublicarea încă a actelor diplomatice, care au precedat declararea de război din 14 august, ne împiedică de a vedea just această chestiune. În orice caz, e de presupus o serie de împrejurări care au forțat intrarea României și că Brătianu, chiar avînd cunoștința pericolului, nu era liber să hotărască altfel.

Dar, în afară de această chestiune de critică a trecutului, se ridica problema situației creată nouă prin revoluția din Rusia. Desigur, uriașele forțe ale poporului se îndreptau, de la început, pentru cauza războiului și o mișcare reacționară nu era probabilă. Dar guvernul provizoriu al cadeților va putea domina situația ? Și mirajul unei vieți noua nu va putea oare schimba caracterul revoluției naționale, într-o mișcare socială ? Curentele din interior nu s-ar putea răsfrînge asupra armatelor de pe front spre a prăbuși definitiv orice acțiune militară ? Iar numeroasele trupe rusești aflate pe teritoriul nostru nu s-ar putea deda la excese care ar semăna ruina în ultimul colț al țării pe care nu-l călcase dușmanii firești ? Iată o seamă de lucruri împotriva cărora orice acțiune a noastră era neputincioasă și ne sortea să trăim clipele înfrigurate ale unui destin fatal pe care nu-l putea deslușî nimeni încă.

XI

Purtarea trupelor ruse față de populația românească și atitudinea lor în luptele la care veniseră să ne ajute apăreau acum la lumina intențiilor vechiului regim din Rusia. E probabil ca el să fi inițiat Înaltul Comandament trimis pe frontul de aici și stăruințele repetate ale generalului Zaharov d-a se încuviința strămutarea Marelui Cartier de la Bîrlad la Iași vor fi părut suspecte m. sale regelui. Dealtminteri s-a vorbit, în urmă, că rușii aveau intențiunea d-a dezarma armatele noastre în preziua încheierii păcii separate, de a aresta pe rege și guvern și de a proclama, în fine, anexiunea Moldovei. Zvonul devenea oarecum confirmat prin faptul rechemării generalului Zaharov care nu se bucura de încrederea guvernului provizoriu și este înlocuit cu generalul Scerbacev. Firește că dezvăluirea acestor planuri criminale consternase populația din toate treptele țării. De aceea, nu fără o ușurare de conștiință, priveam în primele zile ale revoluțiunii rîndurile de soldați și ofițeri ruși care, în curtea Mitropoliei și pe Piața Unirii din Iași, depuneau jurămîntul de supunere guvernului provizoriu. Scena se repeta în celelalte orașe și pe front, încît ordinea părea restabilită. Era însă doar o amăgire. **(Va urma)**

serial

Andrei Saharov

Memorii

Fragmente reproduse după revista americană „Time"

„Memoriile" lui Andrei Saharov, fizician şi om de ştiinţă de talie mondială, părintele bombei cu hidrogen sovietice şi luptător neobosit pentru drepturile omului, constituie un adevărat testament politic al acestui „gigant al secolului al XX-lea". Operă monumentală — după cum apreciază revista „Time" —, „Memoriile" relatează, într-un stil firesc, direct şi lipsit de patetism, evenimentele extraordinare ale vieţii şi activităţii unui om de excepţie, care a trăit într-una din cele mai tumultuoase perioade din istoria Uniunii Sovietice: ultima jumătate a veacului nostru.

Saharov începe prin a ne face cunoştinţă cu familia sa, marcată de teroarea stalinistă, la fel ca multe alte familii sovietice în anii '20 şi '30. După absolvirea în 1942 a Facultăţii de metalurgie militară, munceşte într-o fabrică de muniţii din Ulianovsk, este apoi transferat în laboratorul de cercetări al fabricii şi reia studiile de fizică teoretică. După absolvirea Institutului de Fizică, în a doua jumătate a anilor '40, este inclus în grupul de cercetători, condus de Igor Tamm, celebru om de ştiinţă sovietic, care studiază teoria reacţiei în lanţ, problemele fisiunii nucleare; în final, vor construi prima bombă termonucleară sovietică.

Familia mea şi tragedia anilor '20 şi '30

Am trăit într-o eră marcată de tragedie, cruzime şi teroare. Numeroase elemente au conlucrat pentru a da naştere unui climat extraordinar: elanul revoluţionar persistent; speranţa în viitor; fanatismul; propaganda atotcuprinzătoare; enormele schimbări sociale şi psihologice; exodul masiv al populaţiei de la ţară; şi, desigur, foamea, răutatea, invidia, teama, ignoranţa şi demoralizarea generate de războiul aparent fără sfîrşit, de brutalitate, crimă şi violenţă.

M-am născut la 21 mai 1921, lîngă Mînăstirea Novodevici, din Moscova. Am avut un frate mai mic. Ca înfăţişare, mă asemăn cu cei din partea mamei: mă refer, în special, la forma mongoloidă a ochilor (numele de domnişoară al bunicii era oriental: Muhanova), precum şi la anumite trăsături de caracter, care mi-au adus necazuri aproape toată viaţa mea: o anumită încăpăţînare şi stîngăcie în relaţiile cu oamenii. Mama, care era fiică de militar, a fost, cîţiva ani, profesoară de gimnastică la Moscova. Tata — excelent pianist şi compozitor — avea, în ascendenţa sa, multe generaţii de preoţi, dar, în cea mai mare parte a vieţii sale, a predat fizica şi a scris manuale şi cărţi de ştiinţă popularizată. Tata îmi arăta, cîte odată, unele din experienţele sale — nişte „miracole" uluitoare, dar pe care le înţelegeam.

Pe la începutul anilor '30, din discuţiile adulţilor — îmi făcusem o oarecare idee asupra evenimentelor curente — istorisiri despre adolescenţi care părăseau regiunile bîntuite de foamete din Ukraina, din regiunea centrală de cernoziom, şi din Bielorusia. Ei se ascundeau în compartimentele pentru unelte ale autocamioanelor şi erau, adesea, descoperiţi morţi după ce erau scoşi afară în cele din urmă. Oameni înfometaţi mureau prin staţiile de cale ferată, copii fără cămin se adăposteau în cisterne de asfalt şi în excavaţiile pentru fundaţii. Mătuşa mea, Tusia, a găsit un asemenea adolescent şi l-a adoptat. Egor a devenit, mai tîrziu, electrician de înaltă calificare şi a lucrat la montarea tuturor marilor acceleratoare din U.R.S.S.

Am început să aud cuvinte ca „arestare" şi „cercetare", din ce în ce mai des. Nu prea mai exista vreo familie care să nu fie afectată, şi familia noastră nu a făcut excepţie.

Unchiul meu, Ivan, al cărui doi fii au murit literalmente de foame în 1920, în timpul războiului civil, a avut o soartă tragică. Tata spunea, adesea, că Ivan, fratele lui mai mare, era un inginer înăscut. Se pricepea să facă orice treabă îi cădea în mînă şi, dintre cei patru fraţi, a fost cel mai vizionar şi mai energic. Convins de către colegi de liceu, ca Nikolai Buharin (ulterior, proeminent bolşevic), că trebuie să „slujească poporul", a abandonat ingineria pentru studii de drept. S-a ridicat rapid pe culmile profesiunii.

Erau foarte multe lucruri privind sistemul, care nu-i erau pe plac. Ulterior, mi s-a spus că îi făcuse o caricatură lui Stalin, cu colţi de animal şi cu un rînjet sinistru pe sub mustaţă. Dar nu acesta a fost motivul arestării sale. A încercat să îl ajute pe un prieten să părăsească ţara, împrumutîndu-i paşaportul, şi a stat în închisoare cam doi ani.

Pus în libertate la începutul anilor '30, unchiul Ivan a devenit un foarte bun desenator tehnic. În 1935, a fost din nou arestat. Trimis în exil intern, a muncit ca îngrijitor al balizajului pe Volga şi ca patron (şi singur angajat) al unei hidrocentrale în aceeaşi regiune. În timpul războiului, arestat a treia oară, a murit din cauza malnutriţiei, în spitalul închisorii din Krasnoiarsk. O scrisoare pe care soţia i-o trimisese s-a întors purtînd inscripţia: „Adresantul s-a mutat la cimitir".

Nu a fost singura nenorocire întîmplată familiei în anii '30. Al doilea soţ al cumnatei tatei, Valia, fusese ofiţer în forţele ţariste şi, apoi, în forţele antibolşevice. La mijlocul anilor '30, asemenea majorităţii foştilor ofiţeri alb-gardişti, a fost arestat şi împuşcat. Fratele vitreg al mamei, Vladimir, a murit în lagăr. Vărul meu, Evgheni, a fost trimis într-un lagăr de muncă, unde s-a înecat într-un rîu pe cînd se ocupa de transportul cherestelei. Alt frate vitreg al mamei, Konstantin, a fost arestat şi a murit în timpul anchetei; a fost, probabil, ucis în timpul interogatoriului, dar noi am preferat să nu ne gîndim la această posibilitate.

Toate familiile pe care le cunoşteam au suferit pierderi şi multe din ele au pierdut mai mulţi membri decît familia noastră. Milioane de oameni au pierit după o serie întreagă de cataclisme: deportarea chiaburilor (a „kulacilor") în zone speciale; foametea care a urmat colectivizării; vînătoarea de vrăjitoare împotriva „sabotorilor" şi „duşmanilor poporului" (deseori, cei mai harnici membri ai societăţii); pionomania; persecuţia religioasă; maltratarea prizonierilor de război care s-a întors; campanii împotriva „cosmopoliţilor", „culegătorilor de spice" (era o crimă să aduni boabele rămase pe cîmp după strînsul recoltei) şi a celor care au încălcat disciplina muncii; şi alte cauze. Alte multe milioane au pierit în război, şi amploarea pierderilor trebuie pusă pe seama regimului şi a dezorganizării pe care a produs-o.

Nu prea l-am auzit pe tata condamnînd deschis regimul. Dar, odată, în 1950, l-a condamnat vehement pe Stalin. Poate că tata s-a abţinut să-şi exprime sentimentele din grijă faţă de mine, poate că s-a temut, că, înţelegînd prea multe şi prea devreme, mi-ar fi fost greu să supravieţuiesc. Poate că ezitarea aceasta, de a-ţi dezvălui gîndurile chiar şi propriului tău fiu, a fost cel mai obsedant semn al acelor vremuri.

Unchiul Ivan, pe de altă parte, se exprima cu mult mai puţină reţinere. El considera sistemul socialist ca un instrument eficient pentru consolidarea puterii, dar slab dotat pentru satisfacerea nevoilor umane. În capitalism, afirma el, negustorul aleargă după client, şi aceasta face ca amîndoi să muncească mai bine; în socialism, clientul fuge după negustor, şi nici unul nu are timp să muncească. Acest aforism oglindeşte o parte din adevăr.

Nu mai puţin importante sînt alte trăsături ale sistemului: negarea libertăţilor civile şi a drepturilor individuale, intoleranţa faţă de alte ideologii, pretenţia periculoasă de a deţine adevărul absolut. Dar nu am devenit conştient de acestea decît mult mai tîrziu. M-am mulţumit să asimilez ideologia comunistă, fără să o pun la îndoială.

Îmi amintesc că bunica folosea cuvîntul „vreme de pace" pentru a denumi epoca dinainte de 1914; era larg împărtăşită dorinţa de stabilitate. Şi în zilele noastre există o nostalgie a stabilităţii şi ordinii; ca o ironie, se aminteşte era lui Stalin, descrisă atît de bine de Anna Ahmatova, în poezia ei „Requiem", ca „o vreme cînd doar morţii puteau surîde, eliberaţi de războaiele lor".

În anii '20 şi '30, termenii „Rusia" şi „rus" sunau aproape indecent pentru ei, sugerînd cea mai amară nostalgie a acelora „care altădată fuseseră cineva". Dar, la mijlocul anilor '30, propaganda oficială a găsit o utilizare ideii de mîndrie naţională. De atunci, această idee a fost tot mai mult exploatată, nu numai în scopuri de apărare, ci şi pentru a propulsa sloganul, pe cale de dispariţie, al „comunismului mondial", pentru a justifica izolarea ţării, campania împotriva „cosmopolitismului" etc. Nu mai pare imposibil ca statul să poată adopta, făţiş, o ideologie a naţionalismului rus. Şi, în acelaşi timp, naţionalismul rus devine mai intolerant, inclusiv în cercurile disidente.

■ **„Poate că ezitarea aceasta, de a-ţi dezvălui gîndurile chiar şi propriului tău fiu, a fost cel mai obsedant semn al acelor vremuri".**

Absolvirea facultăţii de metalurgie militară şi munca în fabrica de muniţii din Ulianovsk

Transferat în laboratorul fabricii de muniţii, o cunoaşte pe Klavdia Vihreva, cu care se căsătoreşte în 1943. Reia studiile de fizică teoretică şi, în 1944, este trimis la Moscova pentru a absolvi, cu diplomă de licenţă, Institutul de Fizică al Academiei de Ştiinţe, sub conducerea celebrului om de ştiinţă Igor Tamm, care, în anii '40, i-a deschis drumul în activitatea ce avea să-l conducă pe Saharov la contribuţia sa la dezvoltarea bombei cu hidrogen.

La 2 septembrie, trenul în care mă aflam intra, în zorii zilei, în staţia Ulianovsk. După absolvirea facultăţii, am fost trimişi la ţară să doborîm copaci. A fost o muncă istovitoare şi eram cu toţii atît de extenuaţi că abia ne mai ţineam pe picioare. În jurul focului de tabără am auzit, pentru prima dată în viaţa mea, cum Stalin era criticat pe faţă : „Dacă ar fi rus, ar simţi mai multă milă faţă de oameni. (După cum se ştie, Stalin era georgian). Vorbise un muncitor care tocmai aflase că fiul lui a fost ucis pe front.

După cîteva săptămîni de muncă în echipa de tăietori de lemne, m-am rănit la o mînă şi am revenit la Ulianovsk pentru o nouă slujbă : subinginer într-o fabrică de cartuşe oarbe. Fabrica noastră funcţiona după programul naţional unic : două schimburi a cîte 11 ore şi săptămînă de lucru de şapte zile. Prînzul consta în cîteva linguri de terci de ovăz cu praf de ouă american. Lucrătorii necăsătoriţi, din afara oraşului Ulianovsk, locuiau în dormitoare, cîte 6—12 persoane într-o singură cameră cu trei rînduri de paturi de lemn suprapuse. Toaleta era în curte, la o distanţă de circa 23 de metri. Dat fiind că mulţi pregetau să parcurgă această distanţă în timpul nopţii, lîngă uşă era întotdeauna urină îngheţată. Păduchii erau ceva obişnuit.

Într-o zi din noiembrie, şeful secţiei mi-a spus să încep prelucrarea unei noi bucăţi de metal. Era ruginită şi nepotrivită pentru „cămaşă" de obuz, dar nimeni nu vroia să accepte responsabilitatea de a o refuza. După a doua matriţare, metalul era găurit ca un ciur. Cineva trebuia să pună capăt acestei farse. I-am spus maistrului să nu mai continue munca, şi am plecat acasă.

A doua zi dimineaţă, a izbucnit furtuna. A fost convocată o şedinţă specială, şi maistrul a spus : „Tovarăşul Stalin a dat un ordin : nici un pas înapoi ! Soldaţii sovietici îndeplinesc acest ordin şi luptă împotriva duşmanului cu preţul vieţii lor, dar inginerul Saharov a părăsit locul său de luptă fără a-şi fi îndeplinit sarcina sa de importanţă vitală. Pe front, dezertorii sînt imediat împuşcaţi. Noi nu putem tolera asemenea comportare în fabrica noastră !" Toţi tăceau, eu nu am spus nimic. Nu am mai auzit nimic despre această chestiune. Pentru mine, acest incident a fost ultima picătură. Am hotărît să caut un loc de muncă unde să pot să fiu mai util.

De dezintegrarea nucleelor de uraniu am auzit pentru prima dată de la tatăl meu, înainte de război. Peste puţin timp, am citit, într-o revistă, un articol despre fisiunea nucleară. Nu am înţeles complet importanţa acestei descoperiri, deşi atît tatăl meu, cît şi articolul respectiv menţionau posibilitatea teoretică a reacţiei în lanţ (nu îmi amintesc dacă se făcea o distincţie clară între reacţia în lanţ controlată, care are loc într-un reactor nuclear, şi reacţia în lanţ explozivă, de genul celei care se produce la detonarea bombei atomice).

În 1939—1940, revistele străine au încetat să mai publice lucrări pe această temă. Am uitat, pur şi simplu, de acest lucru, pînă în februarie 1945, cînd am citit despre un eroic raid de comando anglo-norvegian împotriva unui loc secret din Norvegia unde se producea apă grea, pe care germanii intenţionau să o folosească pentru o „bombă atomică" — dispozitiv exploziv de putere fantastică, utilizînd fisiunea nucleară. Cred că a fost prima menţiune în presă a bombei atomice. Mi-am amintit imediat tot ce auzisem pînă atunci despre fisiune şi reacţii în lanţ. În următoarele cîteva luni, am început să aud referiri ocazionale la „laboratorul nr. 2". Ulterior, urma să aflu că era vorba de un important institut de cercetări ştiinţifice, condus de fizicianul Igor Kurceatov — cunoscut, acum, ca Institutul de Energie Atomică Kurceatov.

Edward Teller...

...şi Robert Oppenheimer, părinţii bombelor nucleare americane

Mai 1945 a adus Ziua victoriei ; în Europa, fascismul fusese înfrînt. Dar, în Pacific, războiul continua. La 7 august 1945, în drum spre brutărie, m-am oprit să arunc o privire în ziar, şi am zărit anunţul preşedintelui Truman că, la 6 august, a fost lansată asupra Hiroşimei o bombă atomică de o enormă putere destructivă (20 kilotone). Am fost atît de uluit, încît practic mi s-au înmuiat picioarele. Soarta mea şi soarta multor altora, probabil a întregii omeniri, se schimbase peste noapte. În vieţile noastre apăruse ceva nou şi copleşitor.

O revistă editată de ambasada britanică pentru cetăţenii sovietici a început să publice, în serial, Raportul Smyth cu privire la dezvoltarea bombei atomice. El conţinea informaţii cu privire la separarea izotopilor, reactori nucleari, plutoniu şi uraniu 235 şi o descriere generală a structurii bombei atomice. Am analizat cu minuţiozitate fiecare element din interes pur ştiinţific ; eram dornic să îmi pun la încercare talentele de inventator. Dar, tot ce născoceam era fie cunoscut, fie imposibil de pus în practică. Un vechi prieten de şcoală spunea : „Andrei propune cel puţin două metode noi de separare a izotopilor, pe săptămînă".

Către sfîrşitul lunii iunie 1948, Tamm m-a rugat, oarecum în secret, pe mine şi pe un alt colaborator al său, Semion Belenki, să mai rămînem după seminarul său de vineri. Tamm a anunţat veşti uimitoare : Consiliul de Miniştri şi Comitetul Central al partidului hotărîseră să creeze, la Institutul de Fizică al Academiei de Ştiinţe, un grup special de cercetări. Tamm fusese numit să conducă acest grup iar Belenki şi cu mine urmam să facem parte din el. Sarcina noastră : de a investiga posibilitatea de a fabrica o bombă cu hidrogen şi, mai precis, de a verifica şi pune la punct calculele făcute de grupul lui Iakov Zeldovici de la Institutul de Fizică chimică. (Acum, sînt convins că proiectul dezvoltat de grupul Zeldovici pentru bomba cu hidrogen era inspirat direct din informaţii dobîndite prin spionaj. Nu am, totuşi, dovezi în acest sens.)

În timpul războiului, Belenki a fost implicat în cercetări privind fenomenul supersonic şi aparatele cu reacţie. Probabil că acesta a fost motivul pentru care a fost inclus în grupul nostru — nimeni altcineva de la Institutul de Fizică al Academiei de Ştiinţe nu avea experienţă în dinamica gazelor. Cît despre motivul selectării mele, mi s-a spus că Serghei Vavilov, directorul Institutului şi preşedintele Academiei de Ştiinţe afirmase : „Saharov are o problemă cu locuinţa ; dacă va fi inclus în acest grup, îl vom putea ajuta". Fără îndoială că a jucat un rol şi faptul că lucram în domeniul fizicii nucleare şi al teoriei plasmei. Îmi închipui, însă, că motivul principal al includerii mele în acest grup a fost recomandarea din partea lui Tamm.

Dar Vavilov avea dreptate în ceea ce priveşte problema pe care o aveam cu locuinţa. În 1947, închiriasem la Moscova o casă despre care se zvonea că ar aparţine unui colonel KGB. Tocmai ne instalam, cînd un om de la KGB a venit la Klava, în lipsa mea, şi i-a propus să „coopereze", raportîndu-i toate întîlnirile mele. Klava a refuzat. După două zile, am fost daţi afară din casă.

Vavilov s-a ţinut de cuvînt. În mai 1948, mi s-au repartizat două camere în centrul Moscovei. În ultimul moment, o oficialitate de la Institutul de Fizică al Academiei de Ştiinţe a reţinut una din camere pentru mama lui. Singura cameră care ne-a mai rămas avea doar 14 metri pătraţi, astfel că nu aveam loc pentru masă şi, pentru a mînca, foloseam scaune sau pervazul ferestrei. O mică bucătărie era folosită de zece familii. Singura toaletă de pe coridor servea două apartamente comune. Nu aveam nici baie, nici duş. Aveam, însă, locul nostru şi nu mai depindeam de capriciile cuiva care ar fi putut să ne azvîrle afară cînd poftea !

În 1948, nimeni nu a întrebat dacă vreau sau nu să iau parte la genul de muncă pe care o făceam. Nu am avut realmente de ales, dar m-am concentrat, am fost totalmente absorbit şi am depus toată energia de care am fost capabil. Un motiv (deşi nu motivul principal) a fost ocazia de a mă ocupa de „fizică de mîna întîi" (comentariul lui Enrico Fermi despre programul bombei nucleare). Mulţi au considerat cinică remarca sa, dar eu cred că Fermi a fost foarte sincer, deşi poate că a ocolit adevărata problemă. Afirmaţia completă a lui Fermi — „În definitiv, este o fizică superbă" — implică existenţa unei alte laturi a problemei. **(Va urma).**

Traducere şi adaptare
Mihaela Oberschi

serial

Arhipelagul Gulag 24

Aleksandr Soljeniţîn

Aici nu căuta adevărul

După ce mă ridic în picioare, mă întorc spre starostele lor. Pe priciul de sus, lîngă fereastră, alimentele noastre se află în faţa lui. Şobolanii minori nu au mîncat nici o fărîmiţă. Disciplină ! Acea parte anterioară a capului, care la oameni se numeşte, îndeobşte, faţă, natura i-a făcut-o acestui staroste cu ură şi repulsie. Poate că ea a devenit astfel din cauza vieţii sale prădalnice. Maxilarul îi cade, fruntea o are îngustă şi pe ea se distinge o cicatrice. Dinţii din faţă sînt îmbrăcaţi în coroane metalice. Cu ochişorii mici, atît cît să observe lucrurile cunoscute şi să se mire la frumuseţile naturii, m-a privit cum priveşte porcul mistreţ căprioara, fiind conştient că, oricînd, mă poate doborî.

Aştepta ce voi face. Voi sări pentru a putea lovi măcar o dată cu pumnul această mutră, cu riscul să cad, apoi, pe podea ? Nu !

Sînt oare un nemernic ? Pînă acum, mi se părea că nu. Dar mi se pare nedrept să mă bag din nou sub prici după ce am fost jefuit şi înjosit. Îi spun cu indignare starostelui că, după ce ne-a luat alimentele, ar putea măcar să ne facă loc pe priciuri. (Nu este, oare, o plîngere naturală pentru un orăşean, pentru un ofiţer ?)

Şi ce credeţi ? Starostele era de acord. Doar în felul acesta i-am cedat slănina şi am recunoscut autoritatea sa supremă. Aici îmi găsesc o asemănare cu dînsul. Şi el i-ar fi gonit de pe prici pe cei mai slabi. El le ordonă la doi neutri cenuşii să elibereze locurile de pe priciurile de jos, de lîngă fereastră, şi să ne cedeze locurile nouă. Ei ascultă fără să crîcnească. Noi ne culcăm pe locurile lor. Mai trece un timp pînă ne liniştim în legătură cu pierderile suferite. Nici un deţinut de drept comun nu se uită la pantalonii mei militari. Ei nu poartă aşa ceva. Dar un hoţ pipăie deja pantalonii lui Valentin. I-au plăcut. Abia spre seară auzim şoapta plină de reproş a vecinilor. Cum de am putut cere protecţie de la cei de drept comun ? Cum de i-am putut goni pe ai noştri de pe prici ? Şi abia acum devin conştient de mîrşăvia pe care am comis-o, şi roşesc (voi mai roşi mult timp numai la amintirea acestei fapte). Deţinuţii cenuşii de pe priciurile de jos sînt doar fraţii mei, condamnaţi pe bază de 58-1-b ! Sînt prizonierii. Doar nu a trecut mult timp de cînd am jurat să împart aceeaşi soartă cu ei ! Şi iată că i-am dat jos de pe prici. Este drept că nici ei nu ne-au luat apărarea împotriva hoţilor, dar de ce ar fi trebuit ca ei să lupte pentru slănina noastră, dacă nu am luptat noi pentru ea ?

Numeroasele lupte pe care au trebuit să le suporte încă în timpul cînd erau prizonieri i-au făcut să nu mai creadă în noblеţea de caracter. Mie nu mi-au făcut nici un rău, dar eu da.

În felul acesta ne lovim noi de viaţă cu rîtul şi cu coastele, doar, doar, vom deveni oameni, cu timpul... Oameni cinstiţi...

●

Dar chiar şi un deţinut nou, care este, pur şi simplu, decorticat la punctul de transfer, are nevoie de acest punct de transfer ! Are nevoie, pentru ca trecerea spre lagăr să se facă treptat. Inima nu ar putea rezista la o trecere directă. Conştiinţa sa nu ar putea face faţă. Trecerea trebuie să se facă treptat !

Şi apoi, punctul de transfer mai creează aparenţa legăturii cu casa. De aici, el scrie prima sa scrisoare legală, uneori anunţă că nu a fost executat, alteori anunţă unde este trimis. Totdeauna însă este vorba de primele cuvinte trimise acasă de un om care a trecut prin anchetă. Acasă toţi îşi amintesc de el aşa cum a fost, dar el nu va mai avea niciodată o asemenea înfăţişare şi acest lucru poate apărea în scrisoare. Deşi se permite să se scrie de la punctele de transfer, deşi în curte există o cutie poştală, nu poţi găsi hîrtie şi creion, şi cu atît mai mult nu poţi avea cu ce să ascuţi creionul. Se utilizează hîrtia în care se împachetează mahorca sau zahărul. Cineva din cameră are, totuşi, un creion şi, în acest fel apar rîndurile greu inteligibile, de care depinde, apoi, unitatea sau dezmembrarea familiei.

Femeile nebune se apucă să plece, uneori, pe baza unei asemenea scrisori, să-şi caute soţul la punctul de transfer, cu toate că nu i se va aproba întîlnirea şi-i va face doar mai grea viaţa deţinutului, aducîndu-i lucruri. O femeie ca aceasta a oferit, după părere mea, subiectul pentru un moment închinat tuturor soţiilor şi a arătat chiar şi locul unde ar trebui amplasat.

Acest lucru s-a întîmplat la punctul de transfer din Kuibîşev, în anul 1950. Punctul de transfer se afla într-un loc de unde se vedeau dealurile Jiguli de pe malurile Volgăi. Lîngă împrejmuire, în afara zonei, începea un deal. Rareori se urca cineva pe el. Uneori, aici păşteau caprele. Alteori se jucau copiii. Şi iată că, într-o zi noroioasă de

НОВЫЙ МИР
ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

vară, pe culmea dealului, a apărut o femeie în rochie orăşenească. Cu mîna streaşină la ochi, ea scruta de sus teritoriul zonei. În acel timp, în curţi diferite, se aflau la plimbare deţinuţi din trei camere, iar ea spera să-şi vadă soţul printre sutele de furnici ! Poate că spera că inima o va ajuta să-l recunoască. Probabil că i-a fost refuzată întîlnirea şi ea s-a urcat pe deal. Toţi deţinuţii au observat-o şi o priveau. În vîlcea nu era vînt, dar sus vîntul se făcea simţit şi poalele rochiei lungi, jacheta şi părul fluturau, subliniind parcă dragostea şi grija pe care le purta, în permanenţă, cu ea.

Cred că o statuie a acestei femei, exact în locul respectiv, deasupra punctului de transfer, cu faţa spre Volga, ar putea explica cîte ceva nepoţilor noştri. Sper că, odată şi odată, va fi oglindită într-un monument istoria aproape uitată a Arhipelagului nostru. Îmi imaginez şi un alt monument. Undeva în Kolîma, un Stalian uriaş, de dimensiunile pe care şi le-ar fi dorit singur, cu mustăţi de cîţiva metri, cu rînjetul unui comandant de lagăr, cu o mînă care ţine hăţurile şi cu un bici în cealaltă, pentru a mîna deţinuţii înhămaţi cîte cinci. Acelaşi monument ar arăta foarte impunător şi la marginea Ciukotkăi, lîngă Strîmtoarea Bering.

Iată că, în cameră, pătrunde un tînăr militar cu părul blond netuns, în haine englezeşti, cu profil roman, parcă ar fi venit direct de pe ţărmul Normandiei ca ofiţer al armatei aliate debarcate. Se ţine atît de mîndru de parcă ar aştepta ca, la intrarea sa, toţi să se ridice în picioare. Dar el nu se aşteptase, pur şi simplu, la faptul că va nimeri între prieteni. Se afla deja deţinut de doi ani, dar încă nu a stat în camere comune. Pînă la punctul de transfer a fost adus în taină, într-un compartimet separat de tren. Iată, însă, că, din greşeală sau cu intenţie, i s-a dat drumul să intre în grajdul comun. Face o trecere în revistă a camerei, observă un ofiţer al Wehrmachtului în uniformă, începe să discute cu el nemţeşte şi se porneşte o dispută îndîrjită şi ar ajunge, probabil, la arme dacă le-ar avea. Au trecut deja cinci ani de la terminarea războiului (de altfel, nouă ni se spunea că, în Occident, războiul era purtat numai de formă) şi, cînd colo, spre surprinderea noastră, ei se înverşunează unul împotriva celuilalt. Cît timp a stat neamţul între noi, ruşii, nimeni nu a avut vreo ciocnire cu el. Mai mult ne băteam joc.

Nimeni nu ar fi crezut povestea lui Erick Arvid Andersen, dacă nu ar fi văzut părul său blond, cruţat de frizer — singurul din tot Gulagul. Poate că ne-au impresionat felul lui de a se purta şi, cunoaşterea limbilor engleză, germană şi suedeză. Din relatarea lui, rezulta că era fiu al unui milionar sau chiar miliardar suedez (să admitem că se lăuda) şi nepot (prin mamă) al generalului englez Robertson, comandantul zonei de ocupaţie engleze din Germania. Fiind supus suedez, a făcut războiul ca voluntar în armata engleză şi a debarcat în Normandia, iar după război a devenit militar de carieră în Suedia. Se interesa, însă, şi de problemele sociale, iar dorinţa de a cunoaşte socialismul a învins la al dragostea faţă de capitalurile tatălui. A urmărit, cu profundă simpatie, socialismul sovietic şi s-a convins singur de înflorirea lui, cînd a sosit la Moscova, în cadrul unei delegaţii militare suedeze. Cu acest prilej, au fost organizate banchete, membrii delegaţiei au fost cazaţi în vile şi, acolo, aveau toată libertatea să ia legătură cu cetăţenii sovietici de rînd, cu artiste drăguţe, care nu se grăbeau la serviciu şi care îşi petreceau, cu plăcere, timpul cu ei, chiar şi între patru ochi. Convins definitiv de triumful orînduirii noastre, Erick, după întoarcerea sa în Occident, a scris în presă pentru a apăra şi glorifica socialismul sovietic. Dar, în acest fel, el a făcut exces de zel şi s-a distrus singur. Lucrurile s-au întîmplat în anii 1947—1948, cînd se ducea muncă de lămurire cu tineri occidentali înaintaţi, gata să renunţe, public, la Occident, de parcă acesta ar începe să se destrame dacă s-ar fi găsit vreo două duzini de oameni din aceştia. Pe baza unui articol apărut în presă, Erick a fost considerat ca un candidat convenabil. În acest timp, avînd serviciul în Berlinul occidental şi lăsîndu-şi soţia în Suedia, Erick, dintr-o slăbiciune bărbătească firească, făcea vizite unei domnişoare din Berlinul răsăritean. Şi astfel, într-o noapte, a fost prins. Şi, probabil, că nu a fost unicul. A fost adus la Moscova, unde Gromiko, care a luat cîndva, masa în casa tatălui său, la Stockholm, şi l-a cunoscut cu acest prilej şi pe băiat, i-a oferit, de această dată în calitate de gazdă a lui Erick, să facă o declaraţie în presă, prin care să blesteme întregul capitalism şi, odată cu el, pe tatăl său. În schimb, băiatului i s-a promis o viaţă îndestulată de capitalist pînă la sfîrşitul vieţii. Şi cu toate că, din punct de vedere material, el nu pierdea nimic, spre uimirea lui Gromiko, Erick şi-a manifestat indignarea şi a rostit şi cîteva insulte la adresa gazdei. Deoarece nu s-a crezut că va fi suficient de ferm, a fost închis într-o vilă de lîngă Moscova, unde i se aducea de mîncare tot ce voia. Uneori, faţă de el, se adoptau şi măsuri represive şi, astfel, în locul puiului comandat, i se aducea antricot. I s-au pus la dispoziţie şi operele lui Marx-Engels-Lenin-Stalin. Timp de un an, s-a aşteptat ca el să-şi schimbe părerile, dar acest lucru nu s-a întîmplat. Atunci i-a fost adus, ca vecin, un general-locotenent care stătuse deja doi ani la Norilsk. Probabil că se sconta pe faptul că generalul îl va lecui pe Erick, prin poveştile sale despre grozăviile din lagăr. Dar acesta nu şi-a îndeplinit sau n-a vrut să-şi îndeplinească misiunea. În cele zece luni de detenţiune comună, generalul l-a învăţat pe Erick să vorbească stricat ruseşte şi i-a alimentat sentimentul de zilă faţă de

■ „Subiect pentru un monument închinat tuturor sotiilor".

■ „Nimeni nu ar fi crezut povestea lui Erick Arvid Andersen..."

■ „Pentru omul rus distanțele nu sînt o piedică".

chipiurile albastre. În vara anului 1950, Erick a fost convocat din nou la Vișinski și a refuzat din nou, negînd, în felul acesta, regula că existența determină conștiința. Și atunci, Abahumov în persoană i-a citit lui Erick hotărîrea de întemnițare pe un termen de 20 de ani (pentru ce ? ?). Nici ei nu mai erau bucuroși că s-au legat de acest tînăr, dar nici nu mai puteau să-i dea drumul în Occident. Astfel, el a fost adus într-un compartiment special, ceea ce i-a oferit prilejul de a asculta, prin peretele despărțitor, povestea fetei din Moscova, iar, dimineața, s-a trezit dincolo de Riazan.

Acești doi ani l-au făcut și mai fidel față de Occident. El credea în Occident orbește și nu voia să recunoască nici una din slăbiciunile lui. Considera că armatele occidentale sînt invincibile și că politicienii occidentali sînt infailibili. El nu credea cele povestite de noi în legătură cu faptul că, în timp ce el se afla deținut, Stalin s-a hotărît să blocheze Berlinul și că, în legătură cu aceasta, nu s-a întîmplat nimic. Blondul Erick, cu tenul lui de lapte, roșea de indignare cînd noi ne băteam joc de Churchill și de Roosevelt. El tot mai nutrea speranța că Occidentul nu va tolera întemnițarea sa și credea că, pe baza unor informații din Kuibîșev, serviciile de spionaj vor afla că el nu s-a înecat în Spreea, ci se află deținut în Uniunea Sovietică și va fi răscumpărat sau schimbat cu cineva. Prin această încredere în soarta sa, deosebită de soarta altor deținuți, el îmi amintea de ortodocșii noștri bineintenționați. În ciuda disputelor noastre înverșunate, el mă invita pe mine și pe amicul meu la Stockholm, dacă vom avea ocazia să plecăm în Vest. „Toată lumea ne cunoaște, spunea el, tata aproape că întreține curtea regală de la Stockholm". Deocamdată, însă, fiul miliardarului suedez nu avea cu ce se șterge după spălare și i-am făcut cadou o ruptură de prosop din pînză țărănească pe care îl aveam în plus. În curînd, a fost dus.

Iar transferurile continuă neîncetat ! Unul vine, altul pleacă, Grupuri, grupuri pleacă mereu. La prima vedere este o mișcare bine gîndită, și nu poți să-ți dai seama cîtă absurditate există în ea.

Limita prețului

În anul 1949 au fost create lagăre speciale și iată că, din ordinul cuiva, mase de femei sînt transferate din nordul zonei europene și de dincolo de Volga, prin punctul de transfer de la Sverdlovsk, spre Siberia, la Taișet și Ozerlag. Dar, în anul 1950, cuiva îi vine ideea de a transfera femeile de la Ozerlag la Dubrovlag în Mordovia. Și aceste femei, trecînd prin toate încercările călătoriilor din GULAG, sînt transferate din nou, prin același Sverdlovsk, spre vest. În anul 1951 se formează lagăre speciale : Kamîșlag (lagăre pentru recoltat stuful) în regiunea Kemerovo. Dar iată că se constată că munca femeilor este necesară aici ! Și bietele femei se transferă în lagărele din Kemerovo, prin același punct nenorocit din Sverdlovsk. Vine timpul eliberării, dar nu pentru toți ! Și astfel, femeile, care mai au de stat în perioada destinderii hrușcioviene, sînt transferate din nou din Siberia prin Sverdlovsk, spre Mordovia. Dacă vor fi la un loc, va fi mai simplu.

Dar totul se petrece în interiorul țării, insulele sînt toate ale noastre, iar pentru omul rus distanțele nu sînt o piedică.

Astfel de lucruri se întîmplau și cu unii deținuți separați. Sendrik, un băiat vesel, solid, cu fața de om simplu, a muncit cinstit în cadrul unui lagăr din Kuibîșev, fără să știe ce nenorocire îl paște. Și nenorocirea a venit. Lagărul a primit dispoziția urgentă, și nu de la oricine, ci personal de la ministrul de interne (de unde putea afla ministrul despre Sendrik ?!) de a-l transfera urgent pe Sendrik la Moscova, la penitenciarul nr. 18. A fost luat și dus prin punctul de transfer din Kuibîșev, fără oprire, la Moscova. Acolo nu a fost întemnițat în penitenciarul nr. 18, ci în cunoscuta închisoare Krasnaia Presnia. (Personal, el nu știa nimic despre nr. 18, deoarece nu a fost anunțat). Dar nenorocirea a continuat. După numai două zile a fost trimis în Peciora. Natura pe care o zărea prin fereastră devenea din ce în ce mai săracă. Băiatul s-a speriat. Cunoscînd faptul că este transferat din ordinul ministrului, a început să creadă că ministrul are materiale grele despre el. Pe lîngă toate acestea, pe drum, lui Sendrik i s-a furat și rația de pîine pe trei zile, astfel că la Peciora a ajuns clătinîndu-se. Primirea care i-a fost rezervată aici n-a fost din cele mai bune : flămînd și obosit, a fost trimis să lucreze, deși afară era lapoviță. În două zile, nici măcar cămașa nu a putut să și-o usuce și nici nu a putut aduna suficiente crenguțe de brad pentru saltea. Dar i se ordonă să predea tot ce are în primire de la stat și este transferat și mai departe : în Vorkuta. După toate probabilitățile, ministrul a luat hotărîrea să-l ducă la pieire. Ce-i drept, nu numai pe el singur, ci un grup întreg. În Vorkuta, Sendrik a fost lăsat în pace o lună întreagă. Deși nu și-a revenit de pe urma transferurilor, mergea la lucru cu ceilalți și începea să se împace cu soarta și cu viața de dincolo de Cercul Polar. Dar, într-o zi, în amiaza mare, este chemat din mină și trimis să predea din nou lucrurile, iar peste o oră era deja în drum spre sud. Semăna deja cu o răfuială personală.

L-au dus la penitenciarul nr. 18. L-au ținut, în cameră, o lună. Apoi l-a chemat un locotenent-colonel și l-a întrebat : „Unde ați fost pînă acuma ? Sînteți, într-adevăr, tehnician constructor de mașini ?" Sendrik a răspuns afirmativ și a fost luat și... transferat în Insulele Paradisului ! (Să știți că există și așa ceva în Arhipelag !)

Acest du-te vino de oameni, aceste povești înfrumusețează mult viața la punctele de transfer. Cei care au stat mult timp în lagăr repetă mereu : stai liniștit și nu-ți căuta de lucru ! Aici se asigură o rație garantată (de GULAG, atunci cînd n-ai de lucru). Nu e ea prea mare, dar nici muncă nu se cere, iar cînd nu este prea multă lume se poate chiar și dormi pe săturate. Stai culcat și dormi de la o oră a mesei la alta. Numai acela care a gustat din muncile comune din lagăre înțelege că punctul de transfer este o casă de odihnă, un popas fericit în calea pe care o parcurge. Și mai există un avantaj : cînd dormi ziua, timpul trece mai repede. Să treacă cît mai repede ziua, că noaptea trece ea repede.

Este drept că, uneori, amintindu-și de faptul că munca l-a creat pe om și că numai munca îl îndreaptă pe criminal, iar, alteori, din dorința de a consolida situația financiară prin lucrul executat în afară, gospodarii punctelor de transfer utilizează forța de muncă ieftină pe care o au la dispoziție.

La punctul de transfer din Kotlass, de pildă, înainte de război, acest fel de muncă nu era cu nimic mai ușor decît cel în lagăr. Într-o zi de iarnă, șase-șapte deținuți înhămați la o sanie de tractor (!) trebuiau s-o tragă doisprezece kilometri pe Dvina înghețată pînă la Vicegda. Cred că nici nu putea fi găsit ceva mai greu. Oamenii se împotmoleau în zăpadă și cădeau, iar săniile se blocau. Și totuși, acesta era doar începutul ! Acolo, la Vicegda, sania trebuia încărcată cu ZECE metri cubi de lemne și trasă înapoi pînă la punctul de transfer. (Repin a murit, iar pentru alți pictori, edecarii nu mai reprezintă un subiect, ci o realitate crudă a vieții). Așa că puteai să dai ortul popii încă înainte de a ajunge în lagăr. (La această lucrare, brigadier era Kolupaev, iar pe post de cai erau : inginerul electrotehnician Dmitriev, locotenent-colonelul de intendență Beliaev, cunoscutul nostru Vasili Vlasov și alții pe care nu mi-i mai amintesc).

La punctul de transfer de la Arzamas, deținuților li se dădeau ca fel de mîncare, frunze de sfeclă, iar ei, în schimb, trebuiau să muncească în permanență. Aici existau ateliere de croitorie și de confecționat pîslari, unde pîsla trebuia prelucrată în apă fierbinte cu acizi.

La Krasnaia Presnia, în vara anului 1945, noi plecam voluntar la muncă numai pentru a scăpa de camerele supraîncălzite, cu aer stătut, numai pentru a ne bucura de dreptul de a respira toată ziua aer curat, pentru dreptul de a sta fără grabă în WC-ul (și cînd te gîndești cît de des se uită de acest mijloc de stimulare) încălzit de soarele de august (erau zilele Potsdamului și Hiroshimei), unde se auzea zumzetul unei albine rătăcite și, în sfîrșit, pentru dreptul de a primi seara 100 grame de pîine în plus. Eram duși în Portul Moscova unde se descărca cherestea. Trebuia să luăm lemnul dintr-o stivă și să facem alte stive. Pentru executarea acestei munci se cheltuiau mult mai multe forțe decît puteau fi recuperate pe moment. Și totuși mergeam cu plăcere.

Adesea sînt nevoit să roșesc la amintirile din tinerețe (tinerețea mi-am petrecut-o acolo). Dar din prostii se învață. Am constatat că din epoleții care mi-au fluturat pe umeri numai doi ani, mi-a pătruns în suflet mult praf aurit și plin de venin. Și în portul amintit, de fapt tot un lagăr micuț și cu foișoare, noi eram venetici, muncitori temporari, așa că nici vorbă nu putea fi să rămînem în acest lagăr să ne executăm aici toată pedeapsa. Dar cînd am fost încolonați pentru prima oară, iar șeful de lucrări a venit pentru a alege, din rîndul nostru, brigadierii temporari, inima a început să-mi bată cu putere, iar gîndul era : „Pe mine ! Pe mine ! Pe mine să mă numească !"

Nu am fost numit. Dar de ce oare am dorit acest lucru ? Cînd te gîndești cîte greșeli aș mai fi făcut pentru care ar fi trebuit să roșesc.

Cît de greu este să renunți la putere !... Acest sentiment trebuie înțeles.

Era un timp cînd Krasnaia Presnia ajunsese aproape capitala GULAG-ului, în sensul că oriunde ai merge nu puteai să nu treci pe lîngă ea, tot așa cum nu poți trece pe lîngă Moscova. Tot așa cum din Tașkent la Soci, din Cernigov la Minsk este cel mai comod să poposești prin Moscova, tot așa și deținuții de pretutindeni erau cărați prin Krasnaia Presnia. Și eu am fost acolo în acele timpuri. Presnia se sufoca de mulțimea deținuților. S-a construit o clădire suplimentară. Numai trenurile de marfă cu cei condamnați de serviciile de contrainformații treceau pe lîngă Moscova pe calea ferată inelară, pe lîngă Presnia, salutînd-o cu fluierul locomotivelor.

Dar cînd treci prin Moscova pentru o simplă transbordare, ai bilet, așa că, mai devreme sau mai tîrziu, vei ajunge la destinație. În schimb, la Presnia nici chiar cei sus-puși, nici chiar șefii GULAG-ului și, cu atît mai puțin, cei sosiți, nu puteau ști cine și unde va fi trimis. Ordinea internă nu se cristalizase încă, ca în deceniul al șaselea, nu se întocmeau încă nici un fel de borderouri și foi de trimitere. Doar cîteva mențiuni de genul : „Pază severă". „Va fi folosit numai la munci comune". Sergenții din pază aduceau teancuri de DOSARE rupte și, pe alocuri, legate cu sfoară, în clădirea de lemn a cancelariei, unde ele erau aruncate pe mese, în dulapuri, sub mese, sub scaune (tot așa cum persoanele pentru care erau întocmite zăceau în camere), se dezlegau, se împrăștiau, se încurcau. **(Va urma)**

Traducere și adaptare
Mircea Podină

poşta redacţiei

Charles de Gaulle

Romeo Marinescu, Rm. Vilcea. Vă mulţumim pentru fidelitatea, pe care o mărturisiţi, faţă de revista noastră.

În legătură cu generalul Charles de Gaulle — despre a cărui biografie ne întrebaţi — vă reamintim că, în acest an, se împlinesc 100 de ani de la naşterea sa, precum şi 20 de ani de la moartea sa. Francezii au celebrat, la 18 iunie, 50 de ani de la apelul său istoric, prin care proclama, din Londra, „în numele Franţei", refuzul de a capitula în faţa naziştilor ce cotropiseră ţara. Cu acest prilej, a fost oficiată o slujbă religioasă la Catedrala Notre Dame, a fost dezvelită, la Arcul de Triumf, o placă de bronz conţinînd textul apelului şi a avut loc un spectacol fastuos pe malurile Senei, la care au participat 3 000 de figuranţi şi 200 de ambarcaţiuni. Generalul de Gaulle s-a născut în oraşul Lille (nordul Franţei) şi este înmormîntat în satul Colombey-les-Deux-Eglises, din estul ţării, unde, în timpul vieţii, s-a retras, în mai multe rînduri, şi unde a şi decedat. Generalul de brigadă, condamnat la moarte în contumacie de guvernul colaboraţionist de la Vichy, de Gaulle a intrat, la 18 iunie 1940, în istoria Franţei. A insistat, cu succes, ca Franţa să fie recunoscută de S.U.A., U.R.S.S. şi Marea Britanie ca a patra forţă aliată. Destinul a vrut ca, 18 ani mai tîrziu (atenţie la cifra 18), să instaureze a V-a Republică, al cărei prim preşedinte a devenit. A întărit instituţiile şi funcţia prezidenţială, a stabilit relaţii de reconciliere cu Germania lui Konrad Adenauer, cu ţările africane francofone decolonizate, a pus bazele apărării nucleare independente de superputeri („force de frappe nucleaire"), a conferit noi valenţe mîndriei naţionale. Prin referendum, a adoptat o Constituţie care prevede un regim de tip prezidenţial ,care durează şi astăzi. Potrivit acestuia, preşedintele este ales pentru un mandat de şapte ani, prin vot universal direct, el îl numeşte pe primul ministru, este şeful armatei, decide politica externă, dispunînd de prerogative foarte importante. De Gaulle a părăsit puterea în 1969, sub impactul evenimentelor din mai 1968, prin care i se reproşa „monarhia republicană" pe care o instaurase. Totuşi, instituţiile create de el i-au supravieţuit de-a lungul mandatelor gaullistului George Pompidou, liberalului Valéry Giscard d'Estaing şi socialistului François Mitterrand. **(D. T.).**

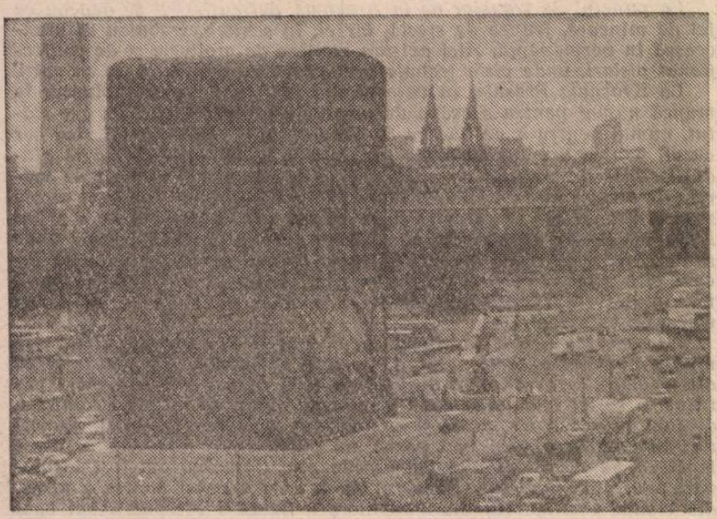

Un radio de 35 de metri înălţime a fost ridicat pe eşafodajul care a acoperit Obeliscul din Place de la Concorde. Este reproducerea fidelă a unui aparat din perioada antebelică, prin care francezii au auzit, o zi întreagă (18 iunie), mesajele lui De Gaulle de acum 50 de ani, ca şi programe din timpul războiului

Bădescu Dumitru, Bucureşti. Vă mulţumim atît pentru aprecierile dumneavoastră asupra conţinutului revistei noastre, cît şi pentru sugestiile formulate. În viitor, vom căuta să reluăm rubricile apreciate şi dorite de dumneavoastră — „Lumea în cărţi şi reviste", „Fişier" etc.

Filip Emilian Ştefan, Bucureşti, Calea Dorobanţilor nr. 134—138, bloc 11, sc. B, et. 2, ap. 39, sect. 1, cod 71232, anunţă pe cei interesaţi că oferă spre vînzare revista „Lumea azi" pe anii 1985—1989.

Protocolul de la Montreal

Silviu Dragoş, Bucureşti. Protocolul de la Montreal privind substanţele distrugătoare ale stratului de ozon, din 1987 — despre a cărui aplicabilitate şi efecte ne întrebaţi — a fost ratificat, pînă în prezent, de 56 de state, între care se află toţi membrii Pieţei comune. Printre statele care n-au ratificat acest acord internaţional se află China şi India, ţări care, împreună, au aproape 2 miliarde de locuitori, ceea ce reprezintă aproape 40 la sută din populaţia globului. Ţările dezvoltate au hotărît, la Montreal, în septembrie 1987, să diminueze consumul şi producţia de clorofluorocarbon (CFC) — principalul duşman al stratului de ozon ce protejează Pămîntul de ultravioletele radiaţiilor Soarelui — cu 50 la sută pînă în anul 1998. Această reducere ar urma să se facă în două etape : cu 20 la sută pînă la jumătatea anului 1993, şi cu încă 30 la sută pînă în 1998. Cele 56 de ţări care au ratificat Protocolul reprezintă 90 la sută din consumul mondial de CFC.

De altfel, miniştrii mediului înconjurător din cele 56 de state şi reprezentanţi ai Pieţei comune se întrunesc zilele acestea (27—29 iunie), la Londra, pentru a discuta măsurile ce se impun în vederea accelerării procesului de eliminare a produselor chimice distrugătoare de ozon, în principal clorofluorocarbonul emanat de banalele „spray"-uri şi halonul folosit, mai ales, la extinctoarele pentru incendii.

În nota adresată miniştrilor din cele 56 de ţări participante la reuniunea de la Londra, dr. Mostafa K. Tolba, director executiv al Programului Naţiunilor Unite pentru Mediul Înconjurător (P.N.U.E.), a propus reducerea consumului şi producţiei de CFC cu 20 la sută în 1993, cu 85 la sută în 1997 şi cu 100 la sută pînă în anul 2000.

În afara reducerii producţiei şi consumului acestor substanţe, directorul P.N.U.E. a precizat că, pe ordinea de zi a întîlnirii de la Londra, se află alte două probleme la fel de importante. Ele privesc transferul de tehnologie inofensivă pentru ozon de la ţările industrializate spre cele în curs de dezvoltare, precum şi finanţarea acestui transfer. Nivelul cel mai redus al acestei finanţări este estimat la 150 milioane de dolari.

Creştin-democraţii în Europa de Est

Mircea Lupescu, Bucureşti. O mişcare politică asociată cu clasa de mijloc conservatoare şi religioasă încearcă să umple vacuumul lăsat de dispariţia partidelor comuniste în Europa de Est. Lideri ai mişcării afirmă că partidele creştin-democrate de centru-dreapta, de tipul celor din Europa occidentală şi Scandinavia, ar putea deveni o forţă politică prioritară în ţările est-europene — apreciază, într-un comentariu, agenţia „Associated Press". Wladyslaw Sila-Nowicki, preşedinte al Partidului Creştin-Democrat al Muncii, din Polonia, a afirmat, potrivit sursei citate, că creştin-democraţii ar trebui să constituie „unul din centrele de bază ale construirii pluralismului şi normalităţii în viaţa politică, după decenii de regim comunist unipartit".

Partidele creştin-democrate au apărut după primul război mondial, în special în ţările romano-catolice din Europa occidentală, cu programe politice bazate pe preceptele sociale ale religiei. Doctrina susţine cooperarea între patroni şi angajaţi, respingînd atît marxismul, cît şi „capitalismul sălbatic". Ea este diferită de tradiţia social-democrată, care datează din 1870, şi este strîns legată de mişcarea sindicală, în special în ce priveşte atitudinea faţă de intervenţia statului în economie. Social-democraţii susţin menţinerea proprietăţii de stat asupra marilor industrii.

Creştin-democraţii est-germani au obţinut o mare victorie în alegerile parlamentare din martie. Forumul Democratic, care a cîştigat, în aceeaşi lună, alegerile din Ungaria, este mai eterogen, dar, în timpul campaniei, a pus accentul pe „valorile creştine". El a format coaliţia guvernamentală cu două partide apropiate, unul din ele denumit creştin-democrat. În Cehoslovacia, creştin-democraţii nu şi-au atins scopul de a obţine locul doi, după Forumul Civic, în alegerile care au avut loc luna aceasta, dar s-au plasat pe locul trei, după comunişti.

În politica poloneză, Solidaritatea eclipsează celelalte grupări. Sprijinul său se întinde de la conservatorii moralişti şi romano-catolicii, care doresc trecerea la o economie de piaţă, pînă la intelectualii liberali şi muncitorii populişti, ale căror idealuri se află undeva pe aceleaşi coordonate cu cele socialiste suedeze.

Antongiulio De Robertis, din conducerea Internaţionalei Creştin-Democrate de la Roma, a relevat că s-au stabilit legături cu creştin-democraţii din întreaga Europă de Est. „Şi înainte, noi aveam legături cu comitete firave ale unor grupări politice procomuniste, care au fost menţinute în sînul comunităţilor din emigraţie", a spus el. „Odată cu eliberarea Europei de Est, aceste partide au revenit în ţările respective şi şi-au continuat activitatea".

Bruno Orsini, şef de departament în Internaţionala creştin-democrată de la Roma, vede o paralelă între Europa de Est, din prezent, şi Europa occidentală, de la sfîrşitul anilor '40. „Imediat după cel de-al doilea război mondial, cele două ţări — R.F.G. şi Italia — au ales creştin-democraţia pentru a trece la reconstrucţie", a spus el. „Atît R.F.G., cît şi Italia au depăşit grava perioadă nazistă prin adoptarea a ceea ce este o valoare creştin-democrată : încrederea în unitate. Acum, acelaşi lucru se petrece în Europa de Est. Speranţele est-europenilor, care s-au eliberat de oprimare după ani de regim totalitar şi subdezvoltare, se bazează pe libertate şi solidaritate". „Aceste

două valori stau în centrul democrației creștine", a adăugat el.

Partidele creștin-democrate neagă că sînt controlate de biserică, dar ele au tendința să fie legate de romano-catolicism și urmează preceptele Vaticanului în chestiuni cum ar fi avorturile și pornografia.

Stimată Redacție,

Referitor la materialul publicat de dv. în numărul 19—20 1990 sub semnătura cititorului Eugen Petrescu, consider că se impun unele precizări, astfel încît să rezulte o viziune mai apropiată de realitate a situației tratate.

V-aș fi întru totul recunoscător, dacă, în spiritul pluralismului de opinii, ați găzdui în paginile publicației dv., printre cititorii căreia mă număr și eu de peste 20 de ani, materialul următor.

■

Problemele teritoriale ce decurg din declarația de independență a Lituaniei pot fi înțelese complet dacă, pe de o parte, ne raportăm la întreaga dezvoltare istorică, nu numai cea contemporană, iar, pe de altă parte, dacă examinăm exhaustiv documentele istorice contemporane.

Statul lituanian s-a format în 1240—1263. În 1316—1341, Gedymin, cneazul Lituaniei, fondatorul orașului Vilnius, a cucerit o mare parte a Bielorusiei și Ucrainei. Procesul de expansiune a continuat în secolele XIV-XVI, Lituania devenind o mare putere în Europa răsăriteană.

În fața amenințării comune reprezentate de cavalerii teutoni, în 1569, Polonia și Lituania s-au unit, Lituania păstrînd, multă vreme, instituții proprii. De aici au rezultat două consecințe :

— teritoriile bieloruse și ucrainene au fost „moștenite" de Polonia de la Lituania ;

— s-a creat o comunitate de soartă istorică între Polonia și Lituania, ceea ce explică atît tradiția utilizării limbii polone de pătura lituaniană superioară, cît și existența unei populații polone în Lituania actuală, populație concentrată în regiunea Vilnius (Wilno în polonă), centrul istoric al Lituaniei.

După războiul polono-sovietic (1920), regiunea Vilnius a fost anexată de Polonia, constituindu-se așa-numitul „coridor Wilno", ce separa U.R.S.S. de Lituania și Germania.

Prin protocolul secret al acordului Molotov—Ribbentrop (23 august 1939), Lituania intra în sfera de influență germană și nu sovietică ; Frontiera nordică a Lituaniei delimita cele două sfere de influență în regiunea baltică.

După 17 septembrie 1939, cînd forțele sovietice au început să înainteze în Polonia pentru a atinge „linia celor trei rîuri" (Nisa, Bug, Vistula) s-au ivit incidente cu forțele germane, care depășiseră deja linia de demarcație stabilită. În spiritul prudenței sale obișnuite și realizînd că se „înfunda" prea mult în Polonia, închizînd astfel calea unei reconcilieri cu un eventual stat polonez renăscut, I. V. Stalin a propus lui Hitler să-i cedeze regiunea Lublin contra Lituaniei.

Prin protocolul adițional secret la tratatul sovieto-german de prietenie și frontieră (28 septembrie 1939) se consfințea schimbul, precum și cererea Reichului de rectificare a frontierei lituano-germane în folosul Germaniei. Pentru „a îndulci pilula", „germanii înșiși, cunoscînd situația etnico-istorică, au propus un schimb tot cu un teritoriu lituanian, prin cedarea regiunii Vilnius de către Bielorusia sovietică Lituaniei. Aceasta s-a realizat la finele lui 1939 și nu în august 1940. După cum scria revista „Timpuri noi", regiunea Vilnius a rămas în componența Bielorusiei mai puțin de trei luni. Revenirea Vilnius-ului la Lituania a fost un „argument" major pentru instaurarea puterii sovietice în țară. Duma (parlamentul), care a votat legea respectivă, s-a întrunit la Vilnius.

Referitor la teritoriul Klapeida (Memel), trebuie menționat că reunirea sa la Lituania, în 1923, avea la bază existența unei importante minorități lituaniene atît în Klapeida, cît și în nordul Prusiei răsăritene (actuala regiune Kaliningrad din Federația Rusă). Minoritatea lituaniană s-a menținut, rezistînd germanizării intense (121 000 de persoane în 1871, 70 000 în 1925). Încă din timpul războiului, I. V. Stalin a solicitat aliaților „un port care să nu înghețe" la Marea Baltică, respectiv Königsberg (azi Kaliningrad). S-a ajuns, astfel, ca nordul Prusiei Orientale (inclusiv zona Klapeida reanexată de Germania hitleristă în 1938) să revină U.R.S.S. Autoritățile sovietice au restituit Klapeida Lituaniei.

Acestea sînt faptele istorice.

Abordînd implicațiile declarației lituaniene de independență mai trebuie precizat că nu se pune numai problema creării unui „coridor" lituanian care să separe U.R.S.S. de Kaliningrad, așa după cum „coridorul polonez" separa, între 1920 și 1939, Prusia Orientală de restul Germaniei. Raioanele lituaniene limitrofe reprezintă hinterlandul agrar al Kaliningradului iar portul însuși este vizat de U.R.S.S. ca o zonă economică specială, de colaborare cu Vestul, prioritar cu R.F.G. Aceasta este o „mizâ" importantă a problemei lituaniene.

Marinescu Dan-Tudor
București

Vieru Costică, comuna Todirești, jud. Iași. Nu știm ce surse de informare a avut ziarul „Orizonturi" din Pașcani de a scris, „negru pe alb", cum susțineți dumneavoastră, că domnul Radu Câmpeanu s-a născut în orașul Botoșani. În ce ne privește, datele biografice ale liderului Partidului Național Liberal, prezentate în revista noastră, le-am obținut chiar de la cel în cauză, așa că le puteți considera drept cele mai sigure.

E. Victor, Craiova. Pentru a obține adresele exacte ale ambasadelor care vă interesează, vă sugerăm să apelați la Ministerul Afacerilor Externe al României, Direcția Protocol. Noi nu le deținem.

profil

Alberto Fujimori

președintele ales al Republicii Peru

La 28 iulie a.c., cînd va fi instalat oficial în funcție (cu prilejul sărbătorii naționale a țării), Alberto Fujimori va împlini vîrsta de 52 de ani. A fost ales șef al statului în urma celui de-al doilea tur de scrutin al „prezidențialelor" din Peru, desfășurat la 17 mai.

Cînd s-a lansat în campania electorală, Alberto Fujimori era, practic, un necunoscut. Candidat independent, el a reprezentat gruparea „Cambio '90" („Schimbare '90"), în numele căreia și-a proclamat principalele obiective ale programului său guvernamental : unitatea națională și reconcilierea — într-o țară grav afectată de violență și terorism — ca și promovarea unei indispensabile redresări economice, dar fără „măsuri de șoc". „Sînt un independent, un om de centru. Cred în proprietatea particulară și în economia liberală de piață. Înainte de a lansa un program de redresare, este nevoie să fie satisfăcute necesitățile vitale ale peruanilor, pe primul loc aflîndu-se pacea internă", a declarat el. A susținut aceste deziderate în cadrul unei campanii electorale insistente, definită prin discreție înainte de primul tur de scrutin, apoi prin fermitate și voință de a învinge. L-a avut drept contracandidat — cu șanse ce păreau greu de depășit — pe scriitorul Mario Vargas Llosa, reprezentantul „Frontului Democratic", de centru-dreapta.

Alberto Fujimori provine dintr-o familie de emigranți japonezi, sosiți în Peru în anii '30 ; aici s-au dedicat agriculturii. Originea sa a constituit unul din elementele inedite ale candidaturii sale prezidențiale. S-a adăugat faptul că Alberto Fujimori nu făcea parte din clasa politicienilor : de profesie inginer agronom, era cunoscut doar pentru cariera sa universitară. A fost, astfel, în ultimii ani, rector al Universității Naționale Agrare din Lima și președintele „Adunării generale a rectorilor" de la instituțiile superioare de învățămînt din Peru. Timp de un an de zile, fusese, pe de altă parte, animatorul unei emisiuni de specialitate a postului național de televiziune. S-a bucurat de prestigiu în domeniul său de activitate, studiile făcîndu-și-le atît în Peru, cît și la Wisconsin (S.U.A.) și Strasbourg (Franța). A fost, în 1985, unul dintre consilierii prezidențiali ai actualului șef al statului, Alan Garcia.

Modul în care și-a desfășurat campania electorală, faptul că s-a adresat într-un limbaj direct și accesibil tuturor peruanilor, conținutul moderat al programului său economic și accentul pus pe reconcilierea națională au constituit tot atîtea aspecte favorizante ale victoriei lui Alberto Fujimori în alegeri. Nu a beneficiat, pe de altă parte, de prea multe fonduri pentru a-și desfășura campania electorală, ceea ce a fost apreciat favorabil de către mulți peruani. „Onestitate, tehnologie, muncă" — acesta a fost principalul său slogan electoral. Diverse încercări de a-i bloca ascensiunea în timpul scurs între primul și al doilea tur de scrutin al alegerilor — încercări concretizate prin unele atacuri de natură rasială — nu au reușit să-i reducă din audiență, Alberto Fujimori întrunind, în cele din urmă, circa 60 la sută din sufragiile electoratului peruan. După victorie — realizată prin votul favorabil al social-democrației și partidelor de stînga, ca și al păturilor mijlocii și sărace ale populației —, noul președinte a declarat că va forma un „guvern de uniune națională", cu mulți miniștri tehnocrați. APRA, partid social-democrat, acum la guvern, ca și formațiunea lui Mario Vargas Llosa au declarat că vor sprijini viitorul cabinet al lui Fujimori. Orientările și măsurile concrete pe care le va adopta acesta rămîn să fie anunțate în momentul instalării, deocamdată cunoscîndu-se doar unele intenții de principiu.

Alberto Fujimori este căsătorit cu Susana Higushi, tot ingineră și tot de origine japoneză. Au patru copii și duc o viață de familie liniștită și foarte unită. Părinții președintelui ales sînt originari din Kawachi, localitate de coastă din insula japoneză Kyushu, unde se află numeroase rude ale sale. Înainte de a-și prelua funcția, Alberto Fujimori și-a propus să facă o serie de călătorii semioficiale în SUA, Europa și, bineînțeles, în Japonia.

A. V.

poşta redacţiei

Din „Murphologie"

LEGEA 11 A LUI FINAGLE

Ştiinţa este adevărată. Nu te lăsa înşelat de fapte.

LEGEA LUI HAWKINS

Progresul nu constă în a înlocui o teorie eronată cu alta adevărată, ci de a o înlocui cu alta eronată într-un mod mai subtil.

Seismologia — o ştiinţă

Pe măsură ce se conturează imaginea tot mai clară a distrugerilor provocate de ultimul cutremur din California, se pune o întrebare inevitabilă, legată de motivul pentru care seismologii nu au putut să prevadă momentul în care se va produce cutremurul şi magnitudinea acestuia — ne scrie domnul **Radu Cornel** din Bucureşti, rugîndu-ne, totodată, să-i oferim noutăţi din domeniu.

În legătură cu aceasta, cotidianul **„The Financial Times"** a publicat un articol în care arată că previziunile seismologice au fost extrem de generale. De exemplu, riscul producerii unui cutremur cu o magnitudine de 6,5 grade pe scara Richter, care să afecteze coasta de vest a Statelor Unite în viitorii 30 de ani, a fost evaluat la 30 la sută.

Una dintre principalele probleme legate de încercările de prognozare a seismelor este determinată de faptul că liniile faliilor sînt extrem de capricioase, la fel ca şi seismele pe care le produc. După cum se relevă în articol, falia de la San Andreas, de-a lungul căreia s-a produs cutremurul din 17 octombrie 1989, traversează California de la nord la sud, pe o distanţă de peste 200 mile. Falia marchează locul în care două plăci masive — placa Pacificului şi cea nord-americană — se freacă una de cealaltă, deplasîndu-se în direcţii opuse. Frecarea dă naştere la presiuni atît de mari în stratul de rocă, încît o parte din acest strat cedează provocînd seisme.

Cu toată publicitatea de care s-a bucurat seismologia în momentul în care oamenii de ştiinţă chinezi au prevăzut, cu exactitate, marele cutremur care s-a produs în ţara lor, în 1975, studiul cutremurelor de pămînt este încă o ştiinţă aflată în faza copilăriei — se apreciază în articolul citat.

Cercetările seismologice legate de posibilitatea prezicerii cutremurelor nu au început să se intensifice decît acum 20 de ani. Oamenii de ştiinţă declară că incertitudinea prognozelor lor se datorează datelor insuficiente de care dispun pentru detectarea diferitelor tipuri de activitate seismică. Nu a fost elaborată încă o metodă sigură de măsurare a modificărilor scoarţei terestre. Seismologii nu au căzut de acord nici măcar asupra indicatorilor pe care ar fi cel mai bine să-i măsoare. Unele centre de seismologie, cum este „British Geological Survey", îşi concentrează cercetările asupra analizei cantităţii de apă înmagazinate în rocă — se arată mai departe în articol ; în momentul în care se apropie un cutremur, rocile aflate de-a lungul faliei se dilată absorbind umezeala. Alţi seismologi măsoară diferitele tipuri de unde seismice produse de falii.

Numeroşi oameni de ştiinţă consideră că una din cele mai sigure modalităţi de prognozare a activităţii seismice este străvechea metodă constînd din studierea comportamentului animalelor. Se pare că şerpii şi alte animale, care trăiesc în vizuini sau în tunele subterane, ies la suprafaţă, iar ciinii şi păsările se agită şi fac mult zgomot înainte de producerea unui cutremur.

Cea mai cumplită veste pentru locuitorii Californiei este, însă, faptul că oamenii de ştiinţă sînt de părere că seismul din 17 octombrie 1989 nu a fost „marele cutremur" la care se aşteptau. Pentru seismologi, cutremurul din California se încadrează în categoria seismelor „comune" la scară geologică — dacă nu şi la scară umană. Într-adevăr, circa 15 seisme de magnitudine egală se înregistrează, anual, pe glob. Puţine sînt cutremurele care provoacă distrugeri de amploarea celor de la San Francisco, din 1906, sau din Armenia, din 1988, dat fiind faptul că ele se produc în zone slab populate sau că este vorba de cutremure submarine.

Cutremurul de la San Francisco din 1960 a avut o magnitudine de peste opt grade pe scara Richter — ceea ce înseamnă că energia seismică degajată a fost de 30 de ori mai mare decît în cazul cutremurului de la 17 octombrie 1989.

Cel mai cumplit cutremur din istorie a fost, probabil, cel de la Shaanxi, China, de la 24 ianuarie 1556, cînd s-ar părea că au murit 830 000 de oameni.

Conferinţă O.N.U.

Dumitru Creangă, Bucureşti. 1. Într-adevăr, Adunarea Generală a ONU a adoptat, în cadrul celei de a 44-a sesiuni ordinare, o rezoluţie intitulată „A doua Conferinţă a Naţiunilor Unite privind ţările mai puţin avansate". Conferinţa se va desfăşura la Paris între 3 şi 14 septembrie 1990 şi va fi precedată de o reuniune de două zile (30 şi 31 august), consacrată consultărilor dintre înalţii funcţionari.

Secretarul general al ONU a fost însărcinat să invite, la Conferinţă, toate statele membre ale Organizaţiei mondiale, care sînt membre ale instituţiilor specializate, precum şi reprezentanţi ai mişcărilor de eliberare naţională recunoscute de Organizaţia Unităţii Africane, în calitate de observatori, organizaţiile interguvernamentale şi organizaţii neguvernamentale care se bucură de statut consultativ pe lîngă UNCTAD. Hotărîrea de convocare a unei asemenea conferinţe a fost luată de Adunarea Generală a ONU la 11 decembrie 1987.

2. Reprezentanţii celor cinci membri permanenţi ai Consiliului de Securitate sînt : Li Luye (R. P. Chineză), Pierre-Louis Blanc (Franţa), Cristian Tickell (Marea Britanie), Thomas R. Pickering (Statele Unite) şi Iuli Vorontov (Uniunea Sovietică). Ţara noastră, membră nepermanentă a Consiliului de Securitate de la 1 ianuarie 1990, este reprezentată de ambasadorul României la Naţiunile Unite, Aurel Dragoş Munteanu. Pentru respingerea unei rezoluţii aflate în dezbaterea Consiliului de Securitate este suficient un singur veto al unuia dintre cei cinci membri permanenţi ai acestui organism.

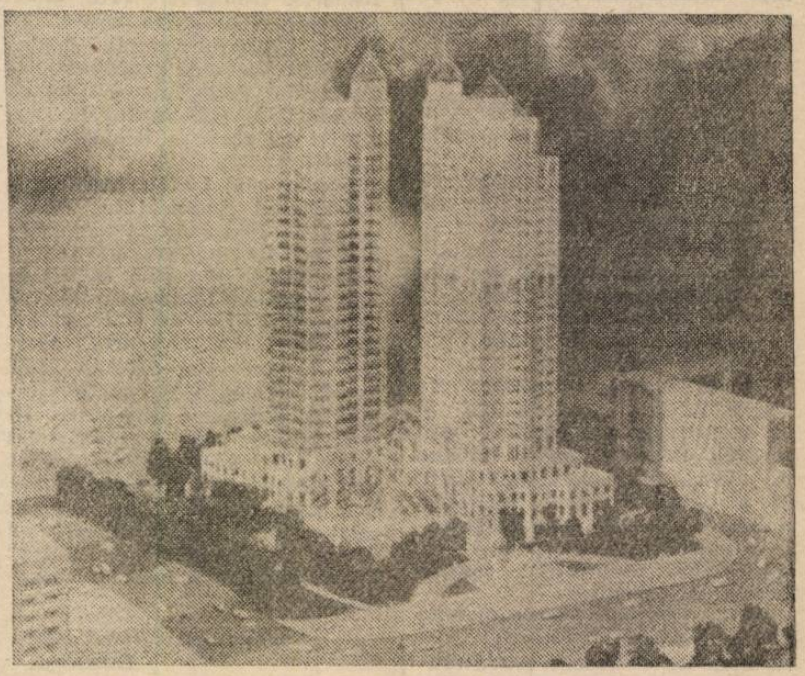

Iulia Petruţ, Bucureşti. „Proiect cu gemeni", aşa s-ar putea numi modelul Centrului Comercial sovieto-britanic ce ar urma să fie construit la Moscova **(în imagine).** Costul : 150 milioane lire (circa 252,3 milioane de dolari). Garanţii : „The Carroll Group" şi Consiliul orăşenesc Moscova. La dezvelirea machetei, la sediul primăriei, a fost prezent însuşi premierul britanic Margaret Thatcher, care a efectuat, de curînd, o vizită de patru zile în capitala sovietică şi Kiev.

Coordonatorul rubricii : Aurel Zamfirescu

Colectivul redacţional : Mihaela Brumă, Ştefan Cârjă, Dumitru Constantin, Vasile Crişu, Adrian Dascălu, Rodica Dumitrescu, Liana Enescu, Rodica Georgescu, Ion Madoşa – şef de secţie, Ilie Olteanu – secretar general de redacţie, Radu Pascal – redactor şef adjunct, Ilie Şerbănescu, Doina Topor, Ştelian Ţurlea, Anca Voican, Aurel Zamfirescu – şef de secţie. Secretariat de redacţie şi tehnic : Ioana-Mariela Bărbulescu, Oana-Daniela Dinulescu, Mircea Dub, Ana Ghinea, Eliza Iliescu, Ileana Iordache, Ion Matei, Marin Pieleanu, Manuela Ştefănescu, Ana Maria Tatovici, Angelica Trancă, Florin Zamfiroiu, Marilena Szabo ; Administrator : Brîndușa Anghel. Tipografi : Ion Aghescu, Gheorghe Matei, Nicolae Mihăilă, Aurel Stănescu. Revista „Lumea azi", Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poştal 33, cod 1341, căsuţa poştală 33–29, telefon : 17 60 10, internaţional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din intreprinderi şi instituţii. Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA" – sector export-import presă. P.O.BOX12-201, telex 10376 prsfir Bucureşti, Calea Griviţei nr. 64–66.

C.P.B.

Înaltă calitate!

Prețuri avantajoase!

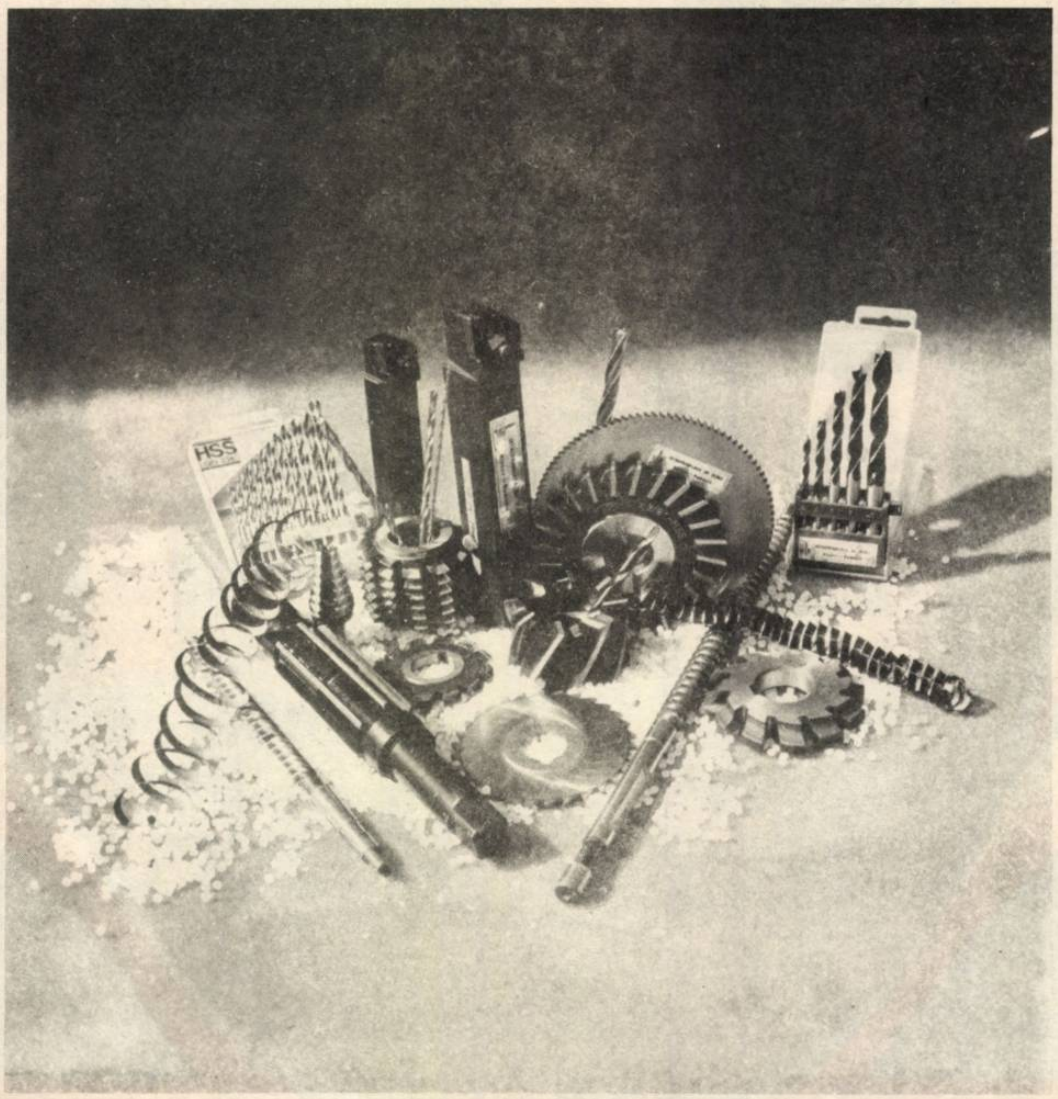

Întreprinderea de scule Rîşnov

2221, Rişnov — Braşov, str. Cîmpului nr. 1, tel. 921/16202, telex ISRV 061276 România

Burghie elicoidale, burghie speciale, alezoare, freze, scule speciale, broşe, truse de burghie, truse tarozi-filiere

centrala industrială de medicamente și cosmetice

În serviciul frumuseții și sănătății dumneavoastră ! Întreprinderea de produse cosmetice „MIRAJ" — București vă pune la dispoziție o gamă largă de parfumuri, ape de colonie, creme, emulsii, șampoane, deodorante, fixative.

UN DAR PLĂCUT ȘI UTIL,

Produsele cosmetice ale Întreprinderii „MIRAJ" — București.

Vă recomandăm : linia cosmetică GEROVITAL, concepută în laboratoarele „MIRAJ", pe baza cercetării științifice originale ; conține produse destinate îngrijirii tenului, părului, precum și din sfera cosmeticii decorative :

● GEROVITAL — Lapte demachiant ; ● GEROVITAL — Loțiune tonică ; ● GEROVITAL — Cremă hidratantă de zi pentru ten uscat ; ● GEROVITAL — Cremă hidratantă de zi pentru ten gras și normal ; ● GEROVITAL — Cremă nutritivă de noapte ; ● GEROVITAL — Șampon cu sulf ; ● GEROVITAL — Șampon cu gudron.

Un alt remarcabil succes al industriei cosmetice românești :

PELL-AMAR ● Emulsie hidratantă ; ● Loțiune tonică ; ● Cremă hidratantă de zi pentru ten gras ; ● Cremă hidratantă de zi pentru ten sensibil ; ● Cremă nutritivă de noapte ; ● Cremă emolientă pentru ochi ; ● Cremă pentru masaj.